

9 771535 828003

mesačník o filmovom dianí
(nielen) na Slovensku

www.filmsk.sk

film

sk

7 –

2020 ▶ 2,50 €

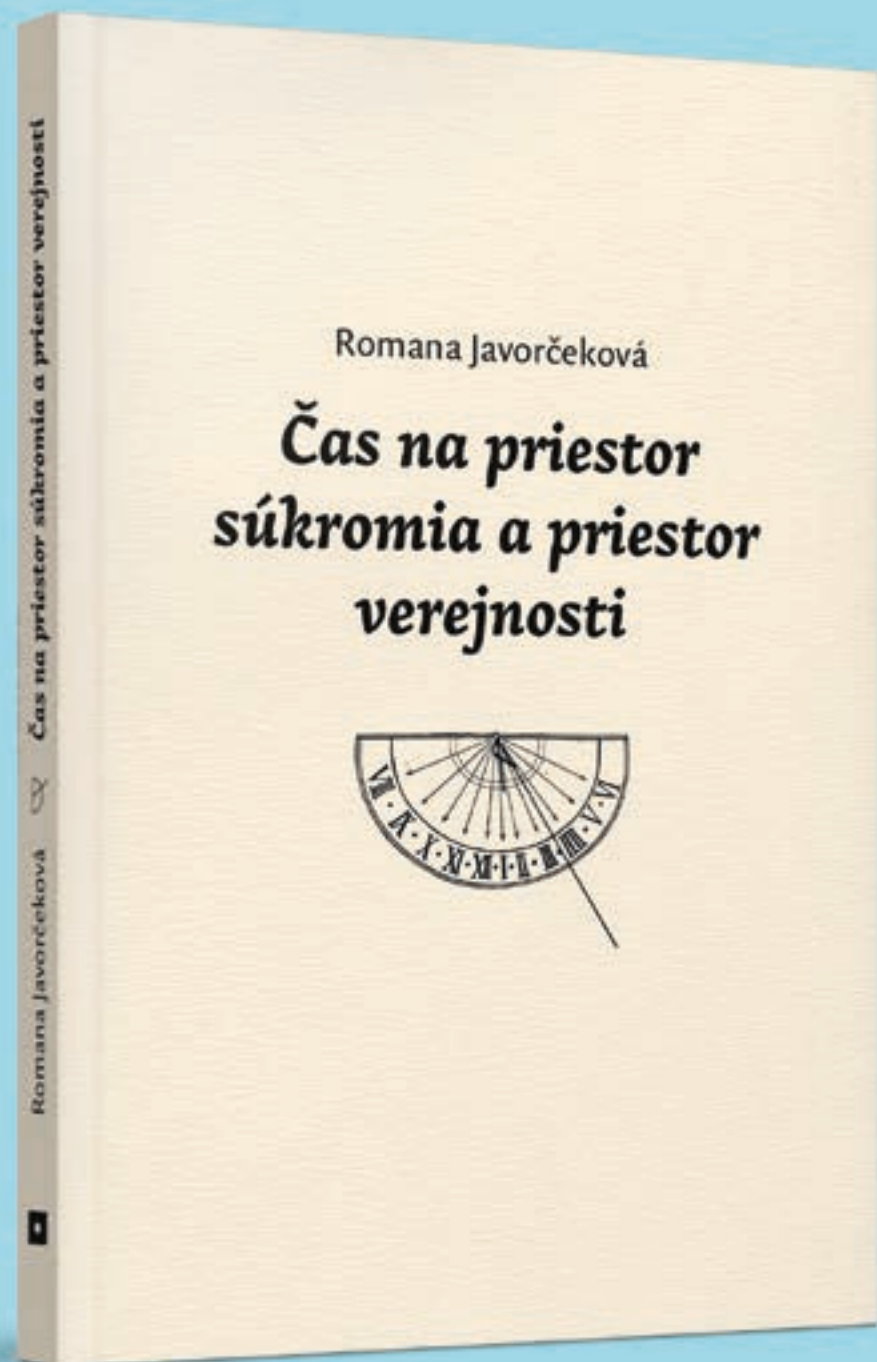

rozhovor: Darina Smržová – Diana Kacarová

téma: Kiná po korone. Návrat divákov? novinky: Bourák – Hokejový sen – Meiky

recenzia: Dlhaňa – Mladý Ahmed – Raoul Taburin vod recenzia: Kalifát

SLOVENSKÁ KINEMATOGRAFIA V ROKU 2019

— „O históriu sa zaujímal môj otec, veľa sme sa o nej doma rozprávali. Treba hovoriť o tom, čo máme pekne zametené pod kobercom. Aby sme si uvedomili zodpovednosť za niektoré veci. Nemusíme sa stále hrať na utláčaných chudákov. V minulosti sme participovali na holokauste, v 50. rokoch na čistkách, tak sa nehrajme, že to robili iba tí ostatní,“ hovorí v hlavnom rozhovore čísla strihačka a producentka Darina Smržová. Záujem o históriu spája niekoľko dokumentárnych filmov, na ktorých momentálne pracuje. Sama históriu píše – ako prvá strihačka a žena vo funkcii dekanke Filmovej a televíznej fakulty VŠMU, ktorá v júni oslávila tridsať rokov od svojho založenia.

— Osobností, ktoré písali históriu, sa nám v čísle zišlo viac. Režiséra Štefana Uhra približuje filmová publicistka Eva Vženteková, ktorá je autorkou knihy o jeho diele. Na Milana Čorbu spomína jeho študentka, dnes už takisto oceňovaná kostýmová výtvarníčka Katarína Štrbová Bieliková. O herečke Božene Slabejovej, ktorá sa narodila pred 100 rokmi, som predtým, ako som sa pustil do textu o nej, veľa detailov nevedel. Roky písala históriu nitrianskeho divadla a mrzelo ju, keď sa na scény mimo Bratislavy mnohí pozerali cez prsty. Pri štúdiu archívnych materiálov a čítaní o jej životných i kariérnych vrcholoch a pádoch, stretnutiach s bohémou a Picassom sa mi z tety Strakovej z televízneho *Detektíva Karola* menila na celkom inú ženu.

— Zosnulá herečka Eva Kristinová sa ako spojka zapojila do Slovenského národného povstania. Ak pripomeniem aj to, že na sklonku života recitovala na akciách ospevujúcich Jozefa Tisa a obhajovala členov extrémistickej Slovenskej pospolitosti, nie je to preto, že by som spochybňoval jej dielo, o ktorom napísal zasvätený text teatrológ Karol Mišovic. Ale preto, že bez tejto zmienky nie je jej obraz úplný. Plastický portrét zosnulého kameramana Igora Luthera vytvárajú svojimi textami Meir Lubor Dohnal, Juraj Jakubisko, Volker Schlöndorff a Ivan Ostrochovský.

— „Ako spoločnosť sme vytesnili veľa vecí: smrť, chradnutie, zlyhanie, postavili sme ich mimo prirodzenosti. Pozrime sa napríklad na jazykový zvrät v nekrológoch: prehral boj so smrťou. Ten v čitateľovi evokuje, že smrť bola osobné zlyhanie, mŕtvvy sa málo snažil. Keby viac zabojoval, mohol byť nesmrteľný,“ hovorí v ďalšom rozhovore Diana Kacarová, ktorá pracuje na scenárii filmu *Zámok*. Jeho hrdina žije vo svete, kde sa už neumiera. A túži – zomrieť. Nielen celosvetová panika z korony ukázala, že my túžime žiť.

— Žiť túžil aj George Floyd. Namiesto toho píše históriu. ◀

— Matúš Kvasnička —

film.sk

mesačník o filmovom dianí
(nielen) na Slovensku / 21. ročník

Vydavateľ:

Slovenský filmový ústav

Adresa redakcie:

film.sk / Slovenský filmový ústav

Grösslingová 32 / 811 09 Bratislava

tel.: 02/57 10 15 25

fax: 02/52 73 32 14

e-mail: filmsk@sfu.sk

Šéfredaktor:

Matúš Kvasnička

Redakcia:

Mária Ferenčuhová

Jaroslava Jelchová

Redakčná rada: Peter Dubecký

[generálny riaditeľ SFÚ]

Rastislav Steranka

[riaditeľ NKC – SFÚ]

Marián Brázda

[vedúci edičného oddelenia SFÚ]

Miroslav Ulman

[odborný referent Audiovizuálneho

informačného centra SFÚ]

Simona Nótová-Tušeřová

[tlačová tajomníčka SFÚ]

Andrea Biskupičová

[vedúca predajne Klapka.sk]

Štefan Vraštiak

Jazyková redakcia:

Jaroslav Hocheľ

Design & grafická úprava: p & j

Tlač: Dolis Goen, s. r. o.

Uzavierka čísla 7/2020: 30. 6. 2020

Snímka na titulnej strane:

Bourák – PubRes/Bára Lockefeer

Objednávanie Film.sk:

L.K. Permant, Zuzana Hrušková

tel.: 02/49 11 12 02,

e-mail: hruskova@predplatne.sk

Film.sk vychádza s podporou MK SR.

ISSN 1335 – 8286

Názory redakcie sa nemusia zhodovať
s názormi prispievateľov.

Akokoľvek rozmnožovanie textu, fotografií, grafov
vrátane údajov v elektronickej podobe len
s predchádzajúcim písomným súhlasom vydavateľa.
© Slovenský filmový ústav

16

- 3 **myslím si**
- 4 — 6 **téma:** Kiná po korone. Návrat divákov?
- 7 — 8 **aktuálne:** Druhý polrok v slovenských kinách /
46. LFŠ Uherské Hradiště
- 9 **Správy z filmového diania**
- 10 — 11 **premiéry** v kinách (máj – júl 2020)
- 12 — 15 **novinky:** Hokejový sen / Bourák / Meky
- 16 — 21 **rozhovor:** Darina Smržová
- 22 — 27 **recenzia:** Dlhaňa / Mladý Ahmed / Raoul Taburin
- 28 **vod recenzia:** Kalifát
- 29 **Správy z filmového diania**
- 30 — 31 **dvd nosiče / čo robia**
- 32 — 33 **rozhovor:** Diana Kacarová
- 34 — 35 **kalendárium špeciál**
- 36 — 39 **in memoriam:** Igor Luther / Eva Kristinová
- 40 — 42 **profil:** Božena Slabejová / Milan Čorba / Štefan Uher
- 43 **tv tip**
- 44 **svet spravodajského filmu:** Týždeň vo filme
- 45 **moje obľúbené slovenské filmy / zásadné filmy**
- 46 **výročia / stalo sa za 30 dní**
- 47 — 52 **priloha:** Slovenská kinematografia v roku 2019

Zuzana Gindl-Tatárová

scenáristka a dramaturgička

— Minulý rok sa európske authority začali náhle zaoberať otázkou konkurencieschopnosti starého kontinentu v oblasti audiovizuálneho priemyslu. Dali si vypracovať odborné štúdie a poverili ministerstvá kultúry jednotlivých členských krajín skúmaním kreatívneho a inovačného potenciálu európskeho filmu a seriálovej tvorby. S cieľom nájsť recept, ako naše kultúrne produkty presadiť na globálnej úrovni.

— Pripomína to mierne komický a trochu ošúchaný filmový obraz: kým veľkí hráči globalizovaného filmového priemyslu a najmä trhu už dávno nasadli na rýchlik, my iba dobiehame na stanicu s kufrom plným nových nápadov. No keď zadychčani vbehneme na perón, koncové svetlá vlaku už miznú v diaľke. Sadneme si na kufor, aby sme si trochu vydýchli. Ak ich chceme dobehnúť, musíme vytrhnúť mešec a bezodkladne investovať do leteniek...

— Najmä v poslednej dekáde sa produkcia a distribúcia filmov a seriálov začala dramaticky meniť. Ruka v ruke s vývojom technológií sa rozbehol vývoj internetových videoplatforiem ponúkajúcich bohaté katalógy produktov online na stiahnutie za nízke ceny (SVOD). Takýto marketing si celosvetovo získava čoraz širšie publikum a nenávratne mení jeho konzumentské návyky. Napriek tomu, že aj v Európe postupne vzniká celý rad lokálnych platforiem SVOD, obsahy, ktoré predávajú (a dávno už aj produkujú) globálne platformy, ako Amazon, Netflix, ale aj HBO, tvrdo menia spôsob produkcie a distribúcie audiovizuálnych produktov. Vychovávajú si svojho diváka: nespočetné odporúčania cez *lajky*, založené na osobnom (ne)vkuse konzumentov, len pomáhajú nivelizovať kultúrnu stránku vecí. Nič na tom nemení ani fakt, že tieto platformy ponúkajú aj veľa vysoko kvalitných filmov a seriálov, ktoré im získavajú nemalú časť umeniachtivého publika. Podiel na výnosoch zo SVOD podnikania tak hladko rozširuje distribučný reťazec každého filmu alebo seriálu a znásobuje ich zisky.

— Našu konzervatívnosť a viazanosť na kiná nadobro nabúrara a zmenila aktuálna koronakríza a pocit osamelosti, ktorý sa zmocňoval ľudí v dobrovoľnej karanténe. Hoci sa počítačovo gramotná mládež u nás už pomerne dlho oddáva orgiám *bindingu* a doslova konzumuje celé seriály na jeden hlt až do rána, bolo to najmä uzavretie verejných priestorov, čo prikulo väčšiny diváka v papučkách pred televízor alebo počítač a umožnilo definitívny prienik globálnych platforiem do našich domácností.

— Koronakríza napokon rozkývala aj naše inštitúcie a preniesla vyučovanie, pracovné stretnutia, porady, konferencie, workshopy, prehliadky a premietanie filmov do online priestoru. Krok-sun-krok nás to posúva ku globálnym trendom, či už sa nám to páči, alebo nie. No aj popri tom je možné zachovať si filmový vkus a tvár. Musíme preto vyvinúť tlak na naše authority, aby urýchlene zmenili legislatívu v oblasti sponzoringu a daňových úľav, ktoré by pomohli našej audiovizii kúpiť si letenku do sveta. Mechanizmus *vratiek* je iste motivujúci, no nestačí. Stále tu chýba prama podpora televíznych alebo internetových kanálov na vysielanie európskych filmov. A v neposlednom rade oveľa výraznejšie investície do vývoja našich filmov alebo seriálov. Lebo len z podhubia kvantity sa rodí nová kvalita.

— Je otázne, či sa divák po odznení koronakrízy masovo vráti do kín. Mali by sme sa však z tejto celosvetovej drámy poučiť a výnimočne podľa vzoru Hollywoodu do nej aktívne vložiť filmársky *happyend*. ◀

— text: Matúš Kvasnička —
foto: Kino Lumière/Júlia Lehelová —

Kiná po korone. Návrat divákov?

Po prestávke vynútenej korunou môžu kiná už niekoľko týždňov premietat'. Majú však čo hrať? A majú pre koho? Návštevnosť v porovnateľnom období klesla v rádoch desiatich, úlohu v tom zohrali aj multiplexy, ktoré otvorili až v posledných júnových týždňoch. „Okrem atraktívnejších titulov by nám pomohlo vrátiť ľudí do kín hlavne to, ak by sa konečne zbavili paniky z nákazy koronou,“ myslí si Richard Kliment, jeden z kinárov, ktorých sme oslovili.

„Nečudujem sa väčším kinám, že s otvorením čakali. Spočiatku boli obmedzenia veľmi striktné, napríklad v našej 300-miestnej sále mohlo byť maximálne 25 ľudí,“ hovorí riaditeľ košického kina Úsmev Lukáš Berberich. „Kino sme otvorili asi ako prví na Slovensku, lebo sme chceli premietat' hneď, ako to bude čo i len trochu možné. Sme kino, cinefili, je to naša podstata.“ Podľa neho zavážilo aj to, že prevádzku vedeli spustiť s minimálnymi nákladmi. „Vzhľadom na to, akým spôsobom sa oznamovali opatrenia a akým spôsobom sa vyjasňovali termíny, všetko akoby zo dňa na deň, bol návrat do istej miery chaotický,“ približuje manažérka bratislavského Kina Lumière Zita Hosszúová. „Keďže sme však už predtým videli, ako sa otvárajú iné typy prevádzok, že v jeden deň sa zverejní, aké opatrenia musíte dodržať, a na druhý deň môžete otvoriť, tak sme sa na to celkom dobre pripravili.“ Kino patrilo takisto k prvým v krajine, ktoré po vyše dvojmesačnej pandemickej prestávke otvorili ešte počas predposledného májového týždňa.

Otvorili aj načas zavreli. Pre nezáujem

Lumière premieta v štyroch kinosálach, ide však o klubové repertoárové kino, v ktorom atraktivitu programu neurčujú aktuálne filmové hity, ako je to v multiplexoch. Tie sa do otvárania nehrnuli. Sieť Cinemax sprístupnila svoje sály divákovi 18. júna, multiplexy Cinema City v bratislavských obchodných centrách Aupark, Eurovea a Vivo! ešte o týždeň neskôr. Kiná Star Lučenec a Star Zvolen tak boli jedinými viacsálovými, ktoré sa rozhodli vyjsť v ústrety divákovi a premietat' už v máji. „Otvorili sme 22. mája, prakticky ako jediné slovenské multikiná. V tom čase sa kancelárie distribučných spoločností ešte len začali prebúdzat', neboli žiadne premiérové tituly. Programovo sme museli nadviazať na distribučný plán pred zatvorením, takže atraktivita titulov bola slabá,“ opisuje situáciu Richard Kliment, konateľ spoločnosti Kino Invest. Obe kiná, ktoré prevádzkuje, môžu hrať v troch sálach. Pod nezáujem divákov sa podľa Klimenta podpísali vtedy platné opatrenia: nielen dvojmetrové rozstupy, ale aj to, že kiná nesmeli predávať občerstvenie. Keď toto pravidlo ešte platilo, spolu s ďalšími ho kritizovalo aj Združenie prevádzkovateľov kín ako neférové v čase, keď už ľudia mohli chodiť aj do reštaurácií. „Mnohí diváci sa dnes pri návšteve kina tešia nielen na film, ale aj na popkorn či nachos, ktoré si pri tom dajú,“ opisuje známu prax Kliment, ktorý začiatkom júna obe kiná načas opäť

zavrel. Pre nezáujem divákov. Komentuje to slovami: „Slabý záujem pri májovom otvorení ma šokoval. Myslel som si, že ľudia, skoro tri mesiace zatvorení doma, budú mať hlad po voľnočasových aktivitách. Ja by som sa hneď pri prvej príležitosti vybral takmer na hocikajáký film, len aby som využil šancu a nadýchol sa života pred obmedzeniami. Väčšina Slovákov však mala zjavne iný názor.“ Po zhruba dvojtýždňovej prestávke obe kiná v polovici júna opäť otvorili. S obavami, aby to nedopadlo ako prvý pokus. „Medzičasom prišli aj aké-také premiérové tituly a hlavne uvoľnenie opatrení vrátane možnosti občerstvenia v kine, takže také tragické ako v máji to našťastie nebolo.“ Podľa Klimenta je však návštevnosť aj tak veľmi slabá. „S rovnakým obdobím minulých rokov sa to nedá ani porovnať. Prevádzku sme obmedzili tak, aby sme nasadili minimum zamestnancov a mali čo najnižšie náklady, inak by to bolo ekonomicky neúnosné.“

Aj podľa Mariána Hanka z kina v Dome kultúry v Čadci sa ešte ani zďaleka nedá hovoriť o tom, že by sa kiná vrátili do normálu. „Mohli sme síce opäť spustiť premietanie filmov, ale prakticky až do júla neboli v ponuke žiadne novinky. Multiplexy nehrali a distribučné spoločnosti čakali s premiérkami na ich znovuotvorenie,“ hovorí Hanka. „K dispozícii máme 400-miestnu sálu, takže aj pri dodržaní 2-metrových rozstupov sme dokázali prijať okolo 80 divákov. Multiplexy majú niekoľko sál, ale omnoho menších. Pri dodržiavaní určených rozstupov sa im neoplatilo spúšťať prevádzku,“ vysvetľuje kinár z Čadce. Aj tamojšie kino patrilo k prvým zhruba desiatim na Slovensku, ktoré otvorili takmer ihneď. „Pri zostavení ponuky som sa až do júla doslova trápil. V jednom týždni som potreboval päť titulov. Často sa stalo, že som film objednal, ale objednávku mi nepotvrdili, lebo ho už nemali na sklade. Preto ťažko povedať, či nízku návštevnosť našich predstavení spôsobil strach ľudí z nákazy, alebo neaktuálna ponuka,“ hovorí Hanka, podľa ktorého prišlo na jedno predstavenie v priemere 10 až 15 divákov.

Otvorili aj načas zavreli. Pre koronu

Tešil sa, že v júli konečne ponúkne divákovi novinky, ktoré by ich mohli navadiť, aby prišli vo väčšom počte. „Doobeda som nahadzoval júlový program na našu internetovú stránku a Facebook, poobede som ho musel vymazať, pretože v Čadci sa objavili nové prípady nákazy. Pekne som zakľal, dvakrát som kopol do stola a zobral som si dva týždne dovolenky,“ konštatuje Hanka. V blízkom čase

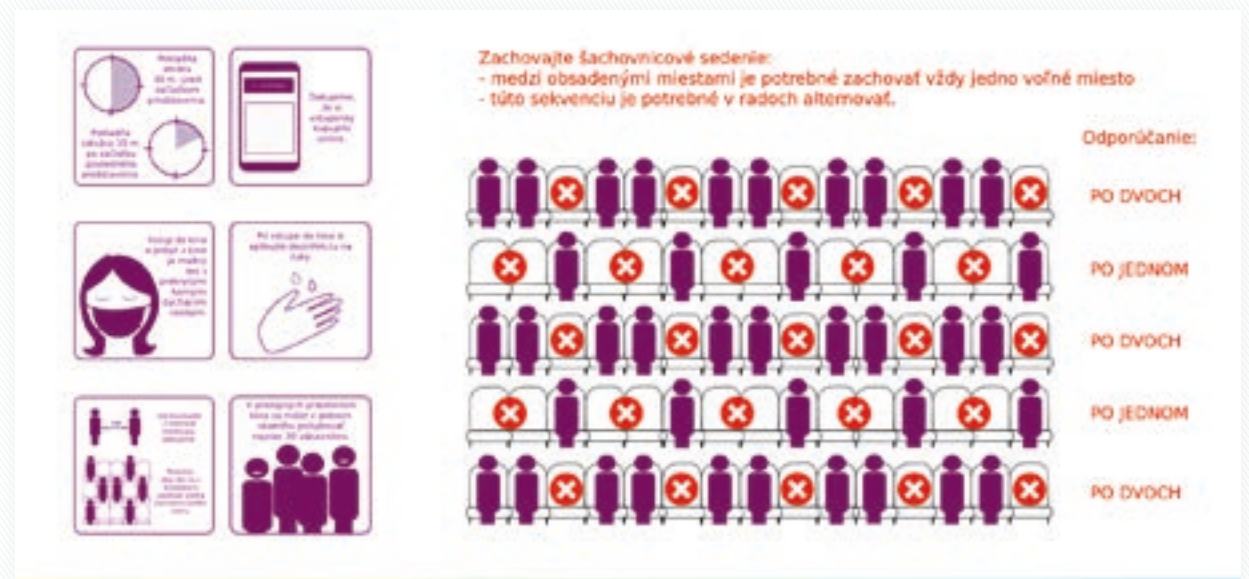
chcel zistiť, či ľudia nechodia do kina preto, že sa boja, alebo je za ich nezáujmom skôr slabá ponuka. „Chcel som si to overiť na českých komédiách 3Bobule a Bourák. Na českých filmoch mávame peknú návštevnosť. Teraz sa však môže stať, že kým opäť spustíme kino, objavia sa niekde na internete. Stalo sa to už s mnohými inými titulmi a ťažko potom konkurovať internetu novinkami, ktoré vlastne už ani novinkami nie sú.“ O tom, že pre obavy zo šírenia koronavírusu zruší všetky spoločenské, kultúrne aj športové akcie v meste, rozhodol krízový štáb Čadce 25. júna, predbežný termín trvania obmedzení bol v čase uzávierky Film.sk do 6. júla.

Hoci sa obmedzenia a zákazy pri návšteve kín uvoľnili, kinári sú radšej opatrní. V Lumière stále dodržiavajú šachovnicové sedenie. Podľa manažérky kina sa ľudia vďaka nemu cítia bezpečnejšie. „Stále si myslíme, že opatrenia majú zmysel. Ak by sme mali v kine nával divákov a nestačila by nám polovičná kapacita, zvažovali

hraniciach môže stať kdekolvek. Diváci sa to však cez médiá a naše sociálne siete dozvedeli a mnohí mali sklon ukazovať prstom na naše kino, že za to môžeme my alebo ako sme to mohli dopustiť. Pritom všetky opatrenia sme dodržali a následne sme situáciu riešili s RÚVZ.“ Hoci im to opäť nikto neprikázal, kino hneď na vlastné náklady kompletne dezinfikovali. „Na takéto situácie si zrejme bude treba zvyknúť a naučiť sa s nimi žiť. To platí nielen pre prevádzkovateľov, ale aj pre divákov. Preto si myslím, že ešte chvíľu potrvá, kým sa dostaneme do normálneho fungovania,“ dodáva Berberich.

Paradox skorého otvorenia

Ako už zaznelo, kinárom chýbajú silné premiérové tituly. „A to nehovorím o filmoch z kategórie ‚to musíš vidieť‘. Kino filmy nenakrúca, musí pracovať s produktom, ktorý samo nevie ovplyvniť,“ hovorí Richard Kliment. To, že Slovensko bolo medzi prvými krajinami, kde sa mohli

by sme to viac, ale kým opatrenia nemajú zásadný vplyv na návštevnosť, nie je pre nás až taký problém ich preventívne dodržiavať,“ hovorí Hosszúová. V kine pravidelne robia aj polymérovú dezinfekciu, aj keď už takisto nie je prikázaná. Jediné, čo je dnes pre divákov pri návšteve kina iné ako pred korunou, sú podľa Richarda Klimenta zatiaľ povinné rúška. „Sedadlá si diváci môžu kupovať aj vedľa seba, len sa snažíme vstupenky predávať tak, aby navzájom cudzie dvojice alebo skupinky boli od seba oddelené aspoň jedným prázdny sedadlom. Dezinfekcia a dodržiavanie nariadení, ktoré sú s prevádzkou kina spojené, sú už pre nás samozrejmosťou.“

Všetko potrebné dodržiavajú aj v košickom Úsmeve. „Snažíme sa dodržiavať všetky odporúčané pravidlá, ako je nosenie rúšok, pravidelná dezinfekcia a vetranie priestorov. Avšak minule sme mali aj nepríjemnú skúsenosť. Na jednej moderovanej diskusii sa v kine pohybovala osoba, ktorá bola neskôr pozitívne diagnostikovaná na COVID-19,“ opisuje Lukáš Berberich. „Takáto vec sa pri dnešných otvorených

kiná po vlne pandémie opäť otvoriť, sa podľa neho paradoxne ukázalo ako nevýhoda. „Veľké filmové štúdiá totiž s nasadením výraznejších filmových titulov čakajú na otvorenie väčšej časti svetového kinotrhu a to ide pomalšie. Ved' len tento týždeň (posledný júnový – pozn. red.) otvorili kiná vo Francúzsku, Británia ich otvára od júla. Každý týždeň dostávame od distribútorov maily, že nasadenie nových titulov sa posúva, a už sme z toho zúfalí. Nevieme, z čoho máme dovedy prežiť,“ dodáva Kliment. Najnovšie sa posúva napríklad premiéra novinky Christophera Nolana Tenet. Pôvodne mala prísť do kín v polovici júla a zmenil sa aj posunutý dátum premiéry – z 30. júla na 12. augusta. Naopak, z 12. augusta na 30. júla sa presunula premiéra českej životopisnej novinky Havel režiséra Slávka Horáka (viac o premiérach druhého polroka čítajte na str. 7). O tomto čase mal mať svet už dávno za sebou aj premiéru najnovšej bondovky. Posledný diel série s Danielom Craigom v hlavnej úlohe sa posunul z apríla na november. Začiatkom marca, keď tvorcovia oznamovali tento

presun „po dôkladnom zvážení a analýze svetového kinotrhu“, zrejme málokto tušil, že nepôjde iba o výpadok druhého najväčšieho filmového trhu, teda Číny, ale že koronavírus zavrie kiná po celom svete vrátane Slovenska.

Invenčnejšie programovanie

„Plán premiér sa zrútil a to, čo malo byť nasadené v kinách v tomto čase, v nich nie je. Vypadli aj festivaly. To všetko má dosah na programovanie, ktoré musí byť invenčnejšie,“ vysvetľuje Zita Hosszúová, ktorá sa o to so svojím tímom pokúša. „Slabšiu ponuku filmov v našej distribúcii sa snažíme kompenzovať aj tým, že siahame po filmoch z českého distribučného okruhu, ktoré sa k nám nedostali,“ hovorí. Opäť pripomeňme, že Lumière ako repertoárové a klubové kino nie je natolko závislé od aktuálnych kinohitov a od toho, čo vypustia von veľké štúdiá. Vďaka tomu, že český distribútor mal práva aj na územie Slovenska, získal Lumière v júni napríklad ruský film *Dlhaňa* (recenziu prinášame na str. 22). Podobným systémom „ručne“ vyberaných chuťoviek z českej distribúcie kino v najbližšom čase uvedie napríklad fínsku komédiu *Víkend na chate* o partii tridsiatnikov, ktorá sa po rokoch stretáva na víkendovej oslave. „Chceli by sme získať aj pár ďalších filmov, uvidíme, čo sa podarí,“ dodáva Hosszúová, ktorá by po dohode s organizátormi rada v kine uviedla aj niečo z programu štiavnického festivalu 4 živly (6. – 9. 8.).

Košické kino Úsmev zase stavilo na premietania pod holým nebom v košickom amfiteátri, kde v júli uvedie štvoricu premiér, medzi nimi dokument o Miroslavovi Žbirkovi *Meky* (16. júla) či životopisnú snímku *Havel* (30. júla). Premietat sa bude aj piaty film, v čase uzávierky *Film.sk* však kino titul ešte neprezradilo. Aj tu program ovplyvnili presuny premiér. „Zmeny prichádzajú nečakane, preto nad titulom, ktorý uvedieme vo štvrtok 23. júla, ešte uvažujeme. Môžem však zaručiť, že pre divákov to bude príjemné spestrenie,“ povedala dramaturgička kina Úsmev Nina Šilanová.

Podľa kinárov býva jún ako prvý letný mesiac v porovnaní s inými obdobiami roka v návštevnosti nezriedka slabší. Aktuálny pokles je však v porovnaní so štandardným sezónnym výkyvom oveľa citelnejší. Za pravdu dáva kinárom letný pohľad na štatistiky. Keď po korone otvorili prvé kiná, divákov počítali na desiatky. Najnavštevovanejší titul prvého víkendu po korone, český dokument *V sieti* o zneužívaní detí na internete videlo 121 ľudí. Počas nasledujúceho týždňa prišlo na dvadsiatku najnavštevovanejších filmov v rebríčku do slovenských kín necelých 1 000 divákov. V júni už začali čísla podľa štatistik Únie filmových distribútorov stúpať. So začiatkom mesiaca totiž pribudli aj ďalšie otvorené sály. Výraznejší nárast divákov prišiel v druhej polovici júna. Vtedy začala premietat sieť multiplexov Cinemax a pribúdalo už aj počet premiérových titulov (spätný prehľad premiér za máj, jún aj aktuálne júlové premiéry nájdete na str. 10 – 11). V posledných dvoch júnových týždňoch tak videlo dvadsiatku najnavštevovanejších filmov 22 304, resp. 14 187 divákov. Na porovnanie, v roku 2019 to bolo 70 851 a 69 567, v roku 2018 boli čísla 102 901 a 71 561. Vtedy ich významne ovplyvnila premiéra trháku *Jurský svet: Zánik*, ktorý len

za prvý víkend videlo 60 000 divákov. Pozrime sa ešte o rok dozadu, keď bola návštevnosť 71 314 a 134 938. Vyše 88 000 divákov z druhého čísla si pripísala novinka *Ja, zloduch 3*.

Zodpovedne, ale bez paniky

„Divákovi sme už v oznamoch na webe a sociálnych sieťach dávali vedieť, že síce otvárame, ale nech nečakajú veľké filmové hity a berú návštevu kina ako možnosť na strávenie voľného času. Mnohí reagovali naozaj s nadšením a tešili sa z otvorenia kina. Niektorí z divákov, ktorí aj prišli do kina, nám povedali, že idú síce na film, ktorý už videli, ale jednoducho nás prišli podporiť. Im patrí moja úprimná vďaka,“ opisuje situáciu Richard Kliment. „Ale našli sa aj komentáre, ktoré spochybňovali, načo vôbec otvárame, aj také, ktoré nám želali prázdne sály,“ dodáva. Strach v ľudoch zostal a spolu s ostatnými faktormi sa podpísal pod biednu návštevnosť. „Zdravotnícke a politické autority síce s veľkou pompou uvoľňovali opatrenia, ale odkaz z toho bol: ‚Ste opäť slobodní, už sme vám pootvárali obchody, kaviarne, reštaurácie, kiná, fitnesscentrá – ale radšej tam ani nechodte, aby sme si to nepokazili,‘“ zazlieva úradným autoritám prevádzkovateľ kín v Lučenci a vo Zvolene.

„Dá sa pochopiť, že životy sú prvoradé. Nevieme si ani predstaviť, čo museli obetovať ľudia v iných štátoch, kde nákaza prepukla naplno. Dúfam, že naďalej budeme patriť medzi krajiny s najmenšou úmrtnosťou na COVID-19,“ dopĺňa pohľadom z inej perspektívy Marián Hanko. Hoci kino v Čadci opäť zavreli, nepredpokladá, že by sa štát vrátil k plošnému zatváraniu prevádzok. „Všetci vidíme, aký dosah to má na chod ekonomiky. Predpokladám, že kiná a prevádzky všeobecne sa budú zatvárať už len v tých oblastiach, kde sa bude rozširovať nákaza, tak ako teraz v Čadci,“ myslí si.

Opatrenia vlády, ktoré by mohli pomôcť kinárom, sú podľa viacerých z nich nedostatočné. „Príspevky na mzdy zamestnancov v čase nášho povinného zatvorenia pokrývajú len časť mzdových nákladov, skoro všetky odvody si je možné len odložiť – štát ich neodpustí, preplácanie nájomnerieši ďalšie výdavky, ktoré sú s nájomom v nákupných centrách spojené,“ vyratáva Kliment. Z veľkej časti tak upozorňuje na nedostatky, o ktorých hovoria kinári už celé týždne. „Opatrenia považujeme za nedostatočné a pomalé,“ pridáva sa Lukáš Berberich z košického kina. „Ministerstvo kultúry nám nijako výrazne nepomohlo. Avizované pôžičky od AVF určené prevádzkovateľom kín, ktoré by nám dokázali pomôcť, sa nakoniec ani nebudú realizovať. V zásade by nám však najviac pomohlo, ak by ministerstvo kultúry malo jasný a systémový plán pomoci. Na ten je stále čas, všetci budeme rátať veľké straty.“ Berberich upozorňuje, že prípadnú silnú druhú vlnu pandémie by bez výraznej pomoci štátu nezvládli. „Počas pandémie sme často počuli: ‚Spolu to dokážeme.‘ Sektor služieb krváca. Teraz je najvyšší čas zájsť si do svojej obľúbenej kaviarne, reštaurácie či do kina, pretože potrebujeme naštartovať spotrebu. Inak to bude mať veľmi neprijemné následky pre celý sektor aj pre našu ekonomiku celkovo,“ apeluje Kliment. „Treba zostať zodpovedný, ale zbaviť sa paniky, až fóbie z korony. Z začať normálne žiť. To pomôže nám všetkým, nielen kinám.“ ◀

Druhý polrok 2020: Pestrá ponuka

Pre pandémiu, zatvorené kiná a posun termínov či úplné zrušenie zahraničných festivalov to vyzerať, že počet premiér v slovenských kinách bude najnižší od roku 2011. V čase uzávierky tohto čísla *Film.sk* ich bolo naplánovaných len 196. A z toho 100 v druhom polroku. Takmer pätinu tvoria domáce filmy.

Vlani sme zaevidovali rekordný počet domácich premiér. Do kín sa dostalo 43 celovečerných filmov a pásiem. Tohto roku je zatiaľ avizovaných 32 premiér, z toho až 18 v druhom polroku. Jedenásť z nich je z pohľadu Slovenska majoritnými produkciami – dokument Mareka Vaňousa *Hokejový sen* (9. 7.) z hokejových majstrovstiev sveta v roku 2019 v Košiciach, debut Martiny Sakovej *Letní rebeli* (13. 8.) – film pre deti dlho známy pod názvom *Leto s Bernardom*, novinka Pavla Barabáša o prechodoch najvyšších vodopádov sveta *Salto je kráľ* (13. 8.), dokument Lukáša Bulavu *Králi videa* (1. 10.), ktorý vás zavedie do čias, keď videám vládol rýchlodabing a filmy sa kupovali na nelegálnych burzách, dokument Jara Vojteka *Raj na zemi* (1. 10.), zachytávajúci profesionálny aj súkromný osud reportéra Andreja Bána; Martin Šulík je režisérom dokumentu *Milan Sládek* (8. 10.) a tragikomédie *Muž so zajačimi ušami* (22. 10.), Anastasia Hoppanová a Samuel Vičan sú režisérmi psychologickej drámy *Na prach* (29. 10.). Po svetovej premiére na Berlinale, kde o ňom písali ako o „ohromujúcom diele s jedinečným štýlom a príbehom“, uvidíme drámu Ivana Ostrochovského *Služobníci* (12. 11.), na divákov čaká aj celovečerný debut Jakuba Julényho *Komúna* (3. 12.) o neľahkej ceste od totalitnej demokracie v Československu a konečne príde i dlho očakávaná rozprávka Juraja Jakubiska *Perinbaba a dva svety* (3. 12.).

Ďalších osem domácich premiér vzniklo ako minoritná koprodukcia s Českom – o filmoch *Bourák* (2. 7.) a *Meky* (16. 7.) píšeme v tomto čísle. Životopisná historická dráma Agnieszky Holland *Šarlatán* (20. 8.) bola po premiére na Berlinale predaná už do takmer 30 krajín, v dráme Martina Duška a Ondřeja Provoznička *Staříci* (10. 9.) zažiarili Jiří Schmitzer a Ladislav Mrkvička, Viera Čákanyová nakrútila audiovizuálne rekvieku za druh *Homo sapiens* s názvom *FREM* (17. 9.), Bohdan Sláma v *Krajine ve stínu* (8. 10.) rozpráva príbeh obyvateľov zabudnutej dedinky v pohraničí v 30. až 50. rokoch 20. storočia. V prípade komédie *Indián* (15. 10.) dvojice Tomáš Svoboda a Vladimír Křiško pribudlo ku koproducentom ešte Poľsko a pri *Modelárovi* (november) Petra Zelenku o dvoch kamarátoch prevádzkujúcich prosperujúcu požičovňu dronov zasa Slovinsko.

Z desiatich čisto českých novínok spomenieme životopisnú snímku *Havel* (30. 7.) Slávka Horáka, komédiu *Ženská pomsta* (10. 9.) Dušana Rapoša a dokument Olgy Malířovej

Špátovej *Karel* (15. 10.) o vlani zosnulom Karlovi Gottovi. Medzi premiérmi, samozrejme, nechýbajú ani divácky obľúbené animované filmy. Kiná čaká novinka zo štúdia Pixar *Duša* (19. 11.), animovaná komédia *Trollovia: Svetové turné* (27. 8.) zo štúdia Dreamworks, ale i dve ruské novinky – *Veľké dobrodružstvo malej pandy* (30. 7.) a *More kúziel* (1. 10.). Na filmové plátna sa vo filme *Krúdvoci: Nový vek* (24. 12.) vráti praveká rodina a pobaví vás aj *SpongeBob* vo filme: *Hubka na úteku* (6. 8.). K českému animovanému pásmu *Maškrtné medvedie príbehy* (15. 10.) bude pripojený krátky nemý animovaný česko-slovenský film *Cez palubu!* dvojice Filip Pošivač a Barbora Valecká.

Dospelí diváci sa dočkajú Daniela Craiga ako Jamesa Bonda vo filme *Nie je čas zomrieť* (19. 11.), Christopher Nolan predstaví *Tenet* (13. 8.) – akčné sci-fi z prostredia medzinárodnej špionáže, päť mladých hereckých hviezd sa predstaví ako *Noví mutanti* (27. 8.). *Monster Hunter* (3. 9.) Paula W. S. Andersona s Millou Jovovich je voľne založený na sérii videohier rovnakého názvu a Vera Farmiga s Patrickom Wilsonom sa ocitnú v *Zajatí démonov 3* (10. 9.).

Diváci sa dočkajú i niekoľkých pokračovaní: *Wonder Woman 1984* (1. 10.), *Úniková hra 2* (31. 12.), *Top Gun: Maverick* (31. 12.) opäť s Tomom Cruisom a Valom Kilmerom, *The King's Man: Prvá misia* (17. 9.) a Jamie Lee Curtis uvidíte v pokračovaní ságy tentoraz s názvom *Halloween Kills* (15. 10.).

Štyria svetoznami režiséri nakrútili nové verzie úspešných filmov: Kenneth Branagh *Smrť na Níle* (8. 10.), Bruno Dumont *Johanku z Arku* (20. 8.), Denis Villeneuve *Dunu* (17. 12.) a Steven Spielberg *West Side Story* (17. 12.).

Na svoje si prídu aj priaznivci artových titulov. Dočkajú sa poetického dokumentu *Krajina medu* (27. 8.), diváckeho hitu MFF v Benátkach *Kým sa skončí leto* (september), poľskej drámy *Corpus Christi* (22. 10.) či novinky Hirokazua Kore'edu *Pravda* (22. 10.) s hviezdnyh obsadením – Catherine Deneuve, Juliette Binoche, Ethan Hawke, Ludivine Sagnier. A v dokumente *Efekt Vašulka* (1. 10.) sa dovedia o priekopníkovi videoartu Woodym Vašulkovi a uvidia mnoho hviezd vrátane Andyho Warhola, Jimiho Hendrixa či Milesa Davisa.

Ak nechcete, aby vám niektorá premiéra unikla, čítajte *Film.sk* každý mesiac. ◀

Wajda, Körner, Keaton aj spievajúca Schygulla

Letná filmová škola v Uherskom Hradišti (LFŠ) sa tento rok uskutoční o dva týždne neskôr ako zvyčajne, od 7. do 12. augusta, a bude o tri dni kratšia. Ale bude. Organizátori chcú, aby napriek obmedzeniam, ktoré priniesla pandémia, bol aj tento ročník festivalu rovnako bohatý a zaujímavý ako predošlé.

— „Nikdy sme to nechceli vzdať. S vedomím, že filmový program bude v súvislosti s dĺžkou akcie obmedzený, sa snažíme, aby si zachoval kvalitu, pestrosť a vyváženosť. Návštevníka LFŠ čaká to, na čo je z predchádzajúcich ročníkov zvyknutý: veľa filmových objavov, mimoriadnych zážitkov a predovšetkým – možnosť podeliť sa o ne,“ hovorí programová riaditeľka festivalu Iva Hejlíčková.

— „Návštevníkov čakajú archívne aj súčasné filmy, v podstate všetky sekcie, na ktoré sú zvyknutí. Zachováme aj obe letné kiná, aj keď v trochu pozmenenej podobe. Konat' sa bude aj sprievodný program – detský program, divadelné predstavenia, koncerty či výstavy. Všetko, samozrejme, v komornejšej verzii a pri dodržiavaní potrebných bezpečnostných a hygienických opatrení,“ ozrejmuje Radana Korená, riaditeľka LFŠ a predsedníčka Asociácie českých filmových klubov (AČFK), ktorá je hlavným organizátorom festivalu.

— Program LFŠ predstaví tento rok vo veľkej retrospektíve tvorbu poľského režiséra Andrzeja Wajdu. „Výber z jeho filmografie spravila jeho spolupracovníčka a manželka Krystyna Zachwatowicz-Wajda, ktorá bude zároveň hosťom LFŠ,“ prezrádza Jan Jílek, takisto programový riaditeľ festivalu. Sekcia je zameraná na tú časť Wajdovej tvorby, v ktorej sa venoval adaptáciám významných diel poľských (Reymont, Mickiewicz, Wyspiański, Iwaszkiewicz) aj svetových literátov (Dostojevskij, Bulgakov, Conrad). Wajda sa v nej zároveň hlásil k rôznym maliarskym inšpiráciám. Výber filmov doplní výstava československých a poľských plagátov k Wajdovým filmom od významných poľských a československých afišistov. Tvorila ju diela zo zbierky Terryho ponožiek.

— Výročnú cenu AČFK si tento rok v Uherskom Hradišti prevezme scenárista Vladimír Körner. Festival uvedie niekoľko jeho filmov, medzi nimi *Adelheid* v réžii Františka Vlácilu, časť televízneho seriálu *Lekár umiera júceho času* (r. Miloslav Luther) aj diela, ktoré podľa jeho scenárov nakrútili Karel Kachyňa, Antonín Moskalyk či Milan Cieslar. Na LFŠ zavíta aj nemecká herečka Hanna

Schygulla, ktorá sa tu predstaví ako šansónová speváčka. Režisér a scenárista Slávek Horák predstaví svoj nový film *Havel*, príde aj objav Cien českej filmovej kritiky, režisér a scenárista Bohdan Karásek (*Karel, já a ty*) či slovenský režiséri Peter Bebjak a Adam Šoltés, tvorca komédie s fekálnym vozom vo vedľajšej úlohe *Anežka*.

— „V rámci bloku Česko/Slovensko chystáme napríklad predpremiéru filmu *Žaby bez jazyka slovenskej režisérky Miry Fornay* a pripomenieme aj zlatú éru pražskej FAMU v 60. rokoch minulého storočia,“ prezrádza programový riaditeľ Jan Jílek. Zo slovenských a koprodukčných titulov uvedie LFŠ aj filmy *Sviňa* (r. Mariana Čengel Solčanská, Rudolf Biermann), *Amnestie* (r. Jonáš Karásek), *Pomalované vtáča* (r. Václav Marhoul), *Vlastníci* (r. Jiří Havelka), *Posledná aristokratka* (r. Jiří Vejdělek), *Bourák* (r. Ondřej Trojan) a študentský film *Nič sa nestalo* (r. Monika Mahútová).

— Výber zo súčasného izraelského filmu, ktorý slávi úspechy na festivaloch, ponúkne sekcia Terra festivalis. Uvedie osem filmov vrátane novinky *Anatómia atentátu* (r. Yaron Zilberman), mapujúcej prípravy atentátu na premiéra Jicchaka Rabina v roku 1995, aj tituly *Tel Aviv v plameňoch* (r. Sameh Zoabi) a *Pracujúca žena* (r. Michal Aviad). Objaviť nové filmy môžu diváci aj v sekcii Prísľuby z Východu, ktorá sa venuje zaujímavým dielam z krajín bývalého socialistického bloku. Polnočné delikatesy sa pozrú na žánr akčného filmu a jeho predstaviteľov a na zobrazenie televízie vo filme zaostrí sekcia Hot TV. Jana Jedličková do nej vybrala tituly ako *Televízna spoločnosť* (r. Sidney Lumet), *Truman Show* (r. Peter Weir), *Pleasantville* (r. Gary Ross), *Dobrá noc a veľa šťastia* (r. George Clooney) alebo dokument *Showrunners* (r. Des Doyle). Do histórie zavedie divákov sekcia Nemý film, ktorá podrobnejšie predstaví tvorbu Bustera Keatona. K jeho filmom bude hrať živá hudba. Ďalšie sekcie zamerané na históriu sa pozrú napríklad na príbeh filmu Roberta Rosselliniho *Rím, otvorené mesto* či na tvorbu amerického herca, komika a speváka Dannyho Keya. ◀

— text: Jaroslava Jelchová
— foto: Frigo elektrikárom / LFŠ —

Creative Europe Desk Slovensko informuje

EACEA publikovala výsledky niekoľkých výziev, z ktorých nás zaujímajú hlavne tie, kde sa uchádzali o podporu slovenskí žiadatelia. V rámci výzvy EACEA/21/2019, Výberová podpora kinodistribúcie súčasných nenárodných európskych filmov, získalo 7 projektov so slovenskými distribútormi celkovo 36 080 eur. Pre výsledky v tejto výzve stále platí, že EACEA zverejňuje iba spoločnosti, ktoré boli v jej rámci žiadateľmi (predajcovia práv), a nezverejňuje distribútorov, ktorí sú súčasťou konzorcií. Výsledky tejto, ale i ďalších výziev nájdete na www.cedslovakia.eu. Aj počas celoeurópskej pandemickej situácie prebiehali, väčšinou online, ďalšie rokovania všetkých dôležitých aktérov o budúcej generácii programu Kreatívna Európa na roky 2021 až 2027. Rokovania sa ešte neuzavreli, ale v tomto okamihu vieme s určitosťou potvrdiť, že program bude existovať naďalej. Aktuálny návrh rozpočtu, ktorý predložila Európska komisia, je 1,7 miliardy eur, ale Európsky parlament (hlavne príslušný výbor) s ním nesúhlasí, považuje ho za neadekvátne nízky. V každom prípade sa znižuje priestor na rokovania, hlavne z časových dôvodov; o ďalšom aktuálnom vývoji vás budeme priebežne informovať. V júli a auguste nemá program Kreatívna Európa, podprogram MEDIA, žiadnu uzávierku, najbližšia bude 8. septembra – Automatická podpora kinodistribúcie nenárodných európskych filmov (výzva EACEA/22/2019).

— vs —

Škop, Ostrochovský a Pekarčík na Európske filmové ceny

O Európske filmové ceny, ktoré každoročne udeľuje Európska filmová akadémia (EFA), sa na základe nominácie Slovenskej filmovej a televíznej akadémie (SFTA) uchádzajú filmy *Nech je svetlo* Marka

Škopa a *Služobníci* Ivana Ostrochovského, oba v kategórii hraných filmov. Spomedzi dokumentov vybrala SFTA film *Hluché dni* Pavla Pekarčíka. EFA následne rozhodne o nomináciách celkovo v dvadsiatich troch kategóriách. Výsledky 33. ročníka cien slávnostne vyhlásia 12. 12. v Reykjavíku.

— jj —

4 živly ako únik z kultúrnej izolácie

Téma Exit, ktorá odkazuje na snahu organizátorov poskytnúť návštevníkom únik z kultúrnej izolácie, bude ústredným motívom diania na 22. ročníku Letného filmového festivalu 4 živly. Uskutoční sa 6. až 9. 8. v Banskej Štiavnici. Pôvodne plánovanú tému Pravda a lož presunuli organizátori na budúci rok. „Pandémia a s ňou spojené opatrenia zasiahli do formy podujatia, ktoré sme skrátili z piatich na štyri dni, a zásadne sme ubrali z počtu projekcií, aby sme dodržali hygienické odporúčania,“ vysvetľuje PR manažér Peter Gašparík.

„Letné 4 živly v ostatných rokoch premietali vo viac ako tridsiatich premietacích blokoch, tento rok ich naplníme necelé dve desiatky,“ ozrejmuje. Premietat' sa budú hrané, dokumentárne, animované aj experimentálne snímky, a hoci sa aktuálny ročník javí ako komornejší, podľa organizátorov bude plnohodnotným podujatím. „Chýbať nebudú ani sprievodné podujatia, na ktorých často spolupracujeme so štiavnickými inštitúciami, kultúrnymi centrami a podnikmi. Pripravujeme niekoľko koncertov, literárny klub či svetelnú inštaláciu, navštíví nás Potulná galéria a deti sa môžu tešiť na dvojicu tvorivých dielní,“ dopĺňa Gašparík.

— jj —

Virtuálny pavilón Slovak Film v Cannes

V dôsledku pandémie sa tento rok filmový trh Marché du Film uskutočnil od

22. do 26. 6. v online priestore. O prezentáciu slovenskej kinematografie sa staral virtuálny pavilón Slovak Film, ktorý zastrešovali Slovenský filmový ústav a Slovenská filmová agentúra. Pozostávala z trhových projekcií slovenských a koprodukčných titulov. Na podujatí predstavili snímky *Pražské orgie* (r. Irena Pavlásková), *Správa* (r. Peter Bebjak), *Nech je svetlo* (r. Marko Škop), *Šarlatán* (r. Agnieszka Holland), *Sklenená izba* (r. Julius Ševčík), *V sieti* (r. Vít Klusák, Barbora Chalupová), *Žaby bez jazyka* (r. Mira Fornay), *Služobníci* (r. Ivan Ostrochovský), *Sviňa* (r. Mariana Čengel Solčanská, Rudolf Biermann) a *Letní rebeli* (r. Martina Saková). Pripravené boli aj propagačné materiály: katalóg *Slovak Film 2019 – 2020*, vydanie časopisu *Film.sk* v anglickej jazykovej verzii, online databáza pripravovaných filmov a Správa o stave slovenskej audiovizie 2019, ktorú vydala Creative Europe Desk Slovensko v spolupráci so SFÚ. Na trhu predstavili aj pripravovaný dokument *Olympijský medzičas* (r. Haruna Honcoop). Vzniká v koprodukcii Česka, Slovenska a Spojeného kráľovstva. Slovensko bolo na trhu už po sedemnástkrát.

— jj —

Art Film Fest bude až o rok

Košický medzinárodný festival Art Film Fest presunul svoj 28. ročník definitívne až na rok 2021. Košice ho tak namiesto 19. až 27. júna 2020 privítajú v termíne od 18. do 26. júna 2021. Organizátori sa tak rozhodli, aby nemuseli program, ale ani spoločenský rozmer festivalu oklieštiť. „Stretnutia slovenských a zahraničných milovníkov filmu, ako aj divákov a filmových profesionálov počas odborných, ale i neformálnych podujatí sú kľúčovou devízou festivalu,“ uviedli organizátori. „Po dôkladnom uvážení sme sa rozhodli, že nepôjdeme cestou redukovaného programu a celkovo zníženej kvality, ale konanie 28. ročníka presunieme,“ povedal producent festivalu Ján Kováčik.

— red —

Každý prežíva svoj vlastný hokejový sen

Atmosféru majstrovstiev sveta v ľadovom hokeji priniesie do kín v júli dokument *Hokejový sen* režiséra Mareka Vaňousa. Jeden hokejový príbeh sa v ňom končí, druhý začína.

„Inšpirovali nás reakcie ľudí na informáciu, že Slovensko odohrá majstrovstvá sveta v Košiciach. Aj v médiách sa viaceré osobnosti vyjadrovalo, že to je hanba a reprezentácia by mala hrať domáci šampionát v hlavnom meste. My sme to, naopak, videli ako skvelú a hlavne veľmi potrebnú príležitosť pre Košice a celkovo východné Slovensko, ako ekonomickú a predovšetkým hokejovú šancu naplniť mladú generáciu. Kým na západe sme roky mali aspoň KHL, na východe decká úplne stratili kontakt s veľkým hokejom. Teraz sa mohli inšpirovať najlepšími hráčmi sveta a k tomu zažiť atmosféru na zápasoch Slovenska ako za starých medailových čias,“ vysvetľuje pre Film.sk režisér filmu Marek Vaňous, ktorý je známy viac ako športový komentátor a moderátor. Dokumentom reaguje aj na stav slovenského hokeja. Ten zažíva v posledných rokoch krízu a novej generácii hráčov tak chýbajú vzory a motivácia.

Väčšina hokejistov z hviezdnej generácie majstrov sveta, z ktorých si niektorí siahli aj na Stanleyho pohár, ukončila aktívnu kariéru. Spomienky na úspechy z minulosti striedajú obavy z chýbajúcich nasledovníkov. Ako vzbudiť záujem o hokej u najmladších fanúšikov a vychovať novú generáciu? Odpovede na tieto otázky hľadá film prostredníctvom dvoch protagonistov – bývalého hráča NHL a majstra sveta z roku 2002 Ladislava Nagya a nádejného deväťročného hokejistu Jonáša Pahuliho.

„Laco Nagy je hviezda na konci kariéry, Jonáš svoju ešte len štartuje, ale štyri mesiace pred turnajom, ktoré sledujeme, prežívajú obidvaja rovnako emotívne. Ich prepojenie ponúka Jonášovi a všetkým podobným deckám na Slovensku dôkaz, že uspieť môže aj obyčajný chalan z Košíc. Emócia, ktorú majstrovstvá priniesli, môže byť potrebnou motiváciou, aby nám tu vyrástli ďalší Nagyovia,“ približuje režisér.

Ladislav Nagy prispôbil šampionátu aj ukončenie svojej profesionálnej kariéry, aby mohol hrať a rozlúčiť sa práve v Košiciach, odkiaľ pochádza. Film ho zachytáva v momentoch, keď dostáva pozvánku do reprezentácie, bojuje o miesto v nominácii na šampionát, zápasí so zranením, zotavuje sa a tvrdo pracuje, aby sa včas dostal do formy a pomohol tímu. Zároveň spomína na dôležité momenty svojej kariéry. Jonášov príbeh reprezentuje mladých fanúšikov a budúcich hokejistov, pre ktorých boli minulo-ročné majstrovstvá sveta v hokeji vôbec prvou príležitosťou vidieť naživo veľký hokej.

„Majstrovstvá sveta boli šancou pre celú krajinu spojiť sa a využiť ich ako impulz do budúcnosti. Presne to bola naša motivácia – spájať ľudí, ukázať emóciu a silu hokeja, ktorá sa v posledných rokoch trochu vytratila. Krásne to bolo vidieť aj na tribúnach, kde spoločne fanúškovovali ľudia z východu, zo západu, zo severu aj z juhu. Každý prežíval svoj vlastný hokejový sen, takisto ako naše dve hlavné postavy,“ ozrejmjuje režisér, ktorý je aj spoluscenáristom, jedným z kameramanov a producentom *Hokejového sna*.

„Tento film bol neštandardný v každom zmysle slova.

Námet sme sfinalizovali v januári, a keďže sme chceli byť pri posledných štyroch mesiacoch Lacovej kariéry, museli sme okamžite točiť. Nemali sme žiadny čas na písanie projektov či riešenie financovania. To všetko prišlo na rad až po majstrovstvách,“ prezrádza režisér. „Bolo tam množstvo rizík – čo ak sa Laco zraní alebo sa nakoniec nedostane na majstrovstvá a všetok čas a investície budú zbytočné? Ale karma sa zrejme rozhodla, že nám náš prístup vráti, a všetko dopadlo skvele. Zábavný bol aj strih na diaľku, keďže sme boli všetci izolovaní doma pre koronu. Zase sa ukázalo, že keď človek chce, zvládne všetko, aj vďaka fantastickému tímu, ktorý sa na filme podieľal,“ dodáva Vaňous. Autorom námetu a scenára je Dominik Kríž. Ďalej na filme spolupracovali kameramani Vladimír Breburda, Dušan Jarošík a Pavol Varga, strihač Ivan Romančík a zvukár Martin Dzurňák. Producentom filmu je spoločnosť promovie a koproducentmi sú RTVS a HomeMedia Production.

„V Hokejovom sne je niečo pre každého. Samozrejme, v prvom rade je určený hokejovým fanúšikom, ktorí sa môžu pozrieť do zákulisia života Laca Nagya či reprezentácie. Príbeh Jonáša a jeho rodiny je zas výbornou ukážkou toho, čím všetkým si musí začínajúci hokejista aj s rodičmi prejsť, a aký veľký impulz im dá podujatie typu majstrovstiev sveta,“ vysvetľuje režisér. „A v neposlednom rade je film určený Košičanom a východniarom. Téma podpory regiónov je veľmi aktuálna a vlaňajší šampionát bol šancou, akú na východe dostanú raz za generáciu. Vo filme ju reprezentujú tri krátke príbehy bežných Košičanov, ktoré z rôznych uhlov pohľadu dotvárajú význam turnaja,“ uzatvára tvorca. ◀

Hokejový sen (r. Marek Vaňous, Slovensko, 2020)

CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: cca 130 000 eur

(podpora z Košického samosprávneho kraja: 7 759 eur)

DISTRIBUČNÉ NOSIČE: DCP

— text: Zuzana Sotáková
— foto: PubRes/Bára Lockefer —

Trojan chcel Bourákom vykolajit' Trojana

Po revolúcii sa doň zahryzli herne, kasína a domov v ňom našli šlapky. Inak tam zdochol pes. Český divoký západ sa volá Šlukdorf a odohráva sa v ňom čierna komédia Bourák. Do drsného prostredia plného vyžitých a podivných postáv vsadil scenárista Petr Jarchovský príbeh o hľadaní šťastia. Režisér a producent Ondřej Trojan ho nakrútil v česko-slovenskej koprodukcii a film práve vstupuje do slovenskej distribúcie.

Osemnásťročná Kamila (Veronika Marková) má už plné zuby diery, kde žije, a trpezlivosť jej dochádza aj pri vlastnej rodine. Kým jej otec, večný frajer Bourák (Ivan Trojan) kšeftuje s kradnutými autami a chodí sa natriasať pri rokenrole s prsnatou bokovkou, jej matka Markéta (Kristýna Boková) sa tvári, že manželovo vyvážanie nevidí. Strhanú ženu neuháňa len jej našťavaná akčná dcéra, ale aj miestny gangster (Jiří Macháček). Keď k tomu všetkému Kamila zrazu príde o prácu, nastane čas priviesť otca k rozumu a dať rodine ešte jednu šancu. Gangstrov a bitky strieda v Bouráku romantika, našliapané rockabilly kúsky sa tu miešajú so zamilovanými sladákmi a absurdné situácie striedajú momenty precitnutia.

Na začiatku bol reálny príbeh rozvodu manželstva. Jeho protagonisti zbohatli v reklamnom biznise, ale rodinná firma počas ekonomickej krízy skrachovala. „Zaujala ma bizarná situácia, v ktorej sa ocitol manžel. Bol nútený odstáhnovať sa z rodinnej vily do garáže na vlastnom pozemku. Dospievajúca dcéra mu tajne prala oblečenie a nosila mu tam jedlo,“ hovorí scenárista Petr Jarchovský. Situáciu sa snažil rozpisovať do námetu vzťahovej komédie, ale nepodarilo sa mu to. Až raz mu kamarátka porozprávala o svojej susede. Matka dospelých dcéry po mnohých zlyhaniach nakoniec vykazala manžela z domu. „Bol automechanik, preto sa presťahoval do garáže. Okamžite sa mi oba príbehy prepojili, naraz som vedel, ako s nimi naložiť.“

Tak vznikla postava Ládu alias Bouráka, ktorého manželka a dcéra za trest prinútila prespávať v aute v garáži. Hrá ho Ivan Trojan. „Je to chlapík, ktorý vie tan-

covat' rokenrol. Ja netancujem vôbec. Je to chlapík, ktorý rozumie autám, vie ich opraviť. Ja som za celý život vymenil maximálne jednu pneumatiku. Keď na to príde, Bourák vie opraviť strechu. Ja som manuálne úplne nezručný. Takže v podstate nemám na túto úlohu žiadne predpoklady. Aj vlasov mám menej, než ich uvidíte vo filme. Nie je tam jednoducho nič, čo by som mal s Bourákom spoločné,“ vymenúva Trojan. „Takže to, že Ondřej obsadil práve mňa, beriem ako takú bratskú zlomyselnosť, ktorá nás sprevádza od detstva. Vždy ničो vymyslel a ja ako mladší brat som sa mohol pretrhnúť, aby som to splnil,“ dodáva.

Ondřej Trojan priznáva, že ide o osvedčenú taktiku. „Ako vyhodit' hercov zo zabehnutých kolají? Ideálne rolou, akú buď nikdy predtým nehrali, alebo im nie je vôbec vlastná a nemôžu v nej čerpať zo seba. To hercov väčšinou rozoberie na súčiastky. Potom sa musia zložiť späť do tej postavy a to je veľmi vzrušujúce,“ vysvetľuje režisér. Do novinky obsadil aj slovenských hercov – Adyho Hajdua, Milana Ondříka, Alenu Pajtinkovú či Petru Polnišovou.

Dôležitú úlohu hrá vo filme Bourák hudba. Vo filme mali znieť pôvodné hity 50. a 60. rokov, ale tvorcovia nakoniec oslovili skladateľa a vedúcu osobnosť kapiel Monkey Business a J.A.R. Romana Holého. „Verím, že film je našliapanou čiernou komédiou na vlne nesmrteľnej a večne sviežej muziky. A teším sa z toho, že sme našli kľúč, ako preniesť obľúbené žánre, ktoré sú doma za Atlantikom, do našich končín. Film by mal skrátka byť poriadne odviazanou jazdou ružovým cadillacom po našom trúchlivo magickom pohraničí,“ uzatvára Petr Jarchovský. ◀

Bourák (r. Ondřej Trojan, Česko/Slovensko, 2020)

CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: 1 580 000 eur (podpora z Audiovizuálneho fondu 25 000 eur) DISTRIBUČNÉ NOSIČE: DCP

— text: Jaroslava Jelchová
— foto: PubRes —

O Mekym bez sentimentu a s humorom

Dokument Meky českého režiséra Šimona Šafránka predstaví hudobníka Miroslava Žbirku a jeho životné postoje. Urobí to vraj inak, ako sme pri filmových portrétoch zvyknutí. Priblíži aj historický kontext a kontext dejín populárnej hudby ostatných piatich desaťročí. Film vznikol v slovensko-českej koprodukcii a do kín prichádza v júli.

„Keď v roku 2016 vyšla kniha Honzu Vedrala Miro Žbirka – Zblízka, úplne prirodzene nasledovala otázka, či nenakrútiť o Mekym dokumentárny film. V roku 2018 uviedla česká spoločnosť Negativ do kín dokument King Skate, ktorý zaznamenal obrovský úspech u kritikov i publika. Jeho režisér Šimon Šafránek bol pre pripravovaný film Meky jasnou voľbou,“ vysvetľujú Zuzana Mistríková a Lubica Orechovská zo spoločnosti PubRes, ktorá film za slovenskú stranu produkovala. „Ako sme sa stále hlbšie ponárali do témy, pochopili sme, že film o Miroslavovi Žbirkovi nie je ‚len‘ portrétom stálice česko-slovenskej hudobnej scény, ale aj hlbokou osobnou sondou do (nielen) hudobnej histórie ostatných viac ako štyridsiatich rokov Česka a Slovenska,“ dopĺňajú producentky. Na filme sa okrem spoločností PubRes a Negativ podieľali aj RTVS, ČT a Miro Agency.

Režiséra Šimona Šafránka presvedčila téma aj žánru hudobnému filmu, keďže v jeho tvorbe je hudba veľmi dôležitou súčasťou filmového rozprávania. „Asi je to dané tým, že hudbu milujem,“ prezrádza pre Film.sk Šafránek, ktorý natáčal aj hudobné klipy, televízne projekty s hudobnou tematikou a pôsobil ako DJ v rámci dua The Fakes. „Pri Mekym to bola v prvom rade opäť muzika, tá elektronická vlna, ktorú s Lacom Lučeničom chytili pred polovicou 80. rokov, keď pritom mohli pohodlne robiť hity. A to bol impulz, keď som sa začal pýtať: Kto je tento chlapík, ktorý si vyberal zložitú cestu, aj keď nemusel? Začali ma zaujímať jeho motivácie a s tým, pochopiteľne, aj jeho život,“ ozrejmúje Šafránek. „Snažili sme sa urobiť filmový portrét, aký tu nie je. Bez sentimentu a páťosu, ale s humorom. Ener-

gický a podvratný. S hlasnou hudbou a predovšetkým pokiaľ možno úprimný a emocionálny, ľudský,“ približuje režisér.

„Bola to dobrodružná cesta. Množstvo vecí sa menilo za pochodu, bolo treba improvizovať. Ale to sa mi na filme zdá vzrušujúce. Mój prístup bol, že som chcel čo najviac času stráviť so samotným Mekym. Chcel som ho vnímať bez filtra, pochopiť, čo hovorí, čo robí a prečo. Trávili sme spolu celé dni. Vedľajšie postavy sme sa potom snažili natočiť na miestach, ktoré sa k Mekyho životu viažu,“ vysvetľuje režisér filmu, ktorý sa nakrúcal v Bratislave, v Prahe aj v Londýne. „Mekyho sme sledovali takmer rok. Zdá sa mi, že žije vo svojom vlastnom svete, kde hrá hlavnú úlohu hudba. Stále si pospevuje, notuje. Má osobitý, veľmi nákazlivý zmysel pre humor,“ doplna.

„Formálne sme s kameramanom Martinom Žiaranom natáčali digitálne aj na film, aby sme mali do strižne čo najpestrejšiu paletu zdrojov. So strihačom Šimonom Hájkom sme sa potom v strižni snažili nadviazať na eklektický štýl King Skate a zo všetkých stránok ho povýšiť. To znamená, že sme hádam ešte lepšie strihali v súlade s emóciami a symbolmi. Mali sme k dispozícii rozsiahlu zásobu archívnych záberov z televíznych a filmových archívov aj Mekyho vlastné súkromné zábery. Pracovali sme aj s fotografiami, ktoré sme pretáčali na video, aby sme ich zbavili strnulosti,“ vysvetľuje Šimon Šafránek, ktorý sa spolu s Honzom Vedralom podpísal aj pod scenár filmu. Na filme spolupracoval aj zvukár Richard Müller a o dramaturgiu sa postaral Petr Marek. Odbornou poradkyňou bola Mekyho manželka a sivá eminencia Kateřina Žbirková.

Meky (r. Šimon Šafránek, Slovensko/Česko, 2020) CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: 158 300 eur

(podpora z Audiovizuálneho fondu: 25 000 eur, podpora z RTVS: 12 500 eur a vecné plnenie 10 800 eur) DISTRIBUČNÉ NOSIČE: DCP

— text: Mariana Jaremková / filmová publicistka —

foto: Miro Nôta —

Filmový priemysel ťahá so sebou množstvo profesií

Filmová a televízna fakulta Vysokej školy múzických umení oslávila v júni 30. výročie založenia.

V akej je kondícii? Aké má ambície? Sú budúci filmári odvážni? Aj o tom hovorí dekanka FTF VŠMU

Darina Smržová, ktorá súčasne pracuje na niekoľkých filmoch.

Dekankou ste sa stali pred rokom. Ako sa vám darí naplňať ambície a plány?

— Rok je dlhý čas, ale v rámci školy krátky. Nedá sa všetko urobiť lusknutím prstov, je to proces. Niektoré zmeny sa nám už podarilo naštartovať, napríklad viac prepájame film s disciplínami ako filozofia či popkultúra. Prišli noví pedagógovia a v rámci výberových predmetov ponúkli iné portfólio. Od septembra pribudne v ponuke predmetov aj psychológia. Pre tvorcov je veľmi dôležitá, či už ide o komunikáciu s respondentom, vytváranie príbehu, postáv, alebo vnímanie širšieho kontextu. Aj klíma sa zmenila. Akoby sa ľudia chceli viac otvoriť. Možno je to i výberom prodekanov, ktorí vnímajú, že školu je nutné internacionalizovať. Mali sme možnosť pozvať si odborníkov zo zahraničia, z toho vyplynuli rôzne propagačné aktivity, ktoré tu dlhšie chýbali. Sú to postupné krôčiky. Covid nás trochu zabrzdil, ale vytvoril priestor na prehodnotenie niektorých aktivít.

Zastavenie sa niekedy pomôže.

— Pomôže, dokonca nás posunie ďalej. Pamätám si, ako k nám prichádzali zahraniční študenti z projektu Erasmus+. Potulovali sa po budove, nikto nevedel, ku komu patria. Teraz im ponúkame ucelený program: základy filmového jazyka. V rámci neho majú prednášky z rôznych odborov. Počas pandémie nám veľmi pomohol aj Slovenský filmový ústav, ktorý im umožnil pozerieť pôvodnú domácu tvorbu. Teraz pokračujeme prípravou projektu KEGA, zameraného na tvorbu učebných textov v angličtine a dostupných online. To je posun a zároveň základ nového študijného programu, ktorý sme už nao-

zaj potrebovali. Samozrejme, treba ho akreditovať, čo je nekonečný proces. Mnohé predmety sme preto nemohli definovať ako povinne voliteľné, ale museli zostať výberové. Vznik akreditačnej agentúry a zmena procesu akreditácie škôl všetko zastavili minimálne na dva roky. Zatiaľ odchyľujeme dvierka, skúšame, kadiaľ sa dá prejsť, aby sme vyučovanie zmodernizovali a priniesli nové odbory, ktoré by študentom rozšírili obzory. Pribudol napríklad predmet venovaný grantovým systémom. Takisto by som veľmi rada urobila scenáristickú prezentáciu pre produkčné spoločnosti, aspoň tie slovenské. Často sa na mňa producenti obracajú, či nemáme šikovných scenáristov. Študenti by tak mohli prezentovať svoje projekty pred profesionálnym fórom. To by bol dôležitý krok.

Začiatky filmovej fakulty charakterizovala aj veľká tvorivá energia. Cítiť ju na škole dnes?

— Na VŠMU som 27 rokov a postupom času som si uvedomila, že ateliéry fungujú ako samostatné ostrovy. Nefunguje medzi nimi vzájomná pomoc, spolupráca, tímy. Predmet tímová práca, ktorý je špecifikom prvého ročníka, to umožňuje. Ale v ateliéroch zistili, že im „tímovky“ zasahujú do študijných plánov, a začali ich okresávať. Pracujeme na tom, aby nešlo iba o záležitosť jedného semestra, ale aby vznikla platforma študentskej spolupráce. Po vzniku fakulty sme si museli pomáhať aj preto, že nič nebolo. Teraz je všetko a potreba spolupráce prestáva byť dôležitá. Študenti sa veľmi individualizujú, uzatvárajú sa do virtuálneho sveta. Každý rieši seba a nevidí veci v kontexte – ale to je celosvetový problém.

U animátorov aj u dokumentaristov sme v minulosti videli, ako si pomáhali, filmy si dokonca navzájom produkovali. Fungujú tak doteraz, už aj s presahom na mladšiu generáciu.

Najskôr sa však musia na škole navzájom nájsť. V tvrdých trhových podmienkach je to už takmer nemožné. Občas sa objavia náznaky dvojíc, ktoré opakovane spolupracujú, ale produkcia je veľmi náročná. V rámci doktorandských ročníkov sme v tomto duchu chceli urobiť spoločný projekt, no chýbali financie, aj keď škola je najväčším slovenským producentom krátkometrážnej tvorby. Preto sa už v rámci vyučovacieho procesu usilujeme vytvoriť priestor, aby vznikli stabilné spolupráce a aby pokračovali. Pri hranom filme je kontinuita skôr výnimkou, ale napríklad Mariana Čengel Solčanská a kameraman Laco Janošťák spolupracujú už od školy. Spolupráce sa rozpadajú aj na tom, že kým nakrútime hraný film, musíte sa uživiť niečím iným.

Čo je po troch dekádach existencie aktuálnou prioritou fakulty?

Otvoriť sa vonkajšiemu svetu, zaviesť študijné programy v anglickom jazyku, sledovať súčasné trendy a prispôbovať im štúdium. Napríklad scenáristi by nemuseli absolvovať iba scenárom k hranému filmu, ale aj pilotom k seriálu. Musíme brať do úvahy uplatniteľnosť študentov. Sledovať, čo je žiadané, ale súčasne posúvať latku vyššie. Dnes ponúkame nové študijné programy, ktoré vyplývajú aj z technologického rozvoja. Vizuálne efekty vyučujeme už 10 rokov, na budúci rok pribudne herný dizajn. Tam je nové pole pôsobnosti nielen pre fakultu, ale aj pre absolventov v praxi. Tieto kroky majú svoju postupnosť. Žiaľ, často ju neurčuje to, čo by sme chceli, ale to, čo je aktuálne možné.

„Aj počas pandémie sme videli, aký má spoločnosť ku kultúre vzťah a ako reagovala, keď sa filmári ozvali. Umelci nie sú vnímaní ako pracujúci.“

Pri otváraní sa vonkajšiemu svetu hovoríme aj o pravidelnom hostovaní zahraničných tvorcov, pedagógov?

Visegrad Film Forum vytvorilo spolu so školou platformu, ktorá úspešne funguje 7 rokov. Každý rok môžeme vďaka vzájomnej podpore privítať 3 až 5 osobností, ktoré tu majú masterclassy, workshopy. Tri roky fungoval na škole projekt internacionalizácie, ktorý takisto umožnil pozývať hostí zo zahraničia. V jednom momente tým boli študenti až zahltení. Niekedy mali o zahraničných hostí väčší záujem ľudia mimo fakulty ako študenti. Asi to vyplynulo z ich preťaženia, mnohí si na štúdium zarábajú. Aj to je rozdiel v porovnaní so situáciou pred tridsiatimi rokmi. Fakulta bola vtedy pre ľudí prioritou, dnes sú viac rozdrobení.

Štúdium na druhej vysokej škole dnes už nehradí štát. Kedysi sa od ľudí, ktorí sa hlásili na filmové odbory, očakávalo, že už budú mať profesijné či životné skúsenosti. Ako sa rokmi zmenili kritériá výberu študentov?

Prioritou zostáva talent. V rámci každého študijného programu sa určujú priority podľa jeho zamerania. Kritériá sa výrazne nezmenili. Skôr ich pribudlo alebo sa menia napríklad vzhľadom na vývoj technológií. Uvítali by sme, keby sa na scenáristiku alebo réžiu prijímali ľudia so skúsenosťami, ktorí prinesú iné témy. Aké témy prináša človek, ktorý má 17 alebo 18 rokov? Ale máme iba denné štúdium a ťažko sa naň prihlási niekto, kto je už v praxi. Má svoj životný štandard a nechce oň prísť, resp. musí popri škole pracovať. A potom je tu vysokoškolský zákon, ktorý hovorí, že štandardnú dĺžku štúdia si môžete predĺžiť, iba ak si ho uhradíte. To býva problém.

Slovenský film roky takmer neexistoval. Badať po jeho „znovuzrodení“ zvýšený záujem o štúdium?

To by som nepovedala. Spoločnosť vníma kultúru ako niečo okrajové. Tí s ambíciami rýchlo pochopia, že v kultúre veľa nezarobia. Lukratívnejšie sú iné profesie. Často volia masmediálne štúdiá,

ani kritériá tam nie sú nastavené tak vysoko ako u nás. Aj počas pandémie sme videli, aký má spoločnosť ku kultúre vzťah a ako reagovala, keď sa filmári ozvali. Ľudia si neuvedomujú, že tento priemysel so sebou ťahá množstvo profesií. Výpadok sa ráta v miliónoch eur. Umelci nie sú vnímaní ako pracujúci. Ak by som to mala trochu z vulgarizovať, tak staré heslo „ja som baník, kto je viac“ máme stále v povedomí. Ľudia si neuvedomujú, že práve kultúra je naša identita, poľudšťuje a posúva nás ďalej. Istý prepád počtu záujemcov o štúdium súvisí s demografickou krivkou. Rebríček záujmu o jednotlivé odbory sa však nemení. Najväčší je stále o réžiu hraného filmu, scenáristiku, kameru, animáciu, technické programy. Robíme rôzne akcie, prednášky na školách, na ktorých propagujeme štúdium na našej fakulte.

Ako je na tom fakulta s financovaním?

Financovanie škôl sa dlhodobo nemení. Dostávame dotáciu z ministerstva podľa počtu študentov na akreditované študijné programy a potom na rozvoj fakulty, čiže u nás najmä na nákup nových technológií a výskumnú, vývojovú alebo umeleckú činnosť. Nedostávame však účelové financie na študentské filmy. To neexistuje.

„V minulosti sme participovali na holokauste, v 50. rokoch na čistkách, tak sa nehrajme, že to robili iba tí ostatní. Zúčastnili sme sa na tom rovnako.“

Nakoľko vám v tomto pomáha podpora z Audiovizuálneho fondu?

Vznik AVF pomohol celému audiovizuálnemu prostrediu. Má program na podporu študentskej tvorby, hoci iba bakalárskych a magisterských filmov. Škola financuje ostatné cvičenia, ročne asi 140 titulov. Vďaka tomu môžu študenti pracovať v profesionálnejších podmienkach. Mnohé však stále funguje na báze barterov, kamarátskej výpomoci, niečo si študenti financujú sami. Nie je to teda pokryté na sto percent. Produkcia filmov je súčasť výučby, je to praktický výstup štúdia, preto by podľa mňa na študentské filmy malo vyčleniť financie ministerstvo. Nepostačuje ani výška dotácie na rozvoj fakulty. Dlhodobé podhodnotenie VŠMU je citeľné. Dvadsať rokov po postavení novej budovy nemáme dobudovaný svetelný park v štúdiu. Mnohé zariadenia si musíme prenajímať, pretože sú drahé. Využívame rôzne granty, v minulosti napríklad od Bratislavského samosprávneho kraja či Nadácie Tatra banky.

Viacere študentské filmy mali napriek tomu úspech aj v zahraničí.

Nároky máme vysoké a odráža sa to na kvalite.

Ťažko však môžete mať nároky na výsledky, ak nevytvoríte adekvátne podmienky na prácu. Na druhej strane obmedzenia podporujú tvorivosť. Každý rok máme hrané, dokumentárne a animované filmy asi na 150 festivaloch a vždy sa objaví niekoľko snímok, ktoré uspejú v domácej i zahraničnej konkurencii.

Sú študenti tvorivo odvážni?

To je individuálne. Každý ročník má lídrov, ktorí sú odvážnejší. Je dôležité ich podchytiť a dať im priestor. Závisí to aj od prístupu pedagógov, nakoľko im umožnia „hrať sa“ a hľadať tvorivé riešenia. Chce to čas a nemôže to úplne narušiť vyučovací proces. Limitom je aj dĺžka štúdia.

Ak hovoríme o pedagógoch, tak pre školu je prínosom, že sa absolventi vracajú, aby formovali ďalšie generácie filmárov.

Nastala aj prirodzená generačná výmena a je veľmi pozitívne, že naši absolventi sú ochotní popri praxi ešte učiť. Lebo filmárske remeslo si vyžaduje celého človeka a zakomponovať si do programu prednášky, individuálne konzultácie, cvičenia je časovo veľmi náročné.

Je to naozaj o akejsi morálnej povinnosti vrátiť škole to, čo im dala, a pomôcť jej, aby zostala najlepšou.

Veľký vplyv na mnohých študentov mal napríklad Dušan Hanák. Stáva sa už aj ďalšia generácia takouto výraznou inšpiráciou?

Snažíme sa mať v ateliéroch naozajstné osobnosti. Z praxe, aj také, ktoré sú už za tvorivým zenitom, ale majú dlhoročné filmárske skúsenosti. Základom je stredná generácia, ktorej tvorbu študenti vnímajú. Sú pre nich autoritami. Samozrejme, už to nie je kult, akým bol Hanák. Navyše, pedagógov je teraz oveľa viac, ale vždy sa usilujeme získať tých najlepších. Ak hovoríme o dokumente, tam vidíme dva prúdy nazerania na realitu – hravý kerekesovský a angažovanejší kirchhoffovský.

Majú študenti chuť ísť do investigatívnejších tém?

Aj s vedomím problémov, ktoré to prináša?

Niektorí sa v tom našli a chcú ísť týmto smerom. V rámci ateliéru si môžu vybrať. Ľudia by boli prekvapení, ako vnímajú, čo spoločnosť trápi. Deje sa to v školských podmienkach a nemajú toľko času vráť sa v jednej téme, ale mnohí sa o to snažia, hoci publicistickému

filmu sa venujú iba v jednom ročníku. Zaujímavé témy, často skryté, vedľa priniesť mimobratislavskí študenti. Ľudia sa dnes viac boja vystúpiť pred kamerou ako kedysi. Ale myslím si, že študenti si nájdu cestu i protagonistov, cez ktorých tému roztvorí. A ak aj nie, vždy sa dá nájsť spôsob a forma, ako názor prezentovať.

Dokumentárnu tvorbu poznáte aj z praxe. Ako sa zo strihačky stane producentka dokumentárnych filmov?

Niekedy sa vo mne tieto dve pozície bijú. Pozícia producentky vyplynula z okolností, nebol to zámer. Chcela som pomôcť kamarátovi režisérovi s filmom, na ktorý nevedel zohnať peniaze. Režiséri sa vždy pohybujú v iných sférach, sú ponorení do témy, robia rešerše, hľadajú ľudí. A tak som sa podujala vytvoriť základ, nájsť financie, a to ma priviedlo k produkcii. Nechcem produkovať naraz veľa titulov. Témy filmov, ktoré pripravujeme, si vyžadujú veľa času. Len samotné rešerše zaberú pri historickej téme niekoľko rokov. Historickým dokumentom sa venujem pravidelne, aj keď z pozície strihača sú veľmi náročné. Asi k nim treba dospieť rokmi, „prestrihať sa“ k nim. Spolupracujem s režisérmi, ktorí o téme hovoria v širších kontextoch. Pretože aj to, čo je aktuálne „na tepe doby“, vyplýva zo širšieho historického kontextu.

Čo z histórie vás zaujíma?

O históriu sa zaujímal môj otec, veľa sme sa o nej doma rozprávali. Treba hovoriť o tom, čo máme pekne zametené pod kobercom. Aby sme si uvedomili zodpovednosť za niektoré veci. Nemusíme sa stále hrať na utláčaných chudákov. V minulosti sme participovali na holokauste, v 50. rokoch na čistkách, tak sa nehrajme, že to robili iba tí ostatní. Zúčastnili sme sa na tom rovnako. To je moja vnútorná motivácia. Vo filme o Rudolfovi Dobiášovi *Svetlo na konci dňa*, ktorý nakrúca Alena Čermáková, ide práve o 50. roky, boj človeka za slobodu a za svoj názor. Rudolf Dobiáš sa ako mladý za jednu kariatúru, ktorú ani nenakreslil, dostal na 18 rokov do jáchymovských baní. Je to veľmi skromný a čistý človek, možno vďaka viere, ktorá mu pomohla všetko prekonať. Chceme hovoriť o tom, ako môže totalitný systém úplne zomlieť človeka. Aj preto, že totalita by sa rada vrátila. Je to vec citlivosti na to, čo sa okolo nás deje.

S Annou Gruskovou ste spolupracovali na filme *Smutné jazyky o karpatských Nemcoch*. Tejto témy sa dotýka aj snímka *Architekt drsnej poetiky, ktorú pripravujete s Ladislavom Kabošom*.

Je to film o Hansovi Broosovi. Doba ho donútila emigrovať, napokon uspel v Brazílii. Stal sa predstaviteľom brutalistickej architektúry, ktorú na Slovensku veľmi nemáme, a keď áno, tak ju pre istotu búrame. Broos dokázal svoje stavby fantasticky začleniť do prostredia. Mnohí historici ho v tom zaraďujú k svetovej špičke. Dotkneme sa aj karpatských Nemcov, ale nie je to hlavná téma. Tou je jeho myslenie, uvedomenie si, že vždy nás niečo presahuje – príroda. V dobe ekologickej krízy je to viac ako aktuálne. Je pre mňa zaujímavé, ako nadčasovo

Broos vnímal súvislosti medzi architektúrou a prírodou. Máme hotovú televíznu verziu, pripravujeme kinoverziu, záujem o film prejavil festival v Jihlave.

V postprodukcii je film o Petrovi Scherhaufetrovi v réžii Juraja Nvotu. Venuje sa téme, ako si v období normalizácie nájsť slobodný priestor na život a tvorbu. Na Slovensku je Scherhauffer veľmi nedocenenou osobnosťou. Pritom výrazne ovplyvnil profesionálne aj ochotnícke divadlo. O histórii divadelnej réžie sa študenti doteraz učia z textov, ktoré napísal. Mapujeme jeho cestu od ochotníckej scény po veľké medzinárodné projekty. Zaujímavé je rozprávanie dánskych hercov o stretnutí Východu a Západu. Aj tam fungovala propaganda, ktorá nás nejakto vykreslovala. Ich spolupráca bola o hľadaní spoločnej Európy, spoločného priestoru.

S Dušanom Hudcom pracujete na filme *Za Boha, za národ, ktorý otvára veľmi výbušnú a pre mnohých nepohodlnú tému*.

Je to film o vápenke v Nemeckej, ktorá je veľkým biľagom na našej histórii. Označovali ju za 47. pec Osvienčimu. Spalovalo sa tam asi týždeň, ale robili to slovenskí gardisti, príslušníci Pohotovostných oddielov Hlinkovej gardy v spolupráci s Nemcami. Doteraz sa tomu vo filme nikto nevenoval, nehovorí sa o tom. Dušan Hudec tieto neuralgické témy vyťahuje. Rešerše sa robia veľmi komplikovane, materiály nie sú dostatočne spracované. O obetiach neexistujú presné záznamy a často sa zamieňajú s obeťami v Kremničke. Tam sa po exhumácii tiel dali dohľadať príbuzní obetí, tu sa neurobil ani dostatočný zoznam. Odhaduje sa, že v plameňoch skončilo 500 až 900 ľudí. Neboli to iba slovenskí občania židovského pôvodu. Spálili tam, často zaživa, partizánov, Rómov, komunistov, odporcov režimu. V Nemecku sme našli človeka, ktorého mama prežila a podarilo sa jej ujsť. Hovorili sme s ľuďmi z okolitých dedín, ktorí o tom vedeli. Ale nastúpila nová moc a strach ich umlčal. Stále to trvá, mnohé rodiny majú kostlivcov na skrini. Sme v kontakte aj s dcérou gardistu, ktorý sa na tom podieľal. Pre ňu je rozprávanie o tom očistou.

Čo vaša psychohygiena, keď ste zatvorená v strižni so všetkou tou krutosťou?

Pozeráte sa na to a snažíte sa dostať k pravde. Spomienky sú vždy časom skreslené. Snažíte sa teda nájsť to, čomu veríte, čo sa naozaj stalo, overujete to z viacerých zdrojov. To je kľúč. Verím, že to má zmysel a je dôležité o tom hovoriť. To je moja psychohygiena. A cestovanie. ◀

Poznačené vojnou...

... je vo filme *Dlhaňa* všetko: životné osudy, telá, duše a premýšľanie jeho postáv, nemocničné priestory, byty, ulice, vzduch. Aj vysokánska mladá žena Ija. Skúsenosti z bojov nevratne poškodili jej psychické zdravie, z času na čas upadá do stavu totálnej strnulosti – okolie vtedy stíchne, rozmaže sa na spôsob akvarelu, lebo uši nepočujú a oči nevidia, ozýva sa len preglganie a jemné pukanie kostičiek. Keď Ija precitne, zaraz sa ukáže, či sa svet zatiaľ zmenil – niekedy nie a niekedy zas katastrofálne.

— Leningrad 1945. Len prednedávnom sa skončila veľká vlastenecká, mesto prežilo za strašných obetí jednu z najtvrdších blokad v histórii – svoju takmer dva a pol roka trvajúcu katatóniu. Teraz sa prebúda a veľmi zlý sen je vystriedaný zlým snom, peklo predpeklím.

— „Ideme, pobití ležia. Ostrihané hlavy sú na slnku zelené ako zemiaky. Sú rozsypané ako zemiaky... Na zoranom poli ležia tak, ako bežali... Ako zemiaky...“ spomína jedna z veteránok v knihe nobelistky Svetlany Alexijevič *Vojna nemá ženskú tvár*, ktorá sa stala inšpiráciou snímky *Dlhaňa* režiséra Kantemira Balagova. Našiel v nej príbeh o protiletadlovej delostrelkyni, ktorá následkom zranenia nemohla mať deti – a od neho sa odrazil.

— Ak sa hlave podarilo po zranení nezelenieť a nezmeniť sa na zemiak, skončila napríklad vo vojenskej nemocnici, ktorej šéfuje večne smutný dobrák Nikolaj Ivanovič, kde ako sestrička pracuje Ija a neskôr, keď sa vráti z frontu, aj jej bývalá spolubojovníčka a jediná priateľka Maša. Kde je pacient Stepan ochrnutý na celom tele, a hoci sa snaží nestratiť optimizmus, sily ho opúšťajú. Kde sa ťažko skúšaní chlapi, dokmášané a neraz

nekompletné telá, zhrčia a tešia ako malí, lebo dostali za úlohu chvíľu sa postarať o chlapčeka Pašku a radostne mu ukazujú, ako robí prasiatko, ako robí vtáčik, ako robí psík... Každá vojna má jeden odporný atribút: hoci sa skončila, ešte dlho pokračuje. Doráňanú električkovú trať možno opraviť pomerne rýchlo; doráňaným telám to trvá o niečo dlhšie; doráňané ľudské vnútra sa na ceste uzdravenia motajú, robia chyby, potkávajú sa, vrtia v bludných kruhoch. Slovo dlhaňa (v ruštine „dylđa“, čiže tyč-ka, štangla, steblo kukurice) na prvý pohľad opisuje fyzickú výšku hlavnej postavy a perspektívu, z ktorej sa pozerá na dianie okolo seba. „Pre mňa však *Dlhaňa* symbolizuje skôr nemotornosť, s akou hrdinky prežívajú a vyjadrujú svoje pocity. Sú neohrabané a po vojne sa znovu učia, ako žiť, čo je pre ne naozaj ťažké,“ hovorí režisér filmu, ktorý sa v Česku premieta pod názvom *Vysoká dívka*.

— Kantemir Balagov má 29 rokov a rozumie svetu ako starý múdry a životom ošlahaný chlap. Žije v ruskej Kabardsko-balkarskej republike (severný Kaukaz), začal študovať ekonómiu, potom prešiel v hlavnom meste Naččik na filmový odbor tamojšej univerzity a stal sa

žiakom Alexandra Sokurova. Už jeho študentské filmy pobrali ocenenia na festivaloch, jeho prvotina *Tesnota* (či skôr *Blízkosť*, o únose členov ortodoxnej židovskej rodiny) a teraz aj *Dlhaňa* v načatome trende pokračujú – od Cannes cez Haifu po Montreal.

— *Dlhaňa* uchvacuje okrem silnej témy a príbehu scénografickými a kostýmovými riešeniami. Tie vytvorili miniuniverzum ošarpané a krásne zároveň, neraz klaustrofobické, pestrofarebné i ponuré v tej istej chvíli; Ijin sestričkovský mundúr je zažltnutý, no i tak v ňom svieti ako biela vrana; odkryté vrstvy tapiet na stenách vydávajú svedectvo o minulosti, navidomoči toho zažili neúrekom. Zeleno-tyrkysové šaty s kvietkami a so škvrnou od krvi hrajú svoj vlastný part. O farebnej škále Balagovovho filmu by sa dala napísať štúdia.

— A potom je tu ešte, samozrejme, kamera. Jej oko sa priam drzo približuje k hocičomu, čo ju zaujíma: k pulzu-

júcemu hrdlu znehybnenej Ije, k ihle injekčnej striekačky prenikajúcej do iného hrdla, k detskej pástičke, k úsmevom aj ich náznakom, k slzám, ranám a jazvám, k zarosenému zadnému oknu električky, k tváram a perám artikulujúcim... málo slov. Lebo o minulosti sa v Leningrade roku 1945 nikomu veľmi rozprávať nechce, najradšej by na ňu všetci zabudli; prítomnosť je drsná, treba ju prežiť, slová počkajú. A budúcnosť? Môžeš o nej hovoriť, môžeš si ju vykreslovať naružovo, aj tak ju zo slov neupletieš.

— „Nevidím koniec tejto cesty. Zlo sa mi zdá nekonečné. Už ho nemôžem vnímať len ako dejiny. Kto by mi vedel odpovedať: S kým má do činenia – s časom alebo s človekom? Časy sa menia, ale čo človek? Premýšľam o hlúpej opakovanosti života,“ píše Svetlana Alexijevič, keď rozpráva o ženách spomínajúcich na vojnu. ◀

Dlhaňa (Dylđa/Vysoká dívka, Rusko, 2019) RÉŽIA Kantemir Balagov SCENÁR K. Balagov, Alexandr Terechov
KAMERA Xenija Sereda STRIH Igor Litoninskij HUDBA Jevgenij GaIperin HRAJÚ Viktorija Mirošničenko, Vasilisa Pereilygina,
Andrej Bykov, Timofej Glazkov, Igor Širokov, Xenija Kutepova, Konstantin Balakirev, Olga Dragunova MINUTÁŽ 137 min.

HODNOTENIE ●●●●¼ PREMIÉRA (SK) 5. júna 2020 (film na Slovensku uvádza Kino Lumière)

Chlapec, muž, Boh... a ženy

Najnovší film bratov Dardenncov *Mladý Ahmed* ponúka z formálneho aj naratívneho hľadiska všetko, čo už poznáme z ich predchádzajúcej tvorby: lineárny príbeh, tiesnivo úzke zábery aj posadnutosť pozorovaním hlavnej postavy. A predsa je mladý Ahmed iný než všetci predošlí dardennovskí hrdinovia.

Kým filmy ako *Sľub*, *Rosetta*, *Syn*, *Dieta*, *Mlčanie Lorny* či naposledy *Dva dni, jedna noc* zachytávali zúfale existenciálne okamihy alebo morálne naliehavé situácie, ktoré zahusťovali inak minimalistický dej a tvarovali hlavné postavy, *Mladého Ahmeda* budeme len ťažko vnímať ako sociálnu drámu, kde ide o holé prežitie v nespravodlivom systéme znevýhodňujúcom alebo priamo vylučujúcom chudobných, chorých, prisťahovalcov, imigrantov alebo ženy. Vo filme ide naopak o nadstavbu základného fyziologického prežívania: o kultúru, hodnoty, presvedčenie.

Trinástočročný Ahmed je zo zmiešanej, arabsko-belgickej rodiny. Vyrastá len s matkou a súrodencami a je pod silným vplyvom miestneho imáma. Pravidelne sa modlí a úzkostlivo dodržiava všetky rituály, ktoré modlitbu predchádzajú. Obdivuje islamských mučeníkov, akým bol aj jeho bratranec. A má dokonca „vyššie poslanie“: rozhodol sa zabiť svoju učiteľku, ktorá mu už v predškolskom veku pomáhala prekonávať dyslexiu, ale odpadla od pravej viery, pretože učí deti sekulárnu arabčinu z pesničiek a údajne chodí so židom.

Mladý Ahmed nie je film o radikalizácii. Neukazuje proces, ale stav vecí a jedného zvláštne uvzatého, fanatického tínedžera. A ukazuje aj neúplnú rodinu s viacerými deťmi, ktoré ich matka zvláda, ako vie, vrátane pragma-

tického brata, ktorý preferuje šport, hoci vie aj poslúchnuť, ale aj imáma z večierky na rohu, ktorý má pri práci s moslimskou mládežou silné reči, no zlakne sa, len čo by ho mohol niekto brať na zodpovednosť, a nakoniec i korektných, profesionálnych pracovníkov reedukačného zariadenia či farmárov, ktorí s týmto zariadením spolupracujú. V prípade inštitúcií nevidno nijaké systémové zlyhanie, len drobné chyby, viac-menej nehody, ktoré sa jednotlivci vždy usilujú napraviť. Farma, škola a dokonca aj reedukačné centrum, kde inak vládnu prísne pravidlá a pravidelné kontroly, sú nábožensky tolerantným prostredím. Rešpektujú tam Ahmedovu vieru aj obsedantné dodržiavanie rituálov. Zdá sa, že systém je nastavený dobre. Ale stačí to?

Dardennovská metóda vytrvalého pozorovania nedáva jednoznačnú odpoveď. Ponúka však niečo iné. Cieľom Ahmedovho umiestnenia v reedukačnom centre je motivovať ho, aby oľutoval, čo urobil, uvedomil si svoju chybu a viac ju neopakoval. Lenže celých osemdesiat minút trvania filmu vidíme Ahmeda najmä pri repetitívnych činnostiach. Jeho ešte detská fyziognómia, istá nemotornosť, ovisnuté plecia, dosť veľký zadok a oči, ktoré sa vyhýbajú pohľadu do iných očí, v kombinácii so slovami jeho mamy, že vymenil Playstation za Korán, svedčia o sklone k monomániám aj o zľahka autistickom type

osobnosti s obmedzenou schopnosťou predstaviť si prežívanie iných. Spolu s fanatickou vierou v Boha, s presvedčením o čistých skutkoch mučeníkov a so zvnútorňovaním imámových nenávisťných rečí je to pomerne výbušná zmes.

Pri bližšom pohľade sa však zdá, že viac než o problém fanatickej viery tu ide o tragédiu dospievania. Ahmeda totiž fyzická blízkosť „veľkých“ žien – matky a učiteľky – začína dusiť. Keďže doma nemá dospelý mužský vzor, uniká od nich k „spirituálnemu“ vodcovi, imámovi. Metonymiami ženského te(le)sného zovretia sú jednak zábery na vždy nahé kypré ramená jeho matky, jednak „prilahnutie odzadu“ učiteľkou, ktorá sa nad neho skláňa, aby mu cez plece dovidela do zošita. Motív nezvládnutej telesnej blízkosti a neschopnosť dospieť v myslení od štádia doslovnosti k symbolickému významu sa v závere filmu vystupňuje po prvom bozku, ktorý Ahmed dostane od farmárovej dcéry Louise. Tento bozk ho silno zasiahne: je to hriech a zároveň túžba. Keď dá Louise Ahmedovi vecne najavo, že sa pre jeden bozk nestane moslimkou, Ahmed ju doslova odvrhne a ujde vychovávateľovi, aby

sa tretí a posledný raz pokúsil zabiť svoju učiteľku.

Bratia Dardenncovi v *Mladom Ahmedovi* na rozdiel od iných svojich filmov, v ktorých často konštatovali systémovú nespravodlivosť voči znevýhodneným, menej konštatujú a väčšmi kladú či vyvolávajú otázky. Čo mohlo byť inak? Kde je príčina tragédie? Je systém dostatočne vnímavý voči jednotlivcovi, ktorý nie je normotypickou osobnosťou? Je reedukácia možná?

Naliehavosť týchto otázok podčiarkuje otvorený záver s pomerne obľúbenou dardennovskou „figúrou“: pádom. Pád čierneho imigranta z lešenia v *Sľube* viedol k morálnemu prebudeniu iného tínedžera. Pád v *Chlapcovi na bicykli* bol metaforou odolnosti, šťastia a zázraku života napriek všetkým silám sťahujúcim človeka nadol. Ahmedov pád je možno nehodou, no možno „zásahom zhora“. V každom prípade však vyznačuje poslednú hranicu, za ktorou sa veci môžu zmeniť k lepšiemu... alebo aj nie. Pôsobivosť najnovšieho filmu bratov Dardenncov sa tak začína tam, kde sa ich film končí a kde všetok priestor na úvahy prenecháva nám. ◀

Mladý Ahmed (Le Jeune Ahmed, Belgicko, Francúzsko, 2019) RÉŽIA A SCENÁR Jean-Pierre Dardenne, Luc Dardenne

KAMERA Benoît Dervaux STRIH Marie-Hélène Dozo HRAJÚ Idir Ben Addi, Olivier Bonnaud, Myriem Akheddiou, Victoria Bluck,

Claire Bodson, Othmane Moumen MINUTÁŽ 84 min. HODNOTENIE ●●●½ DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 25. 6. 2020

Nezvládnutá delikatesa

Bicykle sú vo svete filmu osvedčenou rekvizitou. Ich význam zľahka migruje od príznaku významného sociálneho statusu až po symbol zdravého životného štýlu. Do svetiel rámp vstupujú v nezabudnuteľnej snímke *Zlodeji bicyklov* (1948) Vittoria De Sicu, ktorej ozveny môžeme nájsť i v čínskom filme *Pekinské bicykle* (2001) režiséra Wang Siao-šuaia. Predstaviť si poštára Jakuba z *Ružových snov* (1976) bez bicykla by bolo asi ťažké a svoje s ním zakúsil aj Zdeněk Svěrák vo filme *Vratné lahve* (2007).

Do bicyklového portfólia sa wpisuje aj francúzsky film *Raoul Taburin*, kde hrá bicykel rolu takmer magického predmetu, pevne spojeného so životom titulného hrdinu Raoula Taburina. Ten je majiteľom dielne na opravu ich pošramotených reťazí a kolies. Stal sa legendou a v mestečku, kde žije, volajú bicykel na jeho počesť taburin. Vo svojom odbore je majstrom kúzelníkom, aj keď mu osud uprel to najdôležitejšie: nikdy si nedokázal bicykel „osedlať“. Nevie, ako sa má k tomuto hendikepu priznať, jeho pokusy všetci pokladajú za dobrý vtip. Raoulu bicyklovú odyseu sledujeme už od raného detstva. Artistickým saltom s rybičkou do miestneho jazera, sprežívadzaným udivenými zrakmi učiteľky i spolužiakov, získal renomé a trochu nezaslúženú slávu, lebo tento výkon veľmi neplánoval.

Francúzsky variant pitoreskosti má svoju históriu, ktorá sa začína kdesi pri *Gombíkovej vojne* (1962) Yva Roberta. Nerozlučne ju sprevádza i jej literárny pendant, romány Marcela Pagnola alebo Gabriela Chevaliera a filmy ako *Oteckova sláva*, *Mamičkin zámok* (oba z roku 1990 v réžii Yva Roberta) a *Zvonodrozdo*, nezabudnuteľné vo verzii z roku 1948 a známe aj z ďalších spracovaní. Anatómia tejto poetiky, jej kontext, obsah i význam sú

vo francúzskych súradniciach ctené a dôležité pre jej ľahkosť, humor, batériu pozitívnych emócií a nepochybne aj pre priestor poskytnutý malebnosti zväčša juhofrancúzskej prírody i degustácii všetkých francúzskych špecialít. Táto skladba má obvykle ten správny pomer elegancie a toho, čo sa v češtine nazýva *potouchlost* a v slovenčine s citelným významovým odklonom potmehúdstvo. Dôraz kladie skôr na skrytú schopnosť obchádzať nepotrebné pravidlá a prekážky s humorom, hraničiacim s falošnosťou. Vynecháva práve onú ingredienciu vykolajenej racionality, nasmerovanej k bláznovstvu, schopnosti nachádzať vlastné a tým aj originálne riešenia každej situácie. Presne takáto je i hlavná postava nového príspevku do tejto príťažlivej témy Raoul Taburin.

Stvoril ho známy francúzsky karikaturista Jean-Jacques Sempé, ktorý je i autorom rovnomenného románu. Výsledná kvalita nie je oslňujúca a chuťové poháriky naladené na príjem francúzskej delikatesy nenaplnia ani spoločne. Krachuje hlavne na nedostatočne empatickej realizácii režiséra Pierra Godeaua. Prešaltovať zo srdcevrúceho melodramatického pokrmu v podobe predchádzajúceho filmu *Zničení láskou* (2016) o milostnom vzťahu väzenkyne (v hlavnej role Adèle Exarchopoulos, preslá-

venená filmom *Život Adèle*) a riaditeľa väznice asi nie je jednoduché ani so scenárom Guillaumea Lauranta. S režisérom Jeanom-Pierrom Jeunetom napísal scenár filmu *Amélie z Montmartru* (2001), ktorý iste figuruje v diváckych zoznamoch najobľúbenejších filmov po celom svete. Patrí do zlatého fondu francúzskej hravej pitoreskosti, ktorou úspešne nasiakli i Belgičania. Film *Zbrusu Nový zákon* Jaca van Dormaela (2015) má so spomínanou poetikou rovnakú krvnú skupinu, a preto asi nie je náhoda, že si režisér do roly Raoula Taburina požičal známeho belgického herca Benoïta Poelvoorda, zlomyseľného božského tyrana z Dormaelovho filmu.

Godeau nedokázal využiť takú prepotrebnú situačnú ekvilibristiku, svižne a so zmyslom pre nápadité humorné detaily aranžovať všetky filmové situácie. Svoje urobil aj nepresný kasting. Tento špecifický žáner si žiada výrazné typy, posvätené excelentným komediálnym talentom. Až na Poelvoorda sa vo filme nikto takto disponovaný nevyskytoval. Edouard Baer v role jeho kamaráta

Hervého Figougna, fotografa zhotovujúceho portréty miestnych do svojej novej knihy, bol elegantným mestským typom bez chýb a, bohužiaľ, aj bez humoru. A táto diagnóza pri sumarizovaní charakteropisu postáv rýchle pokračuje. Malé i veľké nedokonalosti, veľkolepé zábery a ich zbabraná realizácia, všetko scenáristické „náradie“ tohto typu, zavŕšené režírnou bravúrou, filmu chýbalo, nehovoriac o mätúcich vekových rozhraniach ústrednej manželskej dvojice. Raoul síce na päťdesiatku a čosi vyzereá, jeho žena Madeleine (Suzanne Clément) ani nie a tie päťročné deti, prehánajúce sa okolo rodičov, sú už skôr dôkazom úrovne lekárskej starostlivosti.

Ústredná trauma, o ktorú v celom príbehu ide, je v nedostatočne vybudovanom kontexte bez účelne štylizovanej reality mikrokozmu mestečka kdesi na juhu Francúzska v lepšom prípade dôkazom seniorskej infantility, v horšom by sa jej mohol ujať skúsený psychoterapeut. ◀

Raoul Taburin (Francúzsko, 2018) RÉŽIA Pierre Godeau SCENÁR Guillaume Laurant PREDLOHA Jean-Jacques Sempé
KAMERA Claire Mathon HUDBA Javier Navarrete STRIH Hervé de Luze HRAJÚ Benoît Poelvoorde, Suzanne Clément, Édouard Baer,
Grégory Gadebois, Ilona Bachelier MINÚTÁŽ 90 min. HODNOTENIE ●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 2. 7. 2020

— text: Zuzana Sotáková —
foto: Johan Paulin/SVT/Netflix —

Chápadlá kalifátu vo Švédsku

Ako sa môžu mladí ľudia vo vyspelých západných krajinách zradikalizovať až tak, že spretrhajú všetky svoje putá a odídu do neznámej krajiny bojovať či zomrieť za „svoju pravdu“? Ako sa dokáže napojiť na extrémistický výklad islamu mládež, ktorá vyrástla v slobodnej, demokratickej spoločnosti s modernými vymoženosťami? Pochopiť to, čo sa nám zdá nepochopiteľné, umožňuje osemdielna švédsko miniséria *Kalifát*, ktorú u nás možno vidieť na platforme Netflix.

Tohtoročná novinka *Kalifát* po uvedení okamžite vystrelila medzi najsledovanejšie seriály a zároveň medzi tie, o ktorých sa najviac diskutuje. Príčinou tohto úspechu je nielen aktuálna téma a príbehy, ktoré prinášajú odpovede na otázky spojené so šokujúcou radikalizáciou mladých, ale aj žáner. *Kalifát* je totiž dielom producentov kultového *Mosta*, ktorí sa aj tu šikovne pohybujú na poli trileru. Výnimočnosť dodávajú tomuto projektu hlbšími osobnými drámami, ktoré prestupujú akciu a napätím a postupne, ako sa divák zblízuje s postavami, ich dokonca prerastajú. Výsledkom je plnší zážitok, útočiaci na nervy.

Pätnásťročná Sulle medzi spolužiakmi vyniká. Čiernovlásku s drzým pohľadom zaujímajú vážne témy, má silný hlas a neváha ho použiť v debate, má pevné rodinné zázemie, nežije v chudobe ani v kultúrnej izolácii. A aj tak sa cíti ako obeť, obeť západného systému, ktorej pohľad nezaváži. Jej svojráznosť sprevádza rebélia a guráž pobiť sa za seba. Mohla by to byť iba fáza typická pre jej vek, keby si ju v škole vo Švédsku nevyhliadol mladý sympatický asistent pedagóga Ibbe, trpezlivý a systematický náborový agent Islamského štátu v rúchu pohodového muža s humorom a pochopením pre mladých.

Pervin je o niečo staršia než Sulle a pod nánosom únavy stále možno vidieť krásu, ktorou hneď zaujme. Pervin spieva svojej malej dcére švédsku riekanku, potom ju zabalí do perinky a seba do čiernej burky. Jej vysnený život v Rakke po boku bojovníka Islamského štátu však nie je taký, ako si predstavovala. Kruté kultúrne pravidlá, plné násilia, ktoré jej ukradli nielen slobodu, ale časom by siahli aj na milovanú dcéru, ju doženú do

životnebezpečnej situácie – Pervin sa rozhodne ujsť zo Sýrie. Aby jej však švédsko polícia pomohla, musí ako protislužbu zohnať informácie o chystanom útoku na Švédsko. Telefonický kontakt s ňou nadviaže razantná a temperamentná agentka Švédskej bezpečnostnej služby Fatima, ktorá však nakoniec nebojuje len s ISIS, ale aj s nadriadenými vo vlastnej agentúre. Slučka okolo hrdiniek *Kalifátu* sa prudko sťahuje a do pevného zovretia vtahuje aj ďalšie postavy. Tie sa stávajú organickými súčasťami príbehov mladých žien a pomáhajú plasticky dokreslovať situácie, ich motivácie i dôsledky ich konania. To je presne tá hĺbka, ktorá zúfalo chýba minuloročnému filmu bratov Dardennovcov *Mladý Ahmed*.

Gizem Erdogan, Aliette Opheim, Nora Rios, Lancelot Ncube, Albin Grenholm, Simon Mezher, Amanda Sohrabi, Amed Bozan sú neznáme mená nielen u nás – väčšina z nich nerezonuje ani doma vo Švédsku. Tvorcovia seriálu chceli totiž *Kalifát* obsadiť neopozieranými tvármi, od ktorých však nevyžadovali nič menej než prvotriedne herecké výkony. Krok, ktorý sa z marketingového hľadiska môže zdať ako risk, sa rozhodne vyplatil, pretože táto nezaťaženosť hercov nastoľuje väčšiu autenticitu a umožňuje hladšie stotožniť dané postavy s ich tvármi.

Kalifát však nie je len o náboženskej radikalizácii, je to aj príbeh žien, ktoré zväčša nie sú postavami zobrazovanými v boji ISIS či proti nemu. Odkrýva viaceré skryté vrstvy tohto komplexného problému a nabáda k premýšľaniu o tom, čo by sa malo zmeniť, aby sa podobné príbehy stávali zriedkavejšie. ◀

Kalifát (Kalifat, Švédsko, 2020)

NÁMET Wilhelm Behrman SCENÁR W. Behrman, Niklas Rockström RÉŽIA Goran Kapetanovic HRAJÚ Gizem Erdogan, Aliette Opheim, Nora Rios, Amed Bozan, Albin Grenholm POČET ČÁSTÍ 8 HODNOTENIE ●●●½ DISTRIBUČNÁ PLATFORMA Netflix

z filmového diania

Rada SFÚ má nových členov aj predsedu

Novými členmi Rady SFÚ sa stali prof. Dušan Dušek a prof. Ondrej Šulaj. Členovia rady, ktorými sú okrem menovaných podpredsedníčka rady JUDr. Marta Franková, JUDr. Oľga Davalová a PhDr. Peter Maráky, si zároveň na zasadnutí rady koncom júna zvolili spomedzi seba nového predsedu. Stal sa ním Ondrej Šulaj. Rada SFÚ ako orgán dohľadu okrem iných činností schvaľuje návrh rozpočtu SFÚ, návrh výročnej správy, dlhodobé plány a koncepcie rozvoja, volí a odvoláva generálneho riaditeľa, dohliada na dodržiavanie poslania a činností, ktoré SFÚ vyplývajú zo zákona č. 40/2015 Z. z. o audiovízii a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Má päť členov, vymenúva a odvoláva ich ministerka kultúry SR.

— mak —

Verzia filmu V sieti pre detských divákov

Špeciálna verzia česko-slovenského dokumentu *V sieti* (r. Vít Klusák, Barbora Chalupová), ktorú premietajú od 1. 7. pod názvom *V sieti: Za školou*, je určená pre divákov od 12 rokov. Film obsahuje výber filmových scén doplnený o výpovede herečiek, ktoré do filmu vstupujú s praktickými radami, návrmi a komentármi k téme zneužívania detí na internete. Film je súčasťou väčšej osvetovej kampane, ktorej cieľom je vzdelávať v tejto téme deti aj rodičov.

— jj —

Pre čisté svedomie medzi talentmi a online

Matúš Ryšan z Ateliéru filmovej a televíznej réžie FTF VŠMU sa s absolventským filmom *Pre čisté svedomie* dostal do výberu desiatky mladých talentovaných európskych režisérov platformy Prvé podanie, ktorá je súčasťou karlovarskeho festivalu. Jeho aktuálny ročník sa nekoná, platforma však vybrané diela predstaví od 29. 6. do 8. 7. online. Prvé podanie predstavilo v minulosti viacerých mladých slovenských tvorcov. Za posledné

tri roky to boli Gregor Valentovič s filmom *Kid*, Michal Ďuriš s *Hrejivou komédiou o depresii, šialenstve a nesplnených snoch* a Michal Blaško s *Atlantidou, 2003*. Platformu zastrešuje European Film Promotion (EFP), nominácie majú v rukách národné filmové inštitúty. Za slovenskú stranu je to Slovenský filmový ústav. „Veríme, že aj napriek neľahkým časom, ktorými filmový priemysel práve prechádza, je tohtoročný formát Prvého podania pre mladých režisérov skvelou príležitosťou lepšie pochopiť zákonitosti profesionálneho filmového priemyslu,“ povedala výkonná riaditeľka EFP Sonja Heiman. Slovensko bude zastúpené aj v programe pre filmových profesionálov v rámci karlovarskej platformy Eastern Promises Industry Days (6. – 8. 7.). Medzi vybrané projekty, ktoré sa online predstavia publiku medzinárodných filmových profesionálov, sa dostalo päť slovenských a koprodukčných titulov: *Absence* (r. Ali Mosaffa), *Iná svorka* (r. Hajni Kis), *Každá minúta života* (r. Erika Hníková), *Čiary* (r. Barbora Sliepková) a *Křehká krása mužství* (r. Andrea Culková).

— jj —

DVD kolekcia Slovenský dokumentárny film 60 súťaží v Bologni

Medzi finalistov II Cinema Ritrovato DVD Awards 2020, ktoré udelia počas 34. ročníka festivalu klasických filmov v Bologni (25. – 31. 8.), vybrali 2-DVD *Slovenský dokumentárny film 60*. Vydal ho Slovenský filmový ústav v lete minulého roka. Za kolekciou krátkych dokumentárnych filmov z rokov 1960 až 1970 stoja filmový režisér, dramaturg a publicista Rudolf Urc a filmový publicista a kritik Pavel Branko. Kolekcia obsahuje snímky dokumentaristov ako Ladislav Kudelka, Jaroslav Pogran, Martin Slivka, Štefan Kamenický, Vlado Kubenko, Dušan Hanák, Dušan Trančík, Rudolf Urc, Peter Mihálik a Milan Černák. Titul bude súťažiť v kategórii digitálne reštaurovaných klasických filmov starších ako tridsať rokov, ktoré vyšli na DVD alebo blu-ray nosiči. Cieľom súťaže je upozorniť na takto vydávané kvalitné klasické diela z celého sveta. Do výberu sa dostali napríklad aj kolekcie, ktoré vydal Britský filmový inštitút (kolekcia

filmov Iana Fordyca z rokov 1967 až 1968 a Dereka Jarmana z rokov 1987 až 1994), český Národný filmový archív (kolekcia filmov Jana Kříženeckého z rokov 1898 až 1911), maďarský Národný filmový inštitút (výber z maďarskej animovanej tvorby z rokov 1960 až 1989), ale aj vydavateľstvá ako Second Run (*Lásky jedné plavovlásky* Miloša Formana z roku 1965, *Případ pro začínajícího kata* Pavla Juráčka z roku 1969), Powerhouse Films (film *Třicet jedna ve stínu* Jiřího Weissa z roku 1965, ktorý vznikol v koprodukcii Československa a Spojeného královstva).

— jj —

Oscary rozďajú až v apríli

Odozdvávanie cien americkej filmovej akadémie Oscar sa pre dosah pandémie COVID-19 na filmový priemysel posunie o dva mesiace. Akadémia túto správu zverejnila 15. 6. a vyplýva z nej, že filmy, s ktorými sa chcú producenti zúčastniť na aktuálnom ročníku Oscara, nemusia stihnúť premiéru v kinách do konca tohto roka – stačí, ak sa do kín dostanú do 28. 2. Vtedy sa mal pôvodne konať slávnostný ceremoniál 93. ročníka. Ten sa po novom uskutoční 25. 4. Akadémia už skôr oznámila, že o Oscary sa v nasledujúcom ročníku môžu uchádzať aj snímky, ktoré boli zverejnené výhradne na streamovacích službách. Predtým sa o ceny mohli uchádzať len filmy, ktoré boli najmenej sedem dní v kinodistribúcii.

— jj —

Aktuálne uzávierky

Jeden svet Uzávierka: 1. 8.

Dvadsiaty prvý ročník Medzinárodného festivalu dokumentárnych filmov o ľudských právach *Jeden svet* sa uskutoční 5. až 11. 11. v Bratislave. Do súťažnej sekcie festivalu sa môžu prihlásiť české a slovenské majoritné dokumentárne filmy s ľudskoprávnou tematikou v trvaní nad 50 minút a vyrobené po 1. 1. 2018.

Viac na www.jedensvet.sk

Pomalované vtáča

(Magic Box)

Dvojdiskové DVD vydanie prináša záujemcom o domáce kino na prvom disku samotný takmer trojhodinový Marhoulov film a na druhom disku dvojhodinový film o filme, nazvaný *11 farieb vtáčata*. Aj toto je neklamným znakom, že *Pomalované vtáča* je v rámci českej a slovenskej kinematografie filmom ojedinelým a z remeselnej stránky nesmierne poctivým. Samotný tvorca prešiel vo svojej kariére rôznymi pozíciami filmárskej hierarchie, a hoci má za sebou len tri snímky, rozhodne nejde o nenápadné počiny. Po snahe o štylizovanú kriminálnu retroparódiu *Mazaný Filip* si vyskúšal strasti nakrúcania v extrémnych podmienkach (vojnový veľkofilm *Tobruk*). Tieto skúsenosti Václav Marhoul vo svojom poslednom filme bohato zúročil. Celkovú poetiku snímky prispôsobili tvorcovia príbehu židovského chlapca putujúceho bližšie neurčeným územím vojrovej i tesne povojrovej východnej Európy drsnosti prostredia i udalostí. Dominuje jej čiernobiela kamera Vladimíra Smutného. Bonusový disk obsahuje aj teaser, trailer a fotogalériu. Disk s filmom je doplnený o audiopopis pre nevidiacich a sériu cudzojazyčných titulkov. Súbežne s DVD vychádza film aj na nosičoch s vysokým rozlíšením.

— Jaroslav Procházka —

Jiří Suchý

(Bontonfilm)

Máloktoľá osobnosť českej kultúry ovplyvnila svojím všestranným talentom počas šesťdesiatich rokov toľko generácií, ako sa to podarilo dnes už legendárnemu Jiřímu Suchému. Divadelník, hudobník, textár, básnik, skladateľ, spisovateľ, filmár, grafik, výtvarník, divadelný režisér, zberateľ – tým všetkým bol a stále je Jiří Suchý, ktorého životný príbeh zachytila v česko-slovenskom dokumente Olga Sommerová. Počas svojej kariéry uviedol Suchý v divadle Semafor stovku hier, napísal texty k 1 400 piesňam a zložil hudbu k 500 songom. Film predstavuje Suchého nielen v archívnych záberoch, sústreďuje sa i na jeho súčasnú tvorbu a situácie z osobného života. Na rozdiel od predchádzajúcich dokumentov sa Sommerová rozhodla nakrútiť atraktívny životopisný a tvorivý portrét Jiřího Suchého inak, než ako bol prezentovaný doteraz. Ani v ňom však nemôžu chýbať najslávnejšie hity z éry Jiřího Šlitra. V roku 2019 získal film Cenu divákov na MFF Karlove Vary. Dokument vyšiel na DVD s obrazom vo formáte 16 : 9, so zvukom DD 5.1, s českým audio-komentárom pre zrakovo postihnutých, českými titulkami pre nepočujúcich a anglickými titulkami. Ako bonusy nájdete na disku fotogalériu, trailer a plagát.

Vlastníci

(Bontonfilm)

Dlhometrážny debut Jiřího Havelku, česko-slovenská koprodukcia *Vlastníci* (2019) patril k najúspešnejším filmom (nielen) minulého roku. Získal tri sošky Českého leva – Havelka za scenár, Tereza Ramba za najlepši ženský herecký výkon v hlavnej úlohe a Klára Melíšková za výkon vo vedľajšej úlohe. Režisér Jiří Havelka sa inšpiroval domovými schôdzami. Najprv napísal úspešnú hru *Společenstvo vlastníků* a potom scenár k filmu *Vlastníci*. Majitelia bytov v staršom činžiake sa snažia vyriešiť vo vzájomnej zhode problémy týkajúce sa správy ich domu. Účastníkov schôdze si zahrali okrem spomínaných aj Vojtěch Kotek, Dagmar Havlová, Jiří Lábus či Kryštof Hádek. Expozícia je krátka, postavy takmer nepoznáme. Ale rovnaké je to i na skutočnej schôdzi v dome. Pre niekoho bude film komédiou, pre iného zasa hororom – podľa toho, aké má kto zo schôdzí skúsenosti. Na začiatku sa filmoví *Vlastníci* striedajú s divadelnými. Účastníkov predchádzajúcej schôdze, ktorých vidíme odchádzať z domu, tvoria totiž herci, ktorí hrajú v divadelnej predlohe. Len Slovák Andrej Polák si zahral v oboch. Film je na DVD s obrazom vo formáte 16 : 9, so zvukom DD 5.1, s voliteľnými anglickými titulkami a českými titulkami pre nepočujúcich. Ako bonusy tu nájdete trailer, fotogalériu a plagát.

Websterovci 2

(Magic Box Slovakia)

Mimi & Líza a *Websterovci*. To sú dve série animovaných filmov z produkcie spoločnosti Fool Moon, ktoré sa dostali k divákovi nielen cez televízne obrazovky, ale i v kinách a postupne vychádzajú na DVD. Pavúčia rodinka Websterovcov zaujala okrem malých divákov aj členov Slovenskej filmovej a televíznej akadémie, ktorí filmu *Ocko hrdina* z prvej série udelili Slnko v sieti za rok 2017 v kategórii animovaný film. Po uvedení v kinách pod názvom *Websterovci 2 – Zo života pavúkov* (SK/PL, 2019, r. Katarína Kerekesová) prichádza aj druhá séria Websterovcov na DVD. A tak máte šancu spoznať sedem nových príbehov – *Relaxačný pobyt*, *O kráse*, *Športový deň*, *Babka na sieti*, *Naozajstný kvet*, *Velké upratovanie* a *Prababka*. Objavíte nielen pevnosť pavúcieho vlákna, ale najmä skutočnú silu rodiny, ktorú spája. Hlasy prepožičali pavúcej rodinke Zuzana Porubjaková, Kamil Kollárik, Henrieta Mičkovicová, Richard Stanke, Boris Farkaš a Olga Belešová. Ak vám prvá séria unikla, tak všetkých 13 častí *Websterovcov* vyšlo i ako 2-DVD. *Websterovci 2* sú na DVD s obrazom vo formáte 16 : 9, so zvukom DD 2.0 a s anglickými titulkami.

— Miro Ulman —

čo robia

Patrik Pašš ml.

[animátor]

S manželkou Laurou Sivákovou pracujem na celovečernom filme *Pád*. Projekt sa posúva dopredu vďaka producentovi Jurajovi Krasnohorskému, Petrovi Košťálovi a Jurajovi Lehotskému, ktorý sa ujal réžie. Pre režiséru Alenu Čermákovú a producentku Darinu Smržovú dokončujem krátky animovaný film, ktorý bude súčasťou ich dokumentárneho filmu o básnikovi Rudolfovi Dobrášovi. S animátorkou Majkou Kralovič pracujem na jej krátkom filme *Turisti* a chystám sa písať celovečernú rozprávku, ktorej prvú verziu musím dokončiť do konca roka. Popritom sa venujem študentom na katedre animovanej tvorby.

Martin Štrba

[kameraman]

V čase pandémie sa otvoril obrovský priestor, ktorý bolo treba zaplniť. Po dvoch týždňoch vegetovania som však potreboval pohyb a vzduch. A tak sme s manželkou na pozemku za Prahou založili zeleninovú záhradu. „Zobytnil“ som aj chatku, na čo som bol patrične hrdý, až kým potok nepodomlel strom, ktorý cestou zobral ďalší a oba spadli. Chata odolala. Teraz riešim, ako ju spod stromov vyslobodiť a zabezpečiť, aby sa do nej manželka nebála vstúpiť. Zároveň som intenzívne pocítil potrebu napísať poviedku o smrti a slobode. Po bizarných mesiacoch sa napokon ozvala jedna filmová produkcia, že rozbieha pozastavený projekt a bolo by vhodné urobiť obhliadky lokácií po celých Čechách. Neodmietol som.

Iveta Grófová

[režisérka]

Už dvadsať mesiacov som šťastnou a večne nevyspatou mamou malej činorodej slečny. Vo vzácnych chvíľkach režijne pripravujem bohužiaľ nedokončený film Petra Krištúfka *Ema a smrtihlav*, ktorý vzniká v trpezlivej produkcii Zuzany Mistríkovej a PubRes. V myšlienkach nakrúcam aj svoj autorský film s názvom *Reborn* a vo svojom občianskom združení dlhodobo realizujem svojrázny nefilmový projekt Maxi škola, v ktorom sa 24 detí z marginalizovaných rómskych komunít pripravuje na prechod zo základnej školy na strednú. Skúsenosť s riadením tohto projektu ma zblízuje s témou vzdelávania Rómov, ktorej by som sa chcela venovať v budúcnosti.

— text: Mária Ferenčuhová —
 foto: archív Diány Kacarovej —

Dobrý nápad sa zháňa ťažšie než peniaze

„Po skúsenosti s pandemiou sme si možno uvedomili, aká je spoločenská zmluva krehká. Zrazu sme sa v nejakej dystópii ocitli na pár mesiacov všetci,“ hovorí v rozhovore scenáristka Diana Kacarová. Jedným z projektov, na ktorých pracuje, je sociálne sci-fi *Zámok*. Spolu s tromi ďalšími rozpracovanými scenármi ho vybrali na workshop MIDPOINT Intensive SK. Pre pandemiou sa v máji konal prvýkrát v online podobe.

Máš na konte scenáre k viacerým filmom aj seriálom a tvoja tvorba zahŕňa objednávkové, žánrovejšie písanie aj prácu na nezávislých autorských projektoch. Ako sa v týchto časoch darí tebe a ako projektom, ku ktorým si písala scenáre?

Minulý rok som robila tri seriály naraz, v decembri prišla veľká únava, pokazil sa mi počítač, v strižni padol systém, zasekol sa diktafón, proste groteska, technika mi dávala najavo, že mám vypnúť. Predsavzala som si, že v roku 2020 budem písať menej a ušetrený čas venujem rodinným návštevám v zahraničí. Dopadlo to opačne, cestovať za rodinou nemôžem a počas karantény som prikývla na viacero nových projektov, takže teraz zasa píšem. Karanténne opatrenia môj životný štýl až tak nezmenili, pri písaní sú fázy izolácie nutné, uvedomila som si, že my autori žijeme v karanténe celoročne. Aj v pracovnej oblasti som to pocítila menej, hraný seriál pre deti *Mami, kúp mi psa* je už našťastie v postprodukcii, pri animovanom seriáli *Chochmesovci* sme pokračovali plynulo v práci, len vzájomnú komunikáciu sme presunuli na zoom. Vývoj niektorých projektov sa prerušil, zastavili sa rokovania a chystané produkcie, ale moja práca je bežne plná prestojov.

Aký pomer medzi objednávkami a autorskými projektmi sa ti darí udržiavať?

Slovenský audiovizuálny priestor je pomešší, snažím sa to brať prakticky, niekedy si nemôžem vybrať. Zaujíma ma remeslo ako také. Ostatné roky robím predovšetkým autorské veci, zanechala som veľké seriály v komerčných televíziách, ale netuším, ako dlho mi tento pomer vydrží. Vo vývoji mám vždy viac projektov rôznych žánrov pre rôzne médiá, pretože do realizácie ide napokon možno jeden. Bohužiaľ, často sa mi stáva, že je to ten najviac konvenčný, ktorý prináša najmenšiu mieru rizika pre producentov a vysielateľov, zatiaľ čo progresívnejšie veci prepadnú sitom. Akoby námety povahou pokorné, opatrné mali také puzdiečko, ktoré ich chráni a robí životaschopnými. Nejde ani tak o to, či je to autorská vec, alebo objednávka, skôr hľadám tím, ktorý dokáže realizovať aj niche projekty (určené úzkemu okruhu znalcov – pozn. red.), postavené viac na nápade než na vysokej technickej kvalite – tá môže byť projektu aj na ťarchu. Nízkorozpočtové niche veci sú zas výzvou tým, že potrebujú naozaj dôvtipný nápad. Ten sa zháňa ešte ťažšie než financovanie.

Vo vývoji je momentálne aj tvoj projekt *Zámok*. Podľa zverejnenej charakteristiky ho vnímam ako dystopickú spoločenskú fikciu. Za hyperbolou však veľmi cítiť, ako je naša spoločnosť nastavená: zameriava sa na výkon a tabuizuje zlyhávanie. Ako si k tomuto námetu prišla?

Súhlasím, ako spoločnosť sme vytesnili veľa vecí: smrť, chradnutie, zlyhanie, postavili sme ich mimo prirodzenosti. Pozrime sa napríklad na jazykový zvrät v nekrológoch: prehral boj so smrťou. Ten v čitateľovi evokuje, že smrť bola osobné zlyhanie, mŕtvy sa málo snažil. Keby viac zabojoval, mohol byť nesmrteľný. Ale netvrdím, že toto je téma príbehu. Je veľmi ťažké rozprávať sa o scenári, ktorý nie je natočený. Ide len o text; človek, ktorý ho bude realizovať, si môže vybrať úplne inú rovinu a tú svoju potlačiť do úzadia. Ľudia čítajú môj scenár rôzne, je zaujímavé

počúvať to a páči sa mi, že si nachádzajú vlastné interpretácie. Ale tvoriť a súčasne si napísané interpretovať nie je pre autora užitočné, to sú dve rôzne hemisféry mozgu. Teraz ma zaujíma hlavne prvý plán, príbeh: hrdina chce zomrieť vo svete, kde je to zakázané. Podarí sa mu to? Ako prekoná prekážky? To sú praktické otázky, na ktoré sa snažím sústrediť.

Ide o televízny film a vyvíjaš ho spolu s producentom Tiborom Búzom. Ako vznikla vaša spolupráca?

Zámok je samostatný televízny film, ale zároveň súčasť cyklu, ktorý píšem pre RTVS. Tibor Búza tento projekt rozbehol, stál pri jeho zrode a nastavení ako programový riaditeľ Slovenskej televízie. Som veľmi rada, že môžeme v načatej spolupráci pokračovať v externom prostredí. Dobré sci-fi vždy komentuje súčasnosť, nie budúcnosť. Je dôležité obklopiť sa ľuďmi, ktorí tomu rozumejú. Pre úplnosť treba dodať, že vývoj tohto projektu podporilo aj súčasné vedenie RTVS, AVF a producent Peter Badač.

Nedávno si sa s týmto námetom zúčastnila na workshope zameranom na vývoj filmových a televíznych projektov MIDPOINT Intensive SK, v ktorom sa kladie dôraz práve na spoluprácu scenáristov a producentov. Pre koronakrízu sa uskutočnil len v online priestore. Ako tam fungovala skupinová energia, ktorá je pre intenzívne workshopy cennou pridanou hodnotou?

Som veľmi rada, že sa ten workshop uskutočnil aj napriek izolácii a že nás vybrali. Aj ja sama pracujem ako dramaturgička, ale doma nie je nikto prorokom, zaujímala ma spätná väzba od Iva Trajkova, ktorý workshop viedol. Dostala som plno zaujímavých pripomienok aj od ostatných účastníkov, na reakciách si autor text overí. Online podoba má svoje výhody, je praktická, rýchla, ale aj náročná na koncentráciu, ťažšie sa rozoznávajú neverbálne prejavy, nastáva zoom fatigue (únava z kontaktu cez obrazovku – pozn. red.). Súčasťou workshopov je aj networking, neformálne rozhovory, no táto rovina sa, bohužiaľ, nedá realizovať online. Ale išli sme tam predovšetkým kvôli kvalitnej spätnej väzbe od Iva Trajkova, v tomto workshop splnil svoj účel.

***Zámok* ako topos je silnou metaforou, ktorá má oporu najmä v literatúre. Kam sa bude projekt ďalej uberať? Nakolko k tomu prispela práve účasť na workshope?**

Identifikuješ to správne, projekt je nastavený ako dystopická c. a k. monarchia, takže tam prirodzene presakujú aj literárne, aj historické motívy. Kam sa bude projekt uberať, neviem teraz predikovať a, bohužiaľ, neviem to ani kontrolovať. Predpokladám, že producenti budú pokračovať v rokovaniach a ja v písaní. Píšem novú verziu scenára na augustový termín workshopu. Ocenila som, že sa pán Trajkov dokáže suverénne pohybovať aj v žánri sociálneho sci-fi, ktorý, pripúšťam, nemusí byť blízky každému. Aj keď ktovie, po skúsenosti s pandemiou sme si možno uvedomili, aká je spoločenská zmluva krehká. Zrazu sme sa v nejakej dystópii ocitli na pár mesiacov všetci; zdá sa, že tu na nás stále číhala. Takže skúsenosť ľudí s pandemiou môjmu projektu možno paradoxne v niečom pomôže, to je ten optimistický prístup. ◀

Fellini aj talianske komédie

Pravidelnou súčasťou festivalu talianskej kultúry Dolce Vitaj je aj filmová prehliadka Cinevitaj. Tento rok má tri tematické línie. Dokumenty o talianskom dizajne a architektúre videli diváci prostredníctvom online služby Kino doma ešte v júni. Júlové a augustové projekcie sa už uskutočnia v kinosále. Festival ponúkne úspešné talianske komédie na aktuálne spoločenské témy a výber z tvorby Federica Felliniho, ktorého sté výročie narodenia si tento rok pripomínáme. V rodinnej komédii *Takmer obyčajné leto* (r. Simone Godano) sa starnúci obchodník s umením Toni rozhodol uzavrieť manželstvo so svojim priateľom Carlom. Niektorí členovia jeho rodiny sa tak musia popasovať s vlastnou dobre skrytou homofóbiou. V slovenskej premiére uvedie prehliadka hudobnú komédiu talianskeho herca, speváka a komika Checca Zaloneho *Tolo Tolo*, ktorá je jeho režijným debutom. V digitálne reštaurovaných verziách ponúkne festival Felliniho filmy *Sladký život*, *8½*, *Giulietta a duchovia* a *Amarcord*. Filmové kópie pochádzajú z filmových archívov v Bologni a Ríme. Snímky budú uvedené chronologicky, tak ako ich Fellini tvoril od roku 1960 do roku 1973 a diváci sa v nich stretnú s hviezdami nielen talianskeho filmu, ako sú Marcello Mastroianni, Anita Ekberg, Anouk Aimée, Claudia Cardinale, Giulietta Masina, a s hudbou Nina Rotu. Festival Dolce Vitaj organizuje Taliansky kultúrny inštitút v Bratislave, Velvyslanectvo Talianskej republiky a Taliansko-slovenská obchodná komora.

CINEVITAJ / 1. júl – 12. august
/ Bratislava, Kino Lumière / www.kino-lumiere.sk

5. júl – 5. august / Košice, kino Úsmev
/ www.kinousmev.sk

www.dolcevitaj.eu / www.iicbratislava.esteri.it

Na cestách za divákmi

Putovné kino Bažant Kinematograf prichádza do slovenských miest aj toto leto. Jeho aktuálna dramaturgia ponúkne štyri české a slovenské filmy. Romantická tragikomédia z východného Slovenska *Loli paradíčka* (r. Richard Staviarsky, Víto Staviarsky) o láske dvoch „nešťastníkov“ – predavača cukrovíniiek a mladej Rómky zavedie divákov do prostredia jarmočníkov. Film

vznikol v malej produkčnej spoločnosti otca a súrodencov Staviarských. Komédia *Posledná aristokratka* (r. Jiří Vejdělek) vznikla v česko-slovenskej koprodukcii podľa rovnomenného knižného bestselleru Evžena Bočka. Dedičstvo po šľachtických predkoch privedie rodeného Newyorčana s rodinou na zámok v Čechách. Konfrontácia s českou realitou čerstvých aristokratov zaskočí. Na domovú schôdzu zas divákov zavedie filmový debut divadelného režiséra, dramatika a herca Jiřího Havelku *Vlastníci*. Film vznikol v česko-slovenskej koprodukcii a jeho hrdinami sú vlastníci bytov, ktorí sa na schôdzi pokúšajú dohodnúť. Štvoricu filmov uzatvára česká komédia z prostredia plážového volejbalu *Cez prsty*, ktorá vznikla takisto ako režisérsky debut scenáristu Petra Kolečka. „Tešíme sa, že sa môžeme i tento rok vrátiť medzi svojich divákov. Usilovali sme sa pokryť väčšinu regiónov Slovenska, navštíviť predovšetkým okresné a spádové mestá a pripraviť trasu, ktorú náš premietací retroautobus bezpečne zvládne. Veríme, že obyvatelia miest, ktoré sa tento rok na našu trasu nezmesťili, nám to odpustia a prípadne za Bažant Kinematografom vo svojom regióne vycestujú,“ hovorí koordinátorka projektu Ľubica Orechovská. Bažant Kinematograf zavíta do sedemnástich slovenských miest a svoju trasu zavŕši na festivale MFF Cinematik v Piešťanoch, kde bude aj tento rok premietat výber filmov.

BAŽANT KINEMATOGRAF 2020 / 1. júl – 15. september
/ 17 slovenských miest / www.kinematograf.sk

Leto s filmami v SNG

Slovenská národná galéria a Film Europe Media Company uvádzajú v Berlinke SNG žánrovo rôznorodé filmy predovšetkým európskych režisérov, mnohé s oceneniami či nomináciami z významných filmových festivalov. Prvým filmom bude francúzska dráma *Bedári* (r. Ladj Ly), inšpirovaná parížskymi nepokojmi v roku 2005. Dej sa odohráva v prostredí súčasného Montfermeilu, kde je situovaný aj príbeh slávnych *Bedárov* Victora Huga. V predpremiére tu premietnu francúzsku komédiu *Rebelky* (r. Allan Mauduit) o troch smoliarkach, ktoré sa snažia zobrať svoj život do vlastných rúk po tom, čo objavia tašku plnú peňazí. Francúzska dramédia *Bezstarostné dievča* (r. Rebecca Zlotowski) o dospievaní dvoch dievčat, jedného neskúsené-

ho, druhého skúseného až príliš, sa odohráva v slnečnom prostredí Francúzskej riviéry a Berlínka ju uvedie takisto v predpremiére. Premietat sa bude aj dánska dráma *Srdcová kráľovná* (r. May el-Toukhy) s Trine Dyrholm v hlavnej úlohe či životopisný film *Brankár* (r. Marcus H. Rosenmüller), ktorý vznikol v britsko-nemeckej koprodukcii. V programe je aj nemecká dráma *Narušiteľ systému* (r. Nora Fingscheidt) o deväťročnom problémovom dievčati, ktoré zo všetkého najviac túži po láske svojej mamy. Komédia *To musí byť nebo* (r. Elia Suleiman) zase rozpráva o hľadaní identity a miesta vo svete. Vznikla v koprodukcii Francúzska, Kanady a Turecka. Náhodné stretnutie oživi zabudnuté spomienky hlavného hrdinu v nórskej dráme *Podme kradnúť kone* (r. Hans Petter Moland) a žánrový mix mysterióznej drámy, komédie a krimitrileru z prostredia Los Angeles a Hollywoodu prinesie americký film *Záhada Silver Lake* (r. David Robert Mitchell).

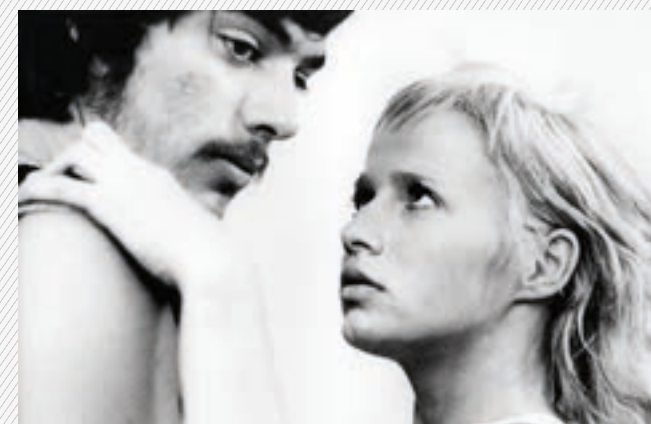
LETNÉ KINO FILM EUROPE V BERLINKE SNG
/ 1. júl – 26. august ▶ 20.30 / Bratislava, Berlínka SNG
/ www.sng.sk / www.filmeurope.sk

Kvalitné európske filmy za symbolické vstupné

Počas celého leta sa koná prehliadka Európske filmy za euro. Výber tvoria tituly rôznych žánrov a tém, ktoré boli ocenené na medzinárodných filmových festivaloch a/alebo zaujali publikum. Najstarší vo výbere je *Bohémsky život* (1992) fínskeho režiséra Akiho Kaurismäkiho. Príbeh trojice umelcov vznikol na motívy románu *Zo života parížskej bohémy* francúzskeho spisovateľa Henriho Murgera. Vo výbere sú aj dva filmy maďarského režiséra Kornéla Munderczóa *Biely boh* (2014) a *Mesiace Jupitera* (2017), film rumunského režiséra Radua Judeho „Je mi jedno, že sa do dejín zapíšeme ako barbari“ (2018) i ďalšie snímky, ktoré vstúpili do distribúcie len minulý rok, ako *Dievča* (2018) belgického režiséra Lukasa Dhonta, *A dýchajte pokojne* (2018) islandskej režisérky Ísold Uggadóttir alebo britský dokument o jednom z najkreatívnejších módných návrhárov 20. storočia *McQueen* (2018) režisérskej dvojice Ian Bonhôte a Peter Ettedgui. V tridsiatke vybraných titulov nechýbajú ani diela mien, ako sú Andrzej Wajda, Michael Haneke, Paolo Sorrentino, Lars von Trier a ďalší. Prehliadku orga-nizujú Slovenský filmový ústav a Asociácia slovenských filmových klubov.

EURÓPSKE FILMY ZA EURO / 15. jún – 31. august
/ Slovensko, vybrané mestá / www.asfk.sk

Pocta kameramanovi Igorovi Lutherovi

Vo veku nedožitých 78 rokov zomrel začiatkom júna slovenský kameraman Igor Luther. Svojím talentom a dielom presiahol hranice rodnej krajiny. Cyklus, ktorý vznikol v spolupráci s Filmotékou Kina Lumière, divákovi pripomenie jeho tvorbu. Po absolvovaní pražskej FAMU sa Igor Luther ako kameraman výrazne podpísal pod filmy *Kristove roky* (1967) a *Vtáčkovia, sirotky a blázni* (1969) režiséra Juraja Jakubiska aj pod snímky *Muž, ktorý luže* (1968) a *Eden a potom...* (1970) Alaina Robba-Grilleta. V 70. rokoch Luther emigroval do Nemecka. Tam spolupracoval s predstaviteľmi mladého nemeckého filmu. Z tohto obdobia cyklus uvedie snímky, ktoré nakrútil s Michaelom Verhoevenom, *O. K.* (1970) a *Skrinka s jedom* (1976) a film *Otrokári* (1978) režiséra Jürgena Goslara. Mimoriadny úspech priniesla Lutherovi spolupráca s režisérom Volkerom Schlöndorffom na *Plechovom bubienku* (1979). Okrem Zlatej palmy z Cannes s ním získali aj Oscara za najlepší cudzojazyčný film. Kino Lumière ho uvedie v režisérskom zostihu a premietat sa bude aj ich ďalší slávny spoločný film *Služobníčkin príbeh* (1990). V 90. rokoch sa Igor Luther vrátil do Prahy, kde natočil film *Postel* (1998) s režisérom Oskarom Reifom a poviedku režiséra Artemia Benkiho *Riziko* z filmu *Praha očima...* (1999). Spolupracoval aj na filme *Nočné hovory s matkou* (2001) režiséra Jana Némca a neskôr so svojím bratom režisérom Miloslavom Lutherom nakrútil filmy *Tango s komármi* (2009) a *Krok do tmy* (2014). Igora Luthera na záver cyklu predstaví dokumentárny portrét Martina Šulíka z projektu *Zlatá šedesátá* z roku 2009 a premietnu sa tiež Lutherove študentské filmy z FAMU, ktoré nakrútil s Elom Havettom a Jurajom Jakubiskom.

HOMMAGE: IGOR LUTHER / 30. jún – 20. august ▶ 18.30
/ Bratislava, Kino Lumière / www.kino-lumiere.sk

REDAKCIA NEZODPOVEDÁ ZA ZMENY V PROGRAME PODUJATÍ!
PODUJATIA SA USKUTOČNIA PODĽA AKTUÁLNYCH POKYNOV, KTORÉ SA
MÔŽU MENIŤ V ZÁVISLOSTI OD NARIADENÍ VLÁDY SLOVENSKEJ REPUBLIKY.

— pripravila Jaroslava Jelchová —

1 — 8½ — foto: Cinevitaj

2 — Podme kradnúť kone — foto: Film Europe

3 — Mesiace Jupitera — foto: ASFK

4 — Eden a potom — foto: archív SFÚ/Vladimír Vavrek

— foto: archív Igora Luthera,
archív SFÚ/Anton Podstraský —

IGOR LUTHER

(5. 8. 1942 — 7. 6. 2020)

Meir Lubor Dohnal [scenárista a dramaturg]

— Neviem, na koho myslím, keď myslím na Igora Luthera. Na priateľa? Priateľstvo s Igorom bolo zároveň blízke aj na dištanc, vzrušujúce aj zraňujúce. Čas od času akoby vyšumelo. Keď nám potom okolnosti pripravili ďalšie stretnutie, niekedy po roku, niekedy po desaťročiach, bola to radosť, dôvera a ruka v ruke s ňou minulé i budúce vzdialenosti. Nedopovedanosti.

— Človek bol s Igorom rád ako s málokým a od prvej chvíle už aj na odchode. Umierame. Začal s tým Elo Havetta, s tým umieraním, už dávno, tak dávno, že zostal mladý a so svojim odhodlaním a so svojimi možnosťami nedokončený. Teraz umrel Igor. A mladý, nedospelý a nedokončený zostáva navzdory všetkému úsiliu a trápeniu a úctyhodnej práci aj on. Tú smrť prekonáva dychtivosť a dôvera, že teraz sa to všetko podarí žiarivejšie a dokonalejšie. Za svoje zranenia si každý môže sám, sú jeho stigmou a poznávacím znamením. Igor bol nelútostný ku kadekomu a predovšetkým k sebe. Bola to pre neho podmienka, ako za každých okolností, aj za biednych, žiť radostne. Nie ako vo sne, ale v priestore, ktorý sen obsahoval. V priestore, v ktorom sa rozdáš bez zvyšku za cenu, že bez zvyšku berieš bez toho, že by si sa pýtal.

— Film ako zázrak, ktorý sa ťa zmocní, ktorého sa zmocníš. Celý vtip tkvie v tom, že sa to darí a nikdy celkom nepodarí. Dôvod nedať pokoj, nikdy a nikomu. Je to elixír a jed, ktorý sa varil v čiernosivobielej alchymistickej kuchyni pred päťdesiatimi-šesťdesiatimi rokmi na internáte, v krčme, v meste na cestách odtiaľ tam a pred filmovým plátnom, na ktorom pršalo, pretože obraz bol vtedy ešte zrnitý. Za stretnutie s tým tajomným duchom filmu, ktorý sa ponúka aj sa vysmieva, vďačím práve aj Igorovi. Odvtedy sa menili technológie a spôsoby, ako s nimi zaobchádzať, ale podstata zostáva, nikdy som nemal prečo na nej niečo meniť. Igor akoby vedel o niečo viac. Alebo len tušil. Alebo si vlastne bol absolútne istý.

Ale zamračený to musel skúšať znova, pretože to znova a znova unikalo. Perfekcionista, ktorému chýbala trpezlivosť zostať sám so sebou spokojný. Viedlo to k sérii úspechov a k sérii katastrof, inak to nešlo. To nedorieši žiadna debata, žiadna teória. Znovu a znovu rozhadzovať siete, aby si do nich lapil vzduch a svetlo. To nejde? Tomu tvrdošijnému očarenému chlapcovi sa to napodiv sem-tam podarilo. Lapiť svetlo ako vtáčka, ktorý rozprestiera krídla a neprestáva spievať. Igor a kamera. Myslí, že jeho záber človek spozná medzi desiatkami iných na prvý pohľad. Na prvý kontakt.

— Ťažko. Tak čo je, Ťažko, ideme zomrieť či sa ožrať? Toto magické oslovenie vymyslel zrejme pre Ela Havettu Vlado Bednár. Igor a Elo sa tak oslovovali a časom to rozšírili aj na mňa. Za tou ľahkovážnosťou bola posadnutosť. Za tým nezodpovedným životom s mnohými radosťami a s mnohými rizikami bola práca, ktorú sme ako prácu nevnímali, ale ktorá sa nikdy nekončila, vo dne ani v noci. Práca posadnutosť, sebecká, bezohľadná. Inak by to nedávalo zmysel a k ničomu by to nevedlo. To bol Igorov spôsob, ja som na to niekedy zahanbene zízal. Mal som sklón uhnúť ku kompromisom, to Igor nie.

— Pred dvadsiatimi rokmi sme naposledy skúsili urobiť spolu film. Patril k tomu aj Lojza Fišárek, tichá inšpirujúca sila, filmár, ktorý nikdy nestrácal trpezlivosť, tú cennú vlastnosť. Začalo sa to na náš úžas bez najmenších kotrmelcov. Po niekoľkých natáčacích dňoch sa však Igor vytratil. Produkcia napriek dobrej vôli nedokázala plniť rastúce nároky. Mrzelo ma to, ako by aj nie. Ale asi to tak malo byť, asi to tak bolo správne. Asi to patrí k tej nedopovedanosti. K tomu podstatnému bez konca a bez pointy. K Igorovmu nelútostnému úsmevu, ktorým dokázal stierať krivdy a omyly a povýšiť ich na to, čo v nás zostáva nie ako spomienka, ale ako očakávanie. Ako výzva. Ako provokácia.

— Neverím na nebeské bary, kde si unavení nebožtíci pripájajú vypáchnutou bezcennou pálenkou. Tam sa ne-

zídeme. To by som veru nechcel. O čom by sme sa tam spolu rozprávali? Keď všetko, čo sme si nepovedali, zostalo vo vzduchu? Keď už definitívne nie je o čom? Ale vo vzduchu to ešte je a ešte dlho bude. To polapené a to nepolapené svetlo každú chvíľu vzplanie a zhasne a pokoja nám nedá. ◀

Juraj Jakubisko [režisér a scenárista]

— Čo napísať o človeku, priateľovi a tvorovi, ktorý tu pred chvíľou bol, a už nie je. A nikdy nebude. Zostávajú po ňom spomienky. V prípade Igora aj nevšedné dielo s jeho osobitým pohľadom na život, ktorý vtlačal aj do filmov.

— Keď v tejto temnej chvíli myslím na teba, Igor, v duchu rekapitulujem začiatok našej spoločnej cesty. Bol to tvoj kameramanský a môj režijný debut *Kristove roky* (1967). Odvážna obrazová štylizácia filmu bola výtvarne i technicky taká odlišná od vtedajšej tvorby, že nechýbalo veľa, aby sa nedostal do kín. Vôbec nás to neprekvapilo. Boli sme mladí, plní nápadov, emócií, odvahy a rozhodnutia zmeniť svet. Bola to naša vzbura proti tradičnému filmu. Keď prenikla na Kolibu pražská jar a jej lúče slobody v umení, vznikol, i tvojou zásluhou bizarný a zo všetkých stránok odvážnejší, môj druhý film *Vtáčkovia, siroty a blázni* (1968). Jeho názov sa stal metaforou kreácií a nespútanej vášne, s akou sme sa vrhali do nakrúcania.

V tomto si bol ešte väčší blázon než ja. Tvoja vášň pre svetlo, kompozíciu, netradičné obrazové riešenia, tvorivá explózia... Vzbura proti konvenčnému obrazu, ktorú si nosil v sebe, podnecovala i mňa ako režiséra vidieť zmysel umenia iným pohľadom než starší kolegovia. A pretože abeceda európskeho ani svetového filmu nebola uzavretá, išlo o skutočný experiment, v ktorom sme objavovali nové postupy a posúvali hranice vizuálnych možností.

— Spomínam si, aký som bol nešťastný, keď si sa rozhodol s Robbom-Grilletom odletieť do sveta vo chvíli, keď som pripravoval svoj tretí film *Zbehovia a pútnici* (1968). Bral som to ako zradu. Nedokázal som si vedľa seba predstaviť iného kameramana. Ale ty si ma začal svojim prirodzeným, nekompromisným spôsobom presvedčovať, že už som dosť zrelý na to, aby som zobral kameru do ruky. Mal si pravdu, naučil som sa od teba veľa a mohol som ťa aspoň čiastočne suplovať.

— Škoda, že nás politické vetry odviazali tak ďaleko od seba. A že si aspoň časť invencie, ktorú si vložil do *Plechového bubienka*, už nevložil do niektorého z mojich ďalších filmov.

— Dlhú som veril, že spolu ešte niečo nakrútime. V jednej chvíli, dokonca v čase normalizácie, keď ma preložili z hraného do dokumentárneho filmu, vznikla reálna nádej, že sa stretneme. Bolo to, keď som nakrúcal dokument o Ondrejovi Nepelovi. Podľa scenára v ňom mali byť aj zábery Nepelu z jeho vystúpenia na majstrovstvách Európy v krasokorčuľovaní. Tie sa konali v Mníchove, kde si žil ty. Štúdio však rozhodlo, že nesmiem vycestovať. A tak som poslal do Nemecka s inštrukciami svojho asistenta. Hlavná inštrukcia bola, že ti odovzdá kameru, aby si natočil zábery Ondreja na majstrovstvách. A tak sú v tomto dokumente zábery, o ktorých málokto vedel, že si ich pre mňa nakrútil ty. Bohužiaľ, táto tajná

konšpiračná a absurdná spolupráca na diaľku bola naša posledná.

— Milý Igor, vždy si hovoril, že film je život. A s týmto krédom si svoj život žil. Naplno. A za to ti ďakujem, pretože tu po tebe niekoľko životov zostane... Je mi smutno... Som však rád, že nás osud zviezol dohromady, že si bol môj priateľ a že sme spolu prežili tie najkrajšie roky života, keď smrť bola ďaleko a keď sme verili, že tu budeme večne... ◀

Volker Schlöndorff [režisér a scenárista]

— Igor Luther bol najúžasnejším kameramanom, s ktorým som kedy pracoval. Natočili sme spolu sedem celovečerných filmov. Skazou – pre neho, jeho kariéru, našu spoluprácu, ale nie pre naše priateľstvo – bol alkohol. Igorova veľmi krásna a bystrá manželka Eva, sama talentovaná maskérka, ho nakoniec vyslobodila zo smrtiacej závislosti, ale ako kameraman už potom sotva pracoval. Jeho pravou ambíciou bola vždy réžia. Venoval sa jej niekoľko posledných rokov pred chorobou, ktorá ho teraz oslabila a zabila. Zostali tu po ňom Eva, krásna dcéra Jessica a nadaný syn David. Nasleduje svojho otca, za kameru seriálu *Ponorka* získal množstvo ocenení.

— Igor nebol nikdy taký slávny ako jeho kolega Michael Ballhaus, hoci bol rozhodne obrazovo silnejší, farebne opojnejší a radikálnejší. Bolo to najmä jeho prístupom k hercom a herečkám. Kým Ballhaus herečke lichotil a dvoril, Luther s ňou často zaobchádzal „grobiansky“, teda nebol ochotný obetovať kompozíciu alebo svetelnú náladu, aby vyzerala lepšie a viac zažiarila. Ballhausovým veľkým tajomstvom bolo zvädzanie, Igor, poznačený filmovou školou v Prahe, mal iné vzory ako Hollywood, hoci bez neho by sme tam Oscara nikdy nezískali. Bez neho by náš *Plechový bubienok* nedosiahol tú slávu, bez neho by jazyk Güntera Grassa nenašiel takú silnú obrazovú realizáciu.

— Počas pražskej jari v roku 1968, keď som pripravoval *Michaela Kohlhaasa*, som v Bratislave objavil prvé Jakubiskove filmy, najmä *Zbehov*, a teda aj mladého kameramana Igora Luthera. Bol som taký nadšený, že som mu, neznámemu a mladučkému, ponúkol miesto druhého kameramana v americkej produkcii *Kohlhaasa*. Sebavedome odmietol: buď šéf, alebo nič. O niekoľko mesiacov neskôr, po vpáde Rusov v auguste 1968, utiekol do Mníchova. Tam sme sa opäť stretli, objavili sme spoločnú lásku k Dovženkovmu nemému filmu *Zem* a v takom štýle sme začali nakrúcať skúšobné zábery k *Rane z milosti*. Aby sme získali tvrdý, vysoko kontrastný obraz, použili sme posledný čiernobiely materiál, ktorý ešte existoval, a najslabší zvukový negatív (14 ASA), ktorý nemal prakticky žiadne sivé tóny, iba čiernu a bielu. Igor bol, tak ako ja predtým, zaniatený fotograf. Spolupracovník na pohľadanie – na dlhé roky.

— Vďaka *Rane z milosti*, ktorú sme podcenili a vo Francúzsku mala mimoriadny ohlas, objavil Andrzej Wajda v Paríži Slováka, ktorý hovoril aj po poľsky. Nakrútili skvelého *Dantona* so Gérardom Depardieuom a *Lásku v Nemecku* s Hannou Schygulla.

— Na scenári *Plechového bubienka* som s Igorom Lut- →

herom pracoval dlho pred nakrúcaním. Často to bývajú najlepšie chvíle. Obrazy sa vynárajú, jednoduché a jasné vo svojej štruktúre, žiadne vyvádžanie, žiadne preháňanie, nič vonkajšie alebo technické. Všetko je jednoduché ako drevoryt, ako detská fantázia. Farby ako na starých smaltovaných hračkách alebo ako od maliara Richarda Lindera. Optické odcudzenie iba na čas pred Oskarovým narodením. Tu Igor navrhol nakrúcanie starou kamerou na nemý film s kľukou, berlínskou Askaniou. Preto tie kostnaté fantazmagorické trhané obrázky na zemiakovom poli, pod sukňami Oskarovej kašubskej starej mamy, opäť Igorova inšpirácia krajinou východu. Keď sa potom objavil David Bennet s detským bubnom, jeho biely kruh bol pre Igora ako reflektor: „Vychádza slnko,“ povedal a sám žiaril ako dieťa. David bol možno jediným hercom, o ktorého sa naozaj zaujímal, s ktorým sa Igor – enfant terrible – identifikoval. Aby sme vytvorili svet Oskarovej obrazotvornosti, siahli sme ako veľkí obdivovatelia éry nemého filmu po všetkých trikoch z jeho počiatkov. Bez veľkého kameramana a malého predstaviteľa hlavnej úlohy, po ktorom pomenoval svojho syna, si tento film neviem predstaviť.

Viem, že hovorím iba o filmoch, ktoré spravil so mnou. Aby sme ocenili jedinečnosť jeho talentu, museli by sme spomenúť snímky *Via Mala*, *Dobytie citadely* a mnohé ďalšie. Bol to typický európsky, aby som bol presný, stredo európsky talent. Keď som ho vzal do USA, aby nakrútil film *Služobníčkin príbeh* podľa predlohy Margaret Atwood (dávno pred televíznym seriálom), nesadol si s hollywoodskymi pravidlami a rituálmi. Bránilo mu pitié rozvinúť jeho obvyklú obraznosť? Alebo sa k pitiu uchýlil, lebo ho Amerika neinšpirovala? Skúsenosť ukázala, že sa to nikdy nedá celkom stanoviť. A nevyjasnili sme si to ani roky potom, v diskusiách na stretnutí kameramanov CineImage v Bydgoszczi, kde ako jediný neoceňil vodku. Veľmi radi by sme pokračovali v nakrúcaní spoločných filmov, ale démon to nechcel. ◀

(text sme z priestorových dôvodov redakčne upravili a skrátili) ◀

Ivan Ostrochovský [režisér a producent]

V živote filmárov Igorovej generácie sú veci, ktoré zrejme nikdy nepochopím. Majú pre mňa nádych tajomstva a nevypočítateľnosti. U Igora sa to prejavovalo aj tak, že keď ste ho stretli, netušili ste, či vám vlepí facku, pozve vás na panáka, prípadne oboje. Facka od Igora ukrývala v sebe dramaturgické opodstatnenie. Bola totiž aj fackou od odlišnej filmovej a životnej paradigmy.

Sú tri základné druhy Igorových faciek. Prvá je explikačná alebo facka na úvod. Na začiatku filmu treba upútať diváka niečím výrazným a emocionálne silným. Explikačná facka pri stretnutí s Igorom okamžite vytvorila zápletku rozprávania alebo začiatok zaujímavého večera v bare. Mohli ste sa potom dlho baviť o tom, prečo vám Igor strelil bez zjavného dôvodu. A postupne ste pochopili, že dôvod nepotreboval. Úvodná facka je nevyhnutná. Ako explikácia vo filme.

Ak by ste s Igorom príliš polemizovali, môžete si vyslúžiť ďalší typ facky – zlomový. Udeľuje sa približne v strede príbehu alebo večera v bare, keď sa príbeh-večer nevyvíja dobre alebo podľa Igorových predstáv. Tie však nikto nepozná, a tak má táto facka v sebe často prvok náhody a prekvapenia. Jej dôvod môže byť akýkoľvek a cieľom je vychýliť príbeh-večer z logického, a teda nudného vývoja. Aj tým, že zlomovú facku nedostanete vy, ale napríklad čašník či ľubovoľný okoloidúci.

Príbeh sa blíži ku koncu, bar, v ktorom sedíte, k záverečnej – teda ak zlomovú facku od Igora nedostal čašník. Nastal čas na finálnu alebo katarznú facku. Je rovnako nevyhnutná ako facka na úvod. Nemá zmysel o nej polemizovať. Je ako prírodný zákon – môže sa vám nepáčiť, môžete hlboko nesúhlasiť, no Igorova ruka neúprosne dopadne na vašu tvár. Samozrejme, záverečná facka môže v sebe ukrývať rôzne významy. Môže znamenať, že sa s vami Igor už nikdy nechce stretnúť. Alebo sa mu večer páčil a facku vám dal, aby ste si jeho výnimočnosť dobre zapamätali.

Môj tréner basketbalu hovoril: „Chlapci, keď vás nebijem, znamená to, že mi na vás nezáleží.“ A tak sa už teším, ako ma niekde v podchode pedagogicky nakope do zadku Dušan Hanák alebo ma dobrosrdečne pretiahne palicou po chrbte Rudo Urc. Bol by som totiž rád, keby im na nás záležalo. Rovnako ako nám záleží na nich. Aj keď to možno nedávame najavo tak často, tak, ako by sme mali, a, bohužiaľ, neraz až na ich pohreboch... ◀

— text: Karol Mišovic / teatrológ —
foto: archív SFÚ/Margita Skoumalová —

EVA KRISTINOVÁ

(5. 8. 1928 – 14. 6. 2020)

Herečka Eva Kristinová, ktorá bola takmer štyri desaťročia členkou činohry Slovenského národného divadla, zomrela vo veku 91 rokov. Ako spojka sa zapojila do Slovenského národného povstania, bola celoživotnou členkou Matice slovenskej a svojimi vyhranenými politickými postojmi často vzbudzovala kontroverziu.

Meno herečky Evy Kristinovej sa v oblasti dramatického umenia spája najmä s jej výkonmi na divadelných scénach a s nespočítaným množstvom recitálov, či už za rozhlasovým mikrofónom, pred kamerou (v rámci *Nedeľnej chvíľky poézie*) alebo vo forme neúnavného vystupovania po celej republike. No keby sme sa zaoberali iba týmito dvomi aspektmi jej tvorby, výrazne by sme zúžili jej umelecký profil. Eva Kristinová totiž patrila medzi herečky, ktorých talent pravidelne využívali aj televízni a filmoví režiséri.

Kristinovej divadelnú, televíznu a filmovú tvorbu prepája najmä ich dramaturgická orientácia. Podobne ako na javisku aj v ateliéroch hrávala najmä aristokratky a kontrastne k nim ordinárne slovenské gazdiné. Jedno ich však spájalo – naturel postáv. Kristinová bola totiž vždy kráľovnou, či už v honosnej toalete a s diadémom v hustých havraních vlasoch, alebo v ufúlanej dedinskej zástere. Herečke totiž vyhovovali postavy tak patricijské, ako aj plebejské. Nehľadela pri nich na sociálne zaradenie, ale výhradne na ich temperament. Preto ak jej režiséri na scéne či pred kamerou prideliť postavy lyrické, bezducho navivné, submisívne a neschopné vyjadriť svoje stanovisko, boli jej výkony vo výsledku nepresvedčivé, buď bezfarebné, alebo výrazovo preexponované.

Kristinovej nevyhovovali postavy pasívnych pozorovateľiek, ale práve aktívnych činiteľiek. Preto boli jej príznačným odborom ženy temperamentné, povahou nezlomné, duševne komplikované, emočne eruptívne a schopné kategorických, často i sebadeštrukčných rozhodnutí. V divadle to boli ženy živelné, až naturálne, ako Lady Macbeth v *Macbethovi* (1959), Eva v *Bačovej žene* (1963) alebo titulná *Balladyna* (1960) či *Matka Guráž* (1971). Ak ju aj v televízii alebo vo filme obsadili do úloh tohto rodu, dosahovali jej výkony vysokú sugestivitu. Z tých kľúčových

spomeňme aspoň Panovovú v *Ľubov Jarovej* (1961), Martirio v *Dome Bernardy Alby* (1966), Gnese v *Túžbe sobotňajšieho večera* (1974) a najmä titulné úlohy v inscenáciách *Alžbeta Anglická* (1966), *Mária Tudorová* (1968) a *Lucrezia Borgia* (1974). V posledných troch mohla naplno využiť svoje dispozície neoromantického herectva – majestátnosť zjavu, tajomnú krásu, miesiacu v sebe slovanské korene s južanskou charizmou (nie náhodou ju z vizuálnej stránky mnohí prirovnávali k Fride Kahlo), hlboký altový hlas, schopnosť vehementne tlmočiť verše z obsahovej i formálnej stránky a najmä sklon prirodzene stelesniť roly hrdých, dominantných žien, ktoré odmietajú v duelloch s mužskými protivníkmi uznať svoje pohlavie za menejcenné.

Rovnako autenticky vedela stvárniť postavy mamonárov, klebetnic či prostých žien z ľudového prostredia, či to boli komediálne ladené a folklórnym ornamentom prekypujúce sedliačky v *Kubovi* (1965), *Rozmajrine* (1969), *Rysavej jalovici* (1970) a *Zypovi Cupákovi* (1976), alebo žánrovo vážnejšie kreácie z posledného obdobia jej aktívnej hereckej tvorby, keď dostávala viac priestoru pred kamerou než na javisku domovského divadla – pokorná, trpezlivá a nezlomná Malovcová v *Penelope* (1977) a panaovčaná a rázovitá stará Bičianová v *Bičianke z doliny* (1981).

V menovaných, ale aj ďalších televíznych a filmových rolách Kristinová dokázala tvárnosť a najmä špecifickosť svojho hereckého usposobenia. Nevedela sa vžiť do každej jednej úlohy; jej zemité, hrubými nátermi modelované herectvo, ktorým neinklinovala ku komornej nuanse, ale skôr k dominantnému gestu, sa nie vždy prispôbilo detailu kamery. No v mnohých prípadoch svojou hereckou pôsobivosťou dokázala, že patrí medzi jedinečné zjavy našej niekdajšej hereckej elity. ◀

— text: Matúš Kvasnička —
foto: Vlčie diery / archív SFÚ —

BOŽENA SLABEJOVÁ

Na filmové úlohy nemala veľké šťastie, a hoci svoj herecký život prežila najmä mimo svetiel bratislavských rámp, v osemdesiatych rokoch patrila k najznámejším slovenským herečkám.

Božena Slabejová sa narodila pred sto rokmi.

— Ó žena Božena / zrodená z lupeňa / ešte Ťa na scénach ocenia / Len trocha strpenia! Takéto venovanie napísal do jednej svojej zbierky básnik Ján Kostra mladej herečke, ktorá sa sťažovala, že nemá roly. Kostra patrila k okruhu umelcov a intelektuálov, s ktorými sa Božena Slabejová stretávala. Priatelila sa aj s Magdou Husákovou, čo ju začiatkom 50. rokov počas politických procesov stálo miesto na Novej scéne, kam po druhej svetovej vojne odišla zo Slovenského národného divadla (oba súbory patrili v tom čase do zväzku SND, ale boli umelecky autonómne). Po výpovedi mala problém zamestnať sa, prichýlilo ju Dedinské divadlo, s ktorým sa trmácala po hostincoch a kultúrnych domoch. Pre herečku, ktorej muž bol predtým riaditeľom štátnej nemocnice a ktorá, ako to opísala v rozhovore pre *Sme*, sa v parížskom ateliéri stretla s Picassom, večerala s kultúrnym atašé vo Francúzsku v rovnakom podniku ako Ingrid Bergman a sledovala spevácke začiatky Juliette Gréco, to nebola jednoduchá zmena. Prevážila však láska k herectvu, za ktorú kedysi zinkasovala od otca poriadnu bitku. Hoci neskôr jej štúdium finančne podporoval, v divadle sa na ňu pozrieť nikdy nebol.

— V 60. rokoch pôsobila Slabejová v Trnave a po krátkej zastávke v bratislavskej Tatra revue, ktorá jej nesadla, sa v roku 1967 vrátila tam, kde v Slovenskom ľudovom divadle začínala, do Nitry. Jej repertoáru dlho dominovali komediálne postavy. „Slabejová svojím humorom i slabé hry neraz ratovala. Ale tam, kde jej dramatik podal aspoň prst, tam sa vždy uchytila a držala obecenstvo. Jazyčnice uhrala – akože ináč – predovšetkým jazykom. A keď si jazyk nabrúsila, zrak zaostriala, hlas zvýšila, gestu pridala na tvrdosti a rozhodnosti, bodrá a dobrá žena sa zmenila na fúriu,“ napísal o nej v *Národnej obrode* divadelný historik Ladislav Čavojský. „Rovnako dobromyseľne preberala na strune dobromyseľnosti, ako aj zlomyseľnosti,“ charakterizoval ju v texte k sedemdesiatinám. V tom čase hrala jednu zo svojich posledných

veľkých úloh. Jej Katarína v Capoteho *Lúčnej harfe* mala „v jednom oku slzu, v druhom smiešok“ a prekvapila aj kritikov, ktorí ju sledovali dlhodobo.

— *Lúčnu harfu* režíroval Jozef Bednárík. S herečkou ho spájalo priateľstvo a spoluprácu s ním označila za jednu z najradostnejších kapitol svojho života. Bol na ňu však rovnako prísny ako na iné herečky. „Kolkokrát mi vynadala, že by pes odo mňa kôrku nezobral. Poza ploty som išla z divadla. Niekedy mal pravdu, no niekedy aj nie,“ spomínala v rozhovore pre *Sme*.

— Okrem toho, že jej po odchode do dôchodku napašoval na telo menšie úlohy, aby nestratila kontakt s divadlom, v 80. rokoch ju presvedčil, aby prijala úlohu v televíznom cykle pre deti a mládež *Detektív Karol*. Teta Straková a ujo Horák v podaní Jozefa Dóczyho. Oboch deti poznali aj z nitrianskych televíznych rozprávok a ďalších inscenácií. „Filmári ma nevyznamenali svojou priazňou. Ich macošský postoj ku mne som však už oželela. Televízia mi dala omnoho viac príležitostí; mala som väčšie aj menšie úlohy,“ povedala Slabejová pre *Hlas ľudu*. „Možno to záležalo aj na stykoch, ktoré človek mal,“ uvažovala neskôr pre *Nový čas* nad tým, prečo sa jej väčšie úlohy vo filme vyhýbali, hoci ona záujem mala.

— Debutovala epizódnu postavou vo *Vlčích dierach* (1948) Paľa Bielika, a hoci si režisér vzal jej kamarátku Martu Černickú a ona svedčila na ich svadbe, ani neskôr sa od Bielika nedočkala väčšej úlohy, než bola predavačka na trhu v *Majstrovi katovi* (1966). Významnejšie filmové postavy stvárnila v *Drevenej dedine* (1954), *Štvorylke* (1955) či v snímke *Dost' dobrí chlapi* (1971). Celkovo účinkovala v zhruba tridsiatke filmov pre kiná a televíziu. K jej filmovým epizódam autor hesla v *Encyklopédii dramatických umení Slovenska* poznamenáva, že živšími kreáciami sa často stali iba jej hereckým pričinením. ◀

— text: Katarína Štrbová Bieliková
/ kostýmová výtvarníčka
— foto: Ctibor Bachratý —

MILAN ČORBA

Patril k špičke vo svojom odbore a spolupracoval s režisérami ako Martin Hollý, Štefan Uher, Juraj Jakubisko, Dušan Hanák, Peter Solan, Dušan Trančík, Martin Šulík. Vytvoril stovky kostýmov pre film i divadlo a výraznú stopu zanechal aj ako pedagóg. V júli by mal 80 rokov.

— Ak by sa ma pýtali, kto ma v živote najviac ovplyvnil, odpovedala by som, že Milan Čorba. A takých ako ja by bolo veľa. Stretnúť sa s ním bol výnimočný a nezabudnuteľný zážitok. A zároveň nenápadný, ktorého dôležitosť, ukrytá za príjemným pocitom zo zdanlivo všednej chvíle, sa ukázala až časom.

— Milan Čorba bol môj hlavný pedagóg kostýmovej tvorby na VŠMU. Bol nielen našim učiteľom, ale viedol nás aj ľudsky a pomáhal nám hľadať vlastný pohľad na svet. Rozprával sa s nami o všetkom, čím sme žili, čo sme videli a čítali. Hodiny s ním presahovali rámec rozvrhu dĺžkou aj obsahom. Videl za roh, upozorňoval na súvislosti, ktoré nám unikali. Učil nás pozrieť sa na veci z iného uhla. Vďaka nemu viem, že v kostýme neexistuje iba jediné ideálne riešenie, že treba byť otvorený a reagovať na podnety od spolupracovníkov. Nepreceňovať svoj názor, hľadať hranicu, dokedy sa ho držať a kedy sa pustiť iným smerom. Nabádal k hravosti, experimentu, nadhľadu.

— Často počujem jeho: „Robte to vážne, neberte to vážne.“ Milanov presný, trochu pichlavý humor ironizoval prejavy malosti. Rozumel ľudskej duši a vzácnu schopnosť empatie jedinečne využíval pri tvorbe kostýmov. Obliekal, presnejšie obnažoval nimi postavy. Jeho kostýmy pôsobili pravdivo. Mali racionálny základ v znalosti histórie, remesla aj psychológie postavy a vysoký estetický a emocionálny účinok.

— Zostáva pre mňa nedosažiteľný v tom, aký bol vzdelaný a rozhladený. Vďaka hlbokkej znalosti histórie, filozofie a dejín umenia sa so samozrejmosťou pohyboval v akejkoľvek téme. Raz som sa mu zdôverila s pocitom, že sa pohybujem iba na okraji našej profesie a do jej podstaty som ešte neprenikla. Zasmial sa. On sa tak cítil aj po desiatkach rokov. Keby nemal čo objavovať a skúšať, nebavilo by ho to.

— Vybavujem si Milanovu štíhlu, nie veľmi vysokú postavu, ako pomaly a rozvážne kráča dolu Michalskou ulicou. Nikdy som ho nevidela ponáhľať sa, nestíhať, ner-

vózne niekam utekať. Pri množstve práce, ktorú zvládal, je to skutočná záhada. Obvykle pracoval na niekoľkých veciach naraz. V divadle v Prahe a Bratislave, súbežne s dvomi-tromi filmami. A so školou. V kostýmovej práci aj ako pedagóg bol precízny, systematický a cielavedomý. Nestretla som nikoho, kto by tak dokonale poznal dejiny odievania, krajčírske technológie, strihy a materiály. Dychtivo sme sa mu pozerali na prsty, keď nás brával do televízie, na Kolibu, do divadla, do krajčírskych dielní či obchodov s látkami. Aj keď dbal na dotiahnutie každého detailu, ubránil sa puntičkárstvu a malichernosti.

— Vnímali sme, s akou úctou pristupoval ku každému spolupracovníkovi. Vedel okolo seba vytvoriť priateľskú atmosféru, prípadné konflikty odvracal jemným humorom, ľudí okolo seba prizýval do hry, udržoval ich zainteresovaných na spoločnom diele. Učili sme sa od neho pokore a etike svojho budúceho remesla.

— Vetu „dávam komunistom rok, maximálne dva“ som počula prvýkrát práve od neho, niekedy v roku 1988. Počas novembra 1989 bol Milan Čorba prvý, s kým sme sa radili, a ako študenti sme ho neskôr celkom spontánne navrhli za dekana. V tejto funkcii a aj ako rektor (1990 – 2002) sa zaslúžil o premenu VŠMU na modernú, európsku školu, v mnohom prekračujúcu úroveň porovnateľných univerzít v zahraničí.

— Aj roky po ukončení štúdia som sa s ním o všetkom radila. Nielen o práci. Bol prvý, komu som povedala, že sa budem vydávať. Dokonca mi pomáhal vybrať látku na svadobný oblek môjho muža. Zostali sme v kontakte, aj keď som odišla žiť do Prahy. Tešila som sa na každé stretnutie s ním, zvyčajne na premiére môjho nového filmu v Bratislave. Jeho odchod v roku 2013 ma zaskočil. Ešte som s ním toho chcela veľa prebrať. Počítala som s tým, že je tu naveky. Našťastie, človek, ako bol Milan Čorba, zostáva nablízku, aj keď sa rozhovor s ním presunie do nehmotnej roviny. ◀

ŠTEFAN UHER

Režisér Štefan Uher, ktorý slovenskú kinematografiu obohatil o filmy ako *Slnko v sieti*, *Organ*, *Panna zázračnica* a ďalšie, zomrel pomerne mladý vo veku 62 rokov. Narodil sa 4. júla 1930 v Prievidzi.

Deväťdesiatemu výročiu narodenia Štefana Uhra by ešte stále náležala spomienka kolegov, priateľov, ktorí ho poznali a odžili si s ním kus doby či profesijnej spolupráce. Moja generácia dozrieva v normalizačných rokoch, a hoci sme domáci „zázrak“ šesťdesiatych rokov rešpektovali, úvod našej aktívnej dospelosti sa už pretínal s iným životným pocitom a postojom, než bol ten, čo formoval povojnovú „uhrovskú“ mládež, ktorá mala krajinu zbavenú opozície obnovovať v súradniciach novej moci a nádeje. Voči jej kompromisom zaujali niektorí z nás nekompromisne opozičný postoj. A tak sa obrátili chrbtom nielen k vykastrovanej minulosti a prítomnosti, ale aj k dejinnej skutočnosti, ktorá ich zahŕňa.

Podstatná Uhrova tvorba šesťdesiatych rokov pre kiná bola v sedemdesiatych a počas väčšej časti osemdesiatych rokov zakázaná. Keď sa potom znovu objavila, pôsobila z tej vzdialenosti zvláštna. Nedala sa jej uprieť silná mágia, bola však ťažko preniknuteľná, fungovala v akomsi odľahlom svete. Až po dlhom čase, keď môj mladícky vzdor postupne trovila skúsenosť vrátane tej tajomnej spirituálnej, otvárali sa prieduchy minulosti, vnímanie v reťazi časovej a priestorovej odkázanosti. Nové stretnutie s Uhrovým dielom explodovalo do veľkého objatia a horlivého zisťovania, čo všetko tento básnik réžie a úvahovej skladby do svojich filmov „poskrýval“. Ako preniesol predurčenosť na malú, uzavretejšiu domovinu do večne páľčivých terénov. Ohromujúcim prekvapením bol film *Organ* a s ním spojený totalitný paradox. Po emigrácii exponovanej katolíckej opozície a vytlačení náboženstva na hranicu prežitia nakrútil mladý komunista Štefan Uher veľmi hlboký film o viere a veriacich. Politický katolicizmus podložil etnickou náboženskou pripútanosťou a preskúmal ich druženia i kríženia. A „špecifikum“ domácej mentality odkryl v univerze poetickej metafyziky.

Uher bol svojim bytostným naturelom služobník. Jeho svojbytné tvorivé riešenia slúžia predovšetkým téme

a jej rozvíjaným obsahom. Napriek autoritatívnej pozícii pri nakrúcaní, čo v cykle *Zlaté šesťdesiate* spomenul Eduard Grečner a čo sa dá vytušiť z výstavnej dôkladnosti režijnej prípravy, zakladala jeho vnútorné polozenie služobnosť, katolicizovaná pokora, oddanosť nadosobnej autorite, ktorú nikdy neodvrhol – asi to viac nevedel, ako nechcel. So zneužitím tejto vnútorne silnej a plodnej dispozície zvädzal Uher po celý život veľký, mrazivý zápas. Aj keď záporné postavy vo svojich filmoch nehájl, nezbavoval ich osnovej empatie človeka voči človeku. A v autobilančnej snímke *Správca skanzenu* sa so zvrchovaným právom na seba „odsúdil“.

Počas návštevy v Uhrovej rodine pred niekoľkými rokmi ma prekvapila poznámka Uhrovej manželky, ako si jej muža vážil Miloš Forman, dokonca ho pozval na návštevu Paríža. Nikde som zmienku o ich priateľstve nenašla. Iba v *Zlatých šesťdesiatych* Eduard Grečner spomenul, že titul Jána Krstiteľa československej novej vlny udelil Uhrovi Miloš Forman, i keď v Uhrovej monografii je ako autor tohto označenia uvedený Jaroslav Boček. Uhrovo výročie sa tu nepriživuje na renomé svetového režiséra, ide len o rozdelenie generácie veľmi talentovaných spolupútnikov – chlapcov vojnovkej doby a horlivých študentov studených začiatkov päťdesiatych rokov. Lačno otvorených moderne a svetovým trendom, ale vášnivo zaujatých filmovou autenticitou domáceho teritória. Činiteľov „zázraku“ šesťdesiatych rokov. Pokiaľ sa Forman po dejinnom zvrate zakuklil v americkom hoteli a po povestnom viacmesačnom spánku sa prerodil na amerického režiséra vrátane exploitácie európskych motívov i „organového“ konfliktu talentu s priemernosťou v *Amadeovi*, Štefan Uher ostal tlaku normalizačnej priemernosti doživotne vystavený, aby sa v *Správcovi skanzenu* sám seba bez následnej odpovede spýtal: „Čo je to za posadnutosť, ktorá nás vracia domov?“

— text: Eva Vženteková / filmová publicistka —
foto: archív SFÚ/Anton Podstraský —

— text: Barbora Gvozdjaková / filmová publicistka —
foto: archív SFÚ/Anton Podstraský —

1

Keby som mal...

V rubrike TV tip predstavujeme archívne slovenské filmy zaradené do aktuálneho televízneho vysielania. Tentoraz priblížime snímky *Keby som mal pušku* (1971) a *Keby som mal dievča* (1976). RTVS nimi v júli pripomenie 90 rokov od narodenia režiséra Štefana Uhra.

Filmy na seba voľne nadväzujú a vznikli podľa próz Milana Ferka. Snímku *Keby som mal pušku* mal pôvodne natáčať Elo Havetta, ale normalizácia ho z rozpracovaného projektu vyšachovala. Štúdio hraných filmov ponúklo túto tému Štefanovi Uhrovi. Ferkova literárna predloha z obdobia Slovenského národného povstania rozpráva príbeh trinásťročného Vladka (Marián Bernát). Ten počas vojny dozrieva a front prechádzajúci dedinou je kulisou nielen jeho chlapčenských dobrodružstiev, ale aj rodinných tragédií. Vladko dostáva od strýka pušku, ktorú má ukryť, strážiť a nikomu o nej nepovedať. On však sníva o spravodlivosti...

Subjektívny pohľad cez prizmu nevinnosti malého chlapca, ktorý desaťročie predtým využil aj Stanislav Barabáš v *Piesni o sivom holubovi* (1961), dovolil Štefanovi Uhrovi vyhnúť sa socialistickej propagande a uchovať si istú mieru tvorivej slobody. V dobovej recenzii upozorňuje Jozef Puškáš na to, ako silne je v Uhrovom diele zastúpená vojnová tematika. Okrem adaptácie Ferkovho románu spomína *Organ* (1964), ktorý zobrazuje historické udalosti takisto bez nadbytočnej patetickej heroizácie.

Slavo Rosenberg v texte *O detských túžbach po spravodlivosti* v časopise *Film a divadlo* uvádza, že „Uhrova hlavná orientácia nevyjadruje len jeho kritický vzťah k zobrazovaným javom, ale aj analytický prístup k vlastnej tvorbe. Obsah výpovede dominuje nad formou.“ Podľa Rosenberga však snímka svojou formou experimentuje. Uhrovo tvorbu delí na filmy, v ktorých sa objavujú nové výrazové prostriedky, a tie, v ktorých ich neskôr využíva, čím potvrdzuje kontinuitu svojich tvorivých počínov.

Film *Keby som mal pušku* má epizodickú štruktúru, no výsledný tvar pôsobí napriek množstvu postáv komorne, až intimne. Za kamerou stál Stanislav Szomolányi, hudbu skomponoval Ilja Zeljenka.

V roku 1976 prichádza Štefan Uher s filmom *Keby som mal dievča*, ktorým sa prirodzene pokúsil nadviazať

na divácky a kritický úspech predchádzajúcej snímky. Vlado (Dušan Taragel), čerstvý absolvent strednej školy, pôsobí v turbulentných povojnových rokoch 1947 – 1948 ako učiteľ v rodine miestneho podnikateľa. Popri citových vzplanutiach tak čelí aj aktuálnej politickej realite. Podobne ako *Orlie pierko* (1971), ktoré nadväzovalo na kultovú *Medenú vežu* (1970), ani snímka *Keby som mal dievča* nedosiahla kvalitu ani úspech svojho predchodcu. Kritika reagovala na pokračovanie Vladových životných peripetií negatívne. Peter Mihálik naznačuje svoje výhrady už titulkom *Úskalia režijného „rukopisu“*. V denníku *Smena* píše o problematických črtách autorského rukopisu, no zároveň pomenúva aj najsilnejšiu stránku filmu, ktorou je dramaturgická výstavba.

Slavo Rosenberg sa k pokračovaniu stavia s väčším pochopením: „Situácia v prelomových rokoch 1947 a 1948, v ktorých sa odohráva film *Keby som mal dievča*, bola v mnohých smeroch zložitejšia než uprostred jednoznačne „zlej“ vojny. Správne zorientovanie jednotlivca – a najmä mladého človeka na práhu dospelosti – vo víre rušného spoločenského diania bola úloha omnoho ťažšia, lebo spoločensky „dobré“ sa rodilo uprostred protikladných zápasov, plných hľadania.“

Hoci dvojica adaptácií Ferkových románov ostáva trochu neprávom stáť v úzadí, za pozornosť určite stojí. Štefan Uher v oboch filmoch opätovne preukázal profesionálny a seriózny prístup ku každej téme. Sám sa považoval za človeka osamelého a pochybujúceho, tak ako to zachytila Jana Šimulčíková v článku *Nič nepredstierať, nekaširovať*: „Ak sa herec za to, k čomu ho viem, nadchne a obohatí to svojim vkladom, som na dobrej ceste. Keď filmujem, v noci takmer nespávam. Premieta sa mi v mysli filmovací deň a prichádzajú mi na um nové varianty situácií, ktoré už nemožno vrátiť späť. A zrazu mučivo doliehajú pochybnosti o všetkom, čo som kedy robil.“

1 Keby som mal pušku (r. Štefan Uher, 1971) Jednotka RTVS → 5. 7.

2 Keby som mal dievča (r. Štefan Uher, 1976) Jednotka RTVS → 12. 7.

Keď sa Bratislava stala filiálkou Prahy

Filmové týždenníky ako žáner spravodajského filmu sú dnes vzácnosťou. Na Slovensku sa o ne vo svojich zbierkach stará Slovenský filmový ústav (SFÚ), ktorý ich v spolupráci so spravodajskou televíziou TA3 uvádza v jej programe. V mesačníku **Film.sk** ich čitateľom približuje Milan Černák, ktorý pôsobil ako dramaturg a režisér Spravodajského filmu.

Skok vo vysielaní filmových týždenníkov o desať rokov späť si žiada aspoň základnú informáciu o spoločensko-politických súvislostiach tohto obdobia. Opustili sme realitu začínajúcej sa normalizácie (rok 1970) a vrátili sa do roku, ktorý sa mal stať medzníkom prijatím novej ústavy socialistickej republiky (stalo sa to v júni 1960).

Už i tak slabé kompetencie slovenských národných orgánov (už to nemali byť „slovenské národné orgány“, ale „národné orgány na Slovensku“) boli ústavou – v podstate – unitárneho štátu oklieštené. (V ústave to bolo formulované ako „ďalšie zblížovanie dvoch bratských národov“.) Týkalo sa to nielen reprezentatívnych orgánov, ale aj ostatných štátnych organizácií a podnikov, a teda aj slovenského filmu vrátane redakcie filmového spravodajstva. Bratislavská redakcia ako samostatná tvorivo-výrobná jednotka de facto prestala existovať, stala sa „dielňou“ nakrúcania a dodávateľom materiálu. *Týždeň vo filme* sa finalizoval (dnes sa to nazýva postprodukcia) v Prahe so striedavou účasťou režiséra z Bratislavy. Okrem východniarov, ktorí stavali pražské metro, sme chodili na týždňovky (presnejšie dvojtýždňovky) aj my. Zažil som to...

Kolegiálne vzťahy boli korektné, ale služobná podriadenosť platila stopercentne. (Osobne boli tieto pobyty pre mňa prínosom: okrem spoznávania barrandovskej filmovej veľkoprodukcie som mal možnosť tráviť večery v pražských divadlách, ktoré aj vtedy ponúkali skvosty svetovej moderny i klasiky v podaní excelentných hereckých hviezd, ako boli Medřická, Kačírková, Voska, Adamíra a celý rad im rovnocenných.)

Doma v Bratislave sa neprestalo „krútiť“. Prinútení uvedenými podmienkami, ale aj ovplyvnení rozrastajúcim sa pokrytím územia televíziou sa tvorcovia pokúšali o relatívnu pestrosť a možnú atraktivnosť. Počet snímkov v týždenníku stále osciloval okolo desiatky a pomer zahraničných snímkov k domácim sa vyrovnával. Išlo však vždy o „druháky“. *Československý filmový týždenník*, ktorý bol v distribúcii jednotkou, si uplatňoval právo prinášať najdôležitejšie správy z domova aj najzaujímavejšie novinky zo sveta – východného či západného.

Tento trend nebol v prvých vydaniach až taký očividný. Bol to iba začiatok obdobia, ktoré trvalo štyri roky. ◀

FILMOVÉ TÝŽDENNÍKY NA TA3 – JÚL 2020

4. 7. – 14.30 hod. ▶ *Týždeň vo filme 1/1960 a 2/1960* (repríza 5. 7. o 8.30 hod.)

11. 7. – 14.30 hod. ▶ *Týždeň vo filme 3/1960 a 4/1960* (repríza 12. 7. o 8.30 hod.)

18. 7. – 14.30 hod. ▶ *Týždeň vo filme 5/1960 a 6/1960* (repríza 19. 7. o 8.30 hod.)

25. 7. – 14.30 hod. ▶ *Týždeň vo filme 7/1960 a 8/1960* (repríza 26. 7. o 8.30 hod.)

Katarína Trnovská
[riaditeľka Galérie mesta Bratislavy]

Keď si premietnem slovenské hrané filmy posledných rokov, ťahá ma to skôr k dokumentárnej tvorbe. Výraznou spoločnou črtou dvoch titulov, na ktoré sa zameriam, je, že citlivo narábajú s témou neľahkého osobného príbehu tvorcu a sú istou sondou do slovenskej spoločnosti posledných desaťročí. Snímka *Hrana – 4 filmy o Marekovi Brezovskom* (2014) režiséra Patrika Lančariča pozoruhodne a veľmi komplexne spritomňuje osobnosť predčasne zosnulého hudobníka prostredníctvom spomienok jeho známych, kamarátov a príbuzných. Tragický koniec mimoriadne talentovaného umelca ukazuje fatálne následky zdanlivo nevinných nedorozumení a nepochopení vo vzťahoch, ktoré v prípade citlivého jedinca ústia k únikovým cestám s neistým koncom. Dokument zároveň zaujímavým spôsobom poukazuje na tému závislosti.

Posledný autoportrét (2018) režiséra Mareka Kuboša je pre mňa jedným z najlepších autobiografických kúskov posledných rokov. Autor sa v ňom konfrontuje s faktom, že už dlhší čas nedokončil film. V umeleckom hybride – sebareflexii umelca i obyčajného človeka – pátra po dôvodoch, prečo je to tak. Pýta sa kolegov, mamy i aktérov svojich filmov, ako ho ako tvorcu vidia. Napriek pozitívnym reakciám stále rozmýšľa o ukončení kariéry dokumentaristu. Citlivo a zároveň veľmi presne pomenúva zmeny v spoločnosti za posledných dvadsaťpäť rokov. V jeho výpovedi cítiť istú clivotu za minulosťou, keď mal väčšiu tvorivú slobodu a cesta k autentickému filmovému materiálu nebola zaťažovaná strachom protagonistov, že ich dokumentarista ako autor zneužije v snahe vyrobiť „trhák“. Marek Kuboš je typ citlivého autora, ktorý vzťah so zobrazovaným subjektom povyšuje nad vlastnú tvorivú kariéru. Dnes by sa dalo povedať, že ide o ohrozený druh. ◀

Peter Jaroš [spisovateľ a scenárista]

Prvý film, ktorý som videl, bol *Kamenný kvietok* (1946, r. Alexandr Ptuško), sovietska farebná rozprávka s nadprirodzenými bytosťami a s morálnym ponaučením, že láska zvíťazí nad všetkými prekážkami. Danilo s Katarínou boli nakoniec naozaj spolu a šťastní. Tento pekný, výpravny film mi po druhej svetovej vojne ako osemdeväťročnému chlapcovi učaroval. V Hybiach, kam som chodil do základnej školy, ešte kino nebolo, do Liptovského Hrádku, asi deväť kilometrov, nás celú triedu zviezol sused na korbe nákladného auta, kde inak vozieval lesných robotníkov.

Ako druhý som videl film *Ali Baba a štyridsať zbojníkov* (1954). Aj táto rozprávka ma ako mladíka očarila a vryla sa mi do pamäti. Okrem režiséra Jacqua Beckera spolupracoval na jej scenári aj Cesare Zavattini. Romantický dobrodružný príbeh ich komédie vznikol na motívy rozprávok *Tisíc a jednej noci*.

Keď sa skončila druhá svetová vojna, mal som len päť rokov. Aj preto ma neskôr, ako asi pätnásťročného, zasiahol dvojdielny epický veľkofilm neskorej stalinskej kinematografie *Pád Berlína* (1949, r. Michail Čiaureli, s. Piotr Pavlenko, M. Čiaureli). Priam ma ohúrili krutosťou bojov Sovietov s nemeckými hitlerovskými nacistami. Vtedy som si, pravdaže, neuvedomoval presilu nepotrebné sovietskej propagandy, lebo Červená armáda aj bez nej dobyla Berlín a mala rozhodujúci podiel na víťazstve Spojencov v tejto vojne.

Ovplyvnila ma aj Felliniho *Cesta* (1954). Gelsomina v nej putuje so silákom Zampanò napriek tomu, že pri cestách s ním zomrela jej sestra. Zampanò je pouličný zabávač a k Gelsomine sa správa hrubo a neotesane. *Cesta* na mňa veľmi silno zapôsobila. Dodnes si pamätám, ako som ju videl v kine Mier v Liga pasáži. Bol som vysokoškólak a so spolužakom Laurou sme sedeli v druhom rade.

Keď som skončil štúdiá na filozofickej fakulte v Bratislave, prišlo spoločenské uvoľnenie zlatých šesťdesiatych rokov, ktoré nastalo aj vo filme. Slovom Věry Chytilovej, „v snahe predložiť vlastnú verziu pravdy filmári adoptovali mnohé modely a vplyvy – neorealizmus, cinéma-vérité, francúzsku novú vlnu, nový román, absurdnú drámu, Kafku, návrat k lyrickým a surrealistickým tradíciám medzivojnového obdobia“. Škoda len, že táto doba, vhodná pre explozívny rozvoj literatúry, filmu, maliarstva, sochárstva aj hudby, trvala iba do okupácie Československa armádami bratských socialistických štátov. Za tých necelých desať rokov vznikli *Černý Petr* (1963) a *Lásky jedné plavovlásky* (1965) Miloša Formana, *Sedmikráska* (1966) Věry Chytilovej, nové filmy viacerých režisérov sa vyrojili ako včely z úľa. Aj na Slovensku. Medzi nimi *Slhko v sieti* (1962) a ďalšie od Štefana Uhra a mnohé iné snímky režisérov ako Holly, Havetta, Hanák, Jakubisko a ďalší. V poslednom čase ma však silno zaujali predovšetkým dokumentárne filmy režiséra Pavla Barabáša. ◀

JÚL 2019

→ Kinematografický fond Rady Európy Eurimages podporil slovenský koprodukčný projekt *Správa o záchrane mŕtveho* (r. Václav Kadrnka) sumou 130 000 eur. Koproducentom filmu za Slovensko je spoločnosť Silverart. Podporu 61 000 eur získal dokument *Každá minúta života* (r. Erika Hníková), ktorého slovenským koproducentom je spoločnosť Punkchart films. Podporu Eurimages získalo celkovo 28 filmových projektov (19 hraných, 7 dokumentárnych a 2 animované) vo výške 6 138 000 eur. Túto informáciu zverejnili 29. 5.

→ Na online festivale We Are One: Global Film Festival (29. 5. – 7. 6.), ktorého program spoločne zostavilo vyše dvadsať filmových festivalov, ako Berlinale, Cannes, Toronto, Benátky, Sundance, Tribeca, Karlove Vary či Annecy, sa predstavil bakalársky film Michala Ďuriša *Hreživá komédia o depresii, šialenstve a nespĺnených snoch*. Film absolventa VŠMU bol prístupný na YouTube, kde prebiehalo celé podujatie.

→ Čestné uznanie na 5. Floridskom festivale animácie získala v kategórii 2D vektorovej animácie časť zo seriálu *Tresky plesky* (r. Veronika Kocourková) s názvom *Povodeň*. Festival sa uskutočnil online od 11. do 14. 6.

→ Krátky animovaný film *Sh_t Happens* (r. David Štumpf, Michaela Mihály) získal na Medzinárodnom filmovom festivale krátkych filmov v Palm Springs (USA), ktorý sa uskutočnil 16. až 22. 6., dve zvláštne uznania ako najlepší krátky animovaný film a najlepší krátky študentský animovaný film.

→ Vo veku 80 rokov zomrel 22. 6. v New Yorku americký režisér Joel Schumacher. Od módnej tvorby sa postupne dostal k navrhovaniu filmových kostýmov, písaniu scenárov aj k réžii. Prvý veľký úspech dosiahol s filmom *Hráči so smrťou*. Film získal nomináciu na Oscara v kategórii najlepší zvuk. Oscarovú nomináciu získal aj *Fantóm opery*. Podľa kritikov natočil Schumacher svoje najlepšie filmy s minimálnym rozpočtom, čoho dôkazom sú jeho najúspešnejšie tituly *Voľný pád*, *Nebezpečný klient*, *Čas zabíjať*, *8 mm*, *Tábor tigrov* a *Telefónna búdka*. V 90. rokoch režíroval aj filmy *Batman navždy s Valom Kilmerom* a *Batman a Robin* s Geom Clooneyem v hlavných úlohách.

→ Tvorcovia pripravovaného dokumentu *Šťastne (ne)verní* (r. Diana Fabiánová, prod. Silvia Panáková) sa zúčastnili na prvom zo série troch stretnutí v rámci 18. ročníka workshopu Ex Oriente Film (22. – 27. 6.). Dvanástim projektom, ktoré vybrali z rekordného počtu 108 prihlásených, radí počas tréningového programu tím medzinárodných expertov. Tento rok sú jeho súčasťou aj slovenskí režiséri a producenti Peter Kerekes a Ivan Ostrochovský.

→ Na poste televízneho programového riaditeľa RTVS skončil Marek Ťapák. Z dôvodu dlhodobých zdravotných problémov sa s RTVS dohodli na ukončení spolupráce k 30. 6. Dočasne ho bude zastupovať súčasný riaditeľ Sekcie športu Matej Hajko.

1. 7. 1970	Vladimír Furdík – kaskadér, herec
4. 7. 1930	Štefan Uher – režisér (zomrel 29. 3. 1993)
5. 7. 1920	Božena Slabejová – herečka (zomrela 13. 12. 2004)
9. 7. 1955	Martin Kákoš – divadelný a televízny režisér
9. 7. 1955	Milan Stráňava – producent
10. 7. 1920	Elena Rampáková – herečka (zomrela 22. 6. 2010)
10. 7. 1965	Michal Suchý – režisér
11. 7. 1945	Lubomír Horník – dramaturg, režisér
12. 7. 1945	Peter Cigán – výtvarník, animátor
12. 7. 1960	Livia Filusová – producentka
14. 7. 1950	Alena Vičíková – dramaturgička
26. 7. 1890	Ján Závodný – priekopník slovenskej kinematografie (zomrel 18. 2. 1980)
26. 7. 1940	Milan Čorba – kostýmový výtvarník (zomrel 12. 5. 2013)
27. 7. 1920	Viktor Blaho – herec (zomrel 25. 4. 2007)
27. 7. 1970	Jaroslav Mottl – herec, režisér
28. 7. 1960	Viera Remeňová – scenáristka, dramaturgička
30. 7. 1930	Eliška Müllerová – herečka (zomrela 12. 6. 2014)
31. 7. 1955	Jozef Vajda – herec

zdroj: Kalendár filmových výročí 2020
Interná publikácia Slovenského filmového ústavu
zostavila Renáta Šmatláková

SLOVENSKÁ KINEMATOGRAFIA V ROKU 2019

V roku 2019 zaznamenala slovenská kinematografia vznik rekordných 44 celovečerných filmov pre kiná, do ktorých prišlo vyše 6,5 milióna divákov, teda druhý najvyšší počet v ére samostatnosti. Vyše milióna z nich tvorili diváci slovenských filmov, vrátane minoritných koprodukcii.

► LEGISLATÍVA

Vláda SR uznesením č. 113 z 13. marca 2019 schválila návrh aktualizácie Projektu systematickej obnovy audiovizuálneho dedičstva Slovenskej republiky na roky 2019 – 2021. Hlavným cieľom je systematická ochrana a postupná obnova fondu audiovizuálneho dedičstva, ako aj jeho následné sprístupňovanie verejnosti. Nevyhnutnou súčasťou projektu je aj zabezpečenie jeho inštitucionálneho, personálneho, technologického, technického a finančného nároku. Vzhľadom na neustály vývoj v oblasti audiovizuálneho dedičstva potrebu finančného zabezpečenia súvisiacich činností, ktoré vykonáva Slovenský filmový ústav (SFÚ), ako aj na skutočnosť, že aktualizácia projektu schválená vládou SR v roku 2016 obsahovala konkrétne úlohy pre zainteresované subjekty len do roku 2018, bolo potrebné aktualizovať projekt aj na nasledujúce obdobie, t. j. na roky 2019 – 2021.

Od 1. januára 2019 je účinný zákon č. 345/2018 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 343/2015 Z. z. o verejnom obstarávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Táto novela prináša aj pozitívnu zmenu pre oblasť audiovizie. Podľa § 8 ods. 1 zákona o verejnom obstarávaní, ak prijímateľovi finančných prostriedkov z verejných financií Audiovizuálny fond (alebo iný poskytovateľ, ktorý je zároveň verejným obstarávateľom) poskytne finančné prostriedky, ktorých celková suma presahuje 50 % rozpočtu celého projektu, je prijímateľ týchto prostriedkov povinný realizovať celý projekt ako zákazku v zmysle zákona o verejnom obstarávaní. S účinnosťou od 1. januára 2019 sa však v § 8 ods. 2 písm. b) zákona o verejnom obstarávaní zaviedla výnimka z uvedeného postupu práve pre oblasť audiovizie. V zmysle tejto výnimky bude musieť postupovať podľa zákona o verejnom obstarávaní iba ten prijímateľ dotácie na niektoré z uvedených činností, ktorý nie je zapísaný v zozname osôb pôsobiacich v audiovizii. Tento zoznam vedie Slovenský filmový ústav. Výnimka sa týka iba prijímateľov dotácie, ktorí nie sú verejnými obstarávateľmi alebo obstarávateľmi podľa zákona o verejnom obstarávaní. Zároveň sa nevzťahuje ani na podporené projekty, ktoré priamo nie sú tvorbou, výrobou, distribúciou, prezentáciou, propagáciou ani iným šírením audiovizuálnych diel (napríklad edičná činnosť, výskum, vzdelávanie a pod.).

Dňa 10. septembra 2019 bol schválený zákon č. 304/2019, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 516/2008 Z. z. o Audiovizu-

álnom fonde a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 40/2015 Z. z. o audiovizii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Cieľom zákona je zvýšiť konkurencieschopnosť systému podpory audiovizuálneho priemyslu na Slovensku. Zákon priniesol zmenu, ktorá sa týka žiadostí o podporu audiovizuálneho priemyslu. Na ich základe poskytne fond finančné prostriedky na podporu audiovizuálneho priemyslu formou dotácie vo výške

a) 20 % oprávnených výdavkov uhradených do 31. decembra 2019,

b) 33 % oprávnených výdavkov uhradených od 1. januára 2020.

Dňa 30. mája 2018 zverejnila Európska komisia návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa ustanovuje program Kreatívna Európa (na roky 2021 až 2027). V nadväznosti na to predložilo Ministerstvo kultúry SR 11. júla 2018 na medzirezortné pripomienkové konanie návrh riadneho predbežného stanoviska k predmetnému návrhu nariadenia. Program Kreatívna Európa 2021 – 2027 je aktuálne naďalej predmetom rokovanií Výboru EÚ pre kultúrne záležitosti (CAC). Program Kreatívna Európa 2021 – 2027 nadväzuje na štruktúru a úspešnosť programu Kreatívna Európa 2014 – 2020 a je súčasťou kapitoly „Investície do ľudí“ v dlhodobom návrhu rozpočtu Európskej únie (ďalej len EÚ) a pozostáva z troch oblastí: MEDIA, KULTÚRA a MEDZISEKTOROVÁ oblasť. Cieľom je posilňovať európsku kultúrnu a jazykovú rozmanitosť, kultúrne dedičstvo a tvorivosť.

► FILMOVÉ ŠKOLSTVO

Možnosť rozvíjať kreatívny potenciál má už najmladšia generácia na viacerých základných a stredných školách. Hoci je v súčasnosti na Slovensku niekoľko vysokých škôl ponúkajúcich umelecké smery, výučba na nich sa audiovizuálnemu umeniu venuje stále len okrajovo – napr. **Fakulta masmediálnej komunikácie Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave**, **Katedra fotografie a nových médií Vysokej školy výtvarných umení v Bratislave** či **Katedra výtvarných umení a intermédií Fakulty umení Technickej univerzity v Košiciach**. **Akadémia filmovej tvorby a multimédií v Bratislave** poskytuje neakreditovaný a certifikovaný vzdelávací program, ktorý

nenahrádza bakalárske štúdium a nekončí sa udelením akademického titulu, ale jeho absolventi sú schopní riešiť praktické animačné, graficko-výtvarné úlohy v oblasti filmového, reklamného a dizajnerskeho priemyslu.

Na Akadémii umení v Banskej Bystrici je možné študovať audiovizuálnu tvorbu na dvoch fakultách. Na **Fakulte výtvarných umení** je katedra intermédií a digitálnych médií. Na **Fakulte dramatických umení** sa študujú odbory divadelné umenie a filmové umenie a multimédiá. Filmovú dokumentárnu tvorbu študovalo v školskom roku 2018/2019 v bakalárskom a magisterskom stupni štúdia 31 študentov a filmovú dramaturgiu a scenáristiku v bakalárskom a magisterskom stupni štúdia 30 študentov. Hlavná časť prípravy nových tvorcov a producentov však i naďalej zostáva na **Filmovej a televíznej fakulte Vysokej školy múzických umení v Bratislave**. V každom stupni štúdia – bakalárskom, magisterskom a dennom aj externom doktorandskom – prebieha výučba v šiestich študijných programoch: **scenáristika a réžia hraného a dokumentárneho filmu, animovaná tvorba, kameramanská tvorba a vizuálne efekty, strihová a zvuková skladba, produkcia audiovizuálneho umenia a audiovizuálne štúdiá**. K **31. 12. 2019 študovalo** na FTF VŠMU **263 študentov**. Spolu s **11** internými a **5** externými doktorandmi bol celkový počet všetkých študujúcich na FTF VŠMU **279**. V školskom roku **2018/2019 skončilo** štúdium na FTF VŠMU **92** absolventov: **50** bakalárov a **42** magistratov. Okrem nich ukončili štúdium traja doktorandi. Filmy študentov FTF VŠMU v roku 2019 premietali na 133 festivaloch a prehliadkach v 47 krajinách. Získali dovedna 39 ocenení – 15 v zahraničí a 24 na domácich festivaloch.

► FILMOVÁ PRODUKCIA

Po 33 slovenských celovečerných filmoch pre kiná v roku 2018 ich v roku 2019 vzniklo až 44. Bolo medzi nimi 27 hraných, 16 dokumentárnych a jedno pásmo animovaných filmov. Takmer polovica filmov (20) vznikla v minoritnej koprodukcii. Po dvanástich debutoch v roku 2018 vznikol v roku 2019 rovnaký počet celovečerných filmov debutujúcich režisérovia. Domáca tvorba roku 2019 opäť priniesla nielen kvantitu, ale i väčšiu žánrovú pestrosť a navyše prilákala do kín viac než milión divákov.

Z 27 hraných filmov (17 v roku 2018) bolo štrnásť 100-percentne slovenských, majoritných alebo paritných koprodukcii. Trinásť hraných filmov (12 v roku 2018) vzniklo v minoritnej koprodukcii. V roku 2019 vzniklo i šesť celovečerných dokumentov pre kiná (14 v roku 2018). Deväť bolo z pohľadu Slovenska majoritných, sedem dokumentov (2 v roku 2018) vzniklo ako minoritné koprodukcie. V roku 2019 vzniklo i jedno celovečerné pásmo slovenských animovaných filmov (v roku 2018 jeden celovečerný animovaný film a jedno pásmo) **Websterovci 2 – Zo života pavúkov** (SK/PL, 2019, r. Katarína Kerekesová), ktoré tvorí ďalších šesť epizód (7. – 12.) seriálu **Websterovci**. Vznikli aj štyri celovečerné dokumenty neuvedené v distribúcii: **Kostol sv. Mikuláša** (r. Denis a Mário Némethovci), **Lada svetom – Na žiguli cez Himaláje** (r. Michal Fulier), **Štefánikova cesta do nemožna** (r. Michael Kaboš, Noro

Držiak) a **Tereza – Náboj lásky** (r. Peter Gašparík). Zo stredometrážnej tvorby roku 2019 sa do kinodistribúcie nedostal ani jeden film. Dokument **V objatí obra** (SK, 2019, r. Jaroslav Matoušek) sa premietal len na festivaloch. A stredometrážne pásmo animovaných filmov **Drobci 2 – Dobrodružstvá pokračujú** (r. Vanda Raymanová, Michal Struss), ktoré pozostáva zo šiestich epizód (8. – 13.) seriálu **Drobci**, bude mať premiéru až v roku 2020. Okrem spomínaných titulov vzniklo i niekoľko desiatok krátkych filmov.

Na výrobe 21 celovečerných filmov pre kiná – 13 hraných, 8 dokumentárnych a 1 pásmo animovaných filmov – sa podieľal i Rozhlas a televízia Slovenska, ktorý je i naďalej najväčším producentom v oblasti dokumentárnej tvorby, či už vlastnej, alebo v spolupráci s nezávislými producentmi.

► AUDIOVIZUÁLNY FOND

Audiovizuálny fond (AVF) vykonáva podpornú činnosť od roku 2010. Celková suma podporených žiadostí v roku 2019 podľa odporúčaní odborných komisií a prijatých rozhodnutí bola **10 941 000 eur** (10 497 474 eur v roku 2018). V rokoch 2010 – 2019 AVF podporil už 3 134 žiadostí o podporu audiovizuálnej kultúry celkovou sumou **78 535 528 eur**.

V roku 2019 bolo na AVF **podaných 521 žiadostí** o podporu audiovizuálnej kultúry (527 žiadostí v roku 2018). AVF **podporil** v roku 2019 **345 žiadostí** (332 v roku 2018). Ich podiel na celkovom počte doručených žiadostí stúpol zo 62,99 % v roku 2018 na 66,22 %. Uvádzaná štatistika za rok 2019 mapuje stav k 15. aprílu 2020.

► MEDIA

V rámci podprogramu MEDIA v roku 2019 získali slovenské spoločnosti spolu **680 029 eur**. Z toho najviac, 244 760 eur, v rámci automatickej podpory kinodistribúcie.

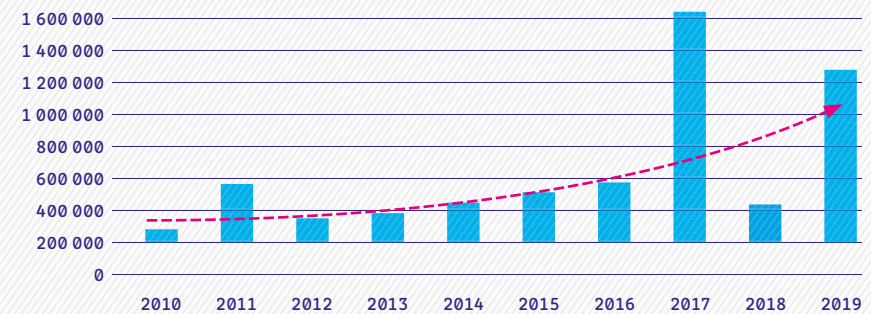
► EURIMAGES

Eurimages, kinematografický fond Rady Európy, je jediný európsky fond podporujúci nadnárodné koprodukcie celovečerných filmových diel. Funguje od roku 1988 a Slovensko je jeho členom od 15. apríla 1996. Zástupkyňou Slovenska v Eurimages je prof. Zuzana Gindl-Tatárová. V roku 2019 fond podporil 58 hraných, 6 dokumentárnych a 9 animovaných celovečerných filmov celkovou sumou 18 795 900 eur. V roku 2019 sa uchádzalo o podporu Eurimages 7 slovenských projektov, 2 z nich ju získali. Majoritná **Cenzorka** (SK/CZ/UA), celovečerný hraný debut dokumentaristu Petra Kerekesa s celkovým rozpočtom 1 085 490 eur, **získala podporu 140 000 eur**. Minorita **Moje slnko Maad** (CZ/FR/SK), animovaný celovečerný film Michaely Pavlátovej s celkovým rozpočtom 3 404 342 eur, **získal podporu 340 000 eur**.

Prehľad výsledkov distribúcie slovenských filmov v kinách v SR

SK FILMY – VÝSLEDKY DISTRIBÚCIE	PRIEMER 2012 – 2017	2017	2018	2019
POČET FILMOV (PREMIÉRY V KINÁCH)	25	33	31	43
CELKOVÝ POČET DIVÁKOV	434 788	1 431 290	250 984	1 075 129
CELKOM HRUBÉ TRŽBY V €	2 059 519	7 203 487	1 219 591	5 968 856
POČET PREDSTAVENÍ	11 053	27 398	11 399	26 471
PODIEL NA TRHU – DIVÁCI	7,94%	21,37%	4,20%	16,47%
PODIEL NA TRHU – TRŽBY	7,20%	20,86%	3,70%	16,02%

SK filmy počet divákov

ZDROJ: SFÚ

► KINODISTRIBÚCIA

V roku 2019 prišlo do slovenských kín **6 529 320 divákov**, čo bolo o 9,46 % viac než v roku 2018 a bola to druhá najvyššia návštevnosť od roku 1993. Viac divákov prišlo do slovenských kín len v rekordnom roku 2017. **Celkové hrubé tržby** dokonca medziročne vzrástli o 12,76 % na **37 258 401 eur**. To je najvyššia suma v ére slovenskej samostatnosti. Návštevnosť kín medziročne stúpila nielen na Slovensku, ale i v EÚ, a to o 4,8 %, na 1 miliardu divákov, čo je najvyššia návštevnosť od roku 2004. Jediný pokles v štatistikách slovenských kín sme zaznamenali pri počte predstavení, ktorý klesol z rekordných 197 789 v roku 2018 o 0,67 %, na 196 468. Priemerná návštevnosť na predstavenie však stúpila o 10,20 % – z 30,16 diváka v roku 2018 na 33,23. O 3,01 % vzrástla priemerná cena vstupenky – z 5,54 na 5,71 eura.

V roku 2019 sa v slovenských kinách hralo 755 filmov, z toho **248 premiér** zo 48 krajín, ktoré uviedlo rekordných 18 distribučných spoločností. Medzi nimi boli tri nové – SKY FILM, Vertigo Distribution a VIRUSfilm. Medzi premiérami bolo i 43 slovenských celovečerných filmov a pásiem. Najviac

premiér mala spoločnosť Film Europe (39), za ňou sa umiestnili CinemArt SK (36) a Continental film (35).

Z hľadiska počtu divákov bol podľa Únie filmových distribútorov Slovenskej republiky (ÚFD SR) najúspešnejšou distribučnou spoločnosťou roku 2019 Continental film: 1 545 875 divákov na ich filmoch tvorí 23,7 % podiel na celovej návštevnosti. V kinách distribuoval najmä snímky spoločností Warner Bros., ale i nezávislých spoločností a v Top 10 mal tri filmy – **Trhlna** (r. Peter Bebjak), **Šťastný nový rok** (r. Jakub Kroner) a **Joker** (r. Todd Phillips). Spoločnosti Continental film patrí prvenstvo i podľa hrubých tržieb, ktoré tvorili 24,6 %.

Divácky najúspešnejším titulom roku 2019 a zároveň filmom s najúspešnejším prvým víkendom v ére samostatného Slovenska sa stal záverečný diel filmovej ságy štúdia Marvel **Avengers: Endgame**. Za prvé štyri dni premietania ho videlo 120 697 divákov. So stredajšími predpremiérami dosiahla návštevnosť 132 652 divákov. Doterajším rekordrom bol film **Mimoni** (2015, r. Kyle Balda, Pierre Coffin), ktorý videlo za prvý víkend 109 475 divákov. Do konca roku 2019

prišlo na **Avengers: Endgame** 278 301 divákov. Nad hranicu 200 000 sa dostali ešte ďalšie štyri snímky, z toho dve slovenské – **Trhlina** (262 588 divákov) a **Šťastný nový rok** (201 858). Filmu **Loli paradíčka** (r. Richard Staviarsky, Víto Staviarsky) unikol Top 10 o jednu priečku: so 123 144 divákmi skončil jedenásty. Najúspešnejším slovenským dokumentom bola **Afrika na Pionieri** (r. Marek Slobodník) so 16 293 divákmi a najnavštevovanejšou minoritnou koprodukciou bola romantická komédia **Ženská na vrchole** (r. Lenka Kny), ktorú videlo 69 894 divákov. Podiel amerických filmov na celkovej návštevnosti klesol na 69,63 % a podiel európskych filmov (bez 100 % slovenských a majoritných koprodukcí) bol 16,20 %.

— V roku 2019 sa do kín dostalo 43 majoritných i minoritných slovenských celovečerných filmov a pásiem – 28 hraných, 14 dokumentárnych a jedno animované pásmo. V rámci putovnej prehliadky Projekt 100 – 2019 mal obnovenú premiéru film Petra Solana **Prípád Barnabáš Kos** (1964), ktorý bol digitálne reštaurovaný Slovenským filmovým ústavom.

— Slovenské filmy uviedlo do kín trinásť distribučných spoločností, najaktívnejšou z nich bol Continental film s jedenástimi domácimi premiérami. Všetky slovenské filmy (vrátane nepremiérových titulov a minoritných koprodukcí) si v roku 2019 pozrelo v kine **1 075 129 divákov** (v roku 2018 to bolo **251 098 divákov**). A tak zatiaľ čo v roku 2018 bol podiel domácich filmov (vrátane nepremiérových titulov a minoritných koprodukcí) na celkovej návštevnosti 4,21 %, v roku 2019 dosiahol vynikajúcich 16,47 %. Bolo to aj preto, lebo až tri domáce filmy – **Trhlina**, **Šťastný nový rok** a **Loli paradíčka** – sa dostali cez hranicu 100 000 divákov a dokonca i na 6. – 8. priečku v Top 10 divácky najúspešnejších slovenských filmov v ére samostatnosti.

— Rok 2019 bol i rokom dvoch rekordov. **Trhlina** s návštevnosťou 83 266 divákov a hrubými tržbami 494 386 eur mala najúspešnejší premiérový víkend slovenského filmu v ére samostatnosti a poviedkový film o vplyve internetu na mládež **Kto je ďalší?** (r. Miro Drobný) sa počas premiérového víkendu (22. – 25. august 2019) premietal v historicky najväčšom počte slovenských kín (86). Prekonal tak doterajší rekord dobrodružného sci-fi **Jurský svet: Zánik ríše** (2018, r. J.A. Bayona), ktorý sa premietal v 82 kinách, i rekord doteraz najúspešnejšieho slovenského filmu **Cuky Luky film** (2017, r. Karel Janák), uvedeného v 78 kinách.

— Najvyšší podiel domácich filmov na celkovej návštevnosti v EÚ malo opäť Spojené kráľovstvo (48,4 %). Mimo EÚ naďalej dominuje Turecko s podielom 63,4 %.

— V údajoch za rok 2019 sú opäť zarátané len výsledky z ÚFD SR. Nie je v nich zahrnutá návštevnosť projektu Bažant Kinematograf, ktorý prilákal počas svojej 17. sezóny na bezplatné projekcie českých a slovenských filmov v 30 slovenských mestách 42 380 divákov ani ďalšie projekcie bez vstupného.

— A ako sa bude dariť filmom v slovenských kinách v roku 2020? To v čase uzávierky tejto správy nevie povedať ešte nik. V súvislosti s nárastom ochorenia na COVID-19 boli totiž od 10. marca 2020 postupne všetky kiná na Slovensku zatvorené. Potešiteľné však je, že k tomuto dátumu videlo len slovenské filmy okolo 680 000 divákov. A politický tri-ler **Sviňa** (SK/CZ, 2020, r. Mariana Čengel Solčanská, Rudolf

Biermann) sa s 389 358 divákmi k 8. 3. 2020 – teda štyri týždne po premiére – stal druhým divácky najúspešnejším domácim filmom v ére samostatnosti.

► VIDEODISTRIBÚCIA

— V roku 2019 vyšlo 49 DVD a BD so 78 slovenskými a koprodukčnými audiovizuálnymi dielami. Z toho bolo 33 DVD a BD s celovečernými filmami pre kiná. Z toho **Slovenský filmový ústav** vydal 12 DVD, 9 s celovečernými hranými filmami. Čoraz viac než na DVD, blu-ray a UHD nosičoch sa však filmy šíria prostredníctvom streamovacích služieb. Databáza **LUMIERE VOD** (<http://lumierevod.obs.coe.int/>), ktorú 16. apríla 2019 spustilo Európske audiovizuálne observatórium a ktorá umožňuje vyhľadávanie vo viac než 250 VOD katalógoch s viac než 35 000 európskymi filmami, uvádzala, že v roku 2019 bolo na Slovensku dostupných 3 581 titulov u 14 poskytovateľov – **Aerovod**, **Amazon Prime Video**, **Be2Can**, **Filmbox**, **Google Play Movies**, **HBO GO**, **iTunes**, **K2Studio**, **Magio Kino**, **MUBI**, **Netflix**, **Obbod**, **Otta** a **Rakuten TV**. V ponuke bolo 159 slovenských titulov. V databáze však ku koncu roka 2019 neboli zahrnuté napríklad **ASFKVOD**, **DAFilms**, **Kinocola**, **VOYO** a ani služba **Apple TV +**, ktorá na Slovensku funguje od 1. novembra 2019.

— V zlatých časoch videokaziet (1990 – 1992) bolo na Slovensku v prevádzke takmer **1 500 videopožičovní**. V dnešnej ére streamovacích služieb a pirátskeho sťahovania filmov boli v prevádzke k 31. 12. 2019 už len **dve**: Oscar v Bratislave a videopožičovňa v NCK (Nákupné centrum Komárno). A, samozrejme, nepožičiavali už videokazety, ale filmy na DVD a blu-ray nosičoch.

► KINÁ

— V roku 2019 bolo v prevádzke **164 komerčných kín** (teda takých, v ktorých sa vyberalo vstupné) s **265 plátnami** (v roku 2018 to bolo 166 kín s 267 plátnami). Z toho bolo **99 jednosálových kín** s 26 995 sedadlami, **21 miniplexov** (kiná s 2 až 7 sálami) s 85 sálami a 12 924 sedadlami a **4 multiplexy** (kiná s 8 a viac sálami) so 40 kinosálami a 6 911 sedadlami, **24 letných kín** s 24 752 sedadlami, **13 alternatívnych priestorov** so 14 sálami a 720 sedadlami, **2 putovné kiná** a **Autokino Orava** s 85 parkovacími miestami. V Bratislave je navyše od roku 2015 v prevádzke i kino **IMAX** s kapacitou 472 divákov s technológiou IMAX 3D, ktoré sa však nezapočítava do oficiálnych európskych štatistík.

— Po modernizácii a digitalizácii technológiou D-cinema 4. júla 2019 znovu otvorili kino **Úsmev v Hlohovci**. Rovnakou technológiou je od 29. mája digitalizovaný **Amfiteáter Paľa Bielika v Banskej Bystrici**. Činnosť obnovili jednosálové kiná **Máj v Závode** (12. 7. 2019) a **Zora v Smoleniciach** (27. 1. 2019). Kino **Sokol v Bánove** po rekonštrukcii v roku 2019 začne komerčné premietanie v roku 2020. K 1. júlu 2019 sa skončilo premietanie v kine **Tajms v Bánovciach nad Bebravou**. Návštevníci 5 kinosál v 4 kinách si mohli vychutnať 3D zvuk **Dolby**

Atmos – v 2 sálach Cinemax Bratislava a po jednej v Cinema City Aupark Bratislava, Cinemax Arena Trnava a Mlyny Cinemas Nitra. Immersive sound má i kino IMAX.

— K 31. decembru 2019 bolo na Slovensku technológiou **D-cinema digitalizovaných 190 kinosál v 90 kinách a 6 letných kín** (192 kinosál v 92 kinách a 5 letných kín v roku 2018). V 99 digitalizovaných kinosálach, z toho 35 v jednosálových kinách, bolo možné premietat i v **3D formáte**.

— Jediným kinom, ktoré na Slovensku i v časoch digitalizácie pravidelne premietala prevažne z 35 mm kópii, je kino-sála K3 kina Lumière v Bratislave s 36 sedadlami. Má názov **Filmotéka – študijná sála Slovenského filmového ústavu**. Jej dramaturgia sa riadi pravidlami stanovenými Medzinárodnou federáciou filmových archívov (FIAF), ktorej je SFÚ členom od roku 2001. V roku 2020 plánuje začať premietanie zo 16 mm kópii (ale aj ako E-cinema HD) **Kinoklub 16** v Galante. Z letných kín premietal z 35 mm kópii Amfiteáter Paľa Bielika v Banskej Bystrici, kde v roku 2016 uviedli do prevádzky i pôvodné 70 mm premietačky.

— K 31. decembru 2019 bolo v prevádzke **24 letných kín** (25 v roku 2018), v ktorých sa vyberalo vstupné. Ďalších 74 letných kín (z toho 15 v Bratislave) premietalo zadarmo, a preto nie sú zahrnuté v štatistike.

► FILMOVÉ KLUBY

— Filmové kluby (FK) sú na Slovensku združené v Asociácii slovenských filmových klubov (ASFK). K 31. decembru 2019 pôsobilo na Slovensku **59 filmových klubov so 4 041 členmi** (v roku 2018 to bolo 60 filmových klubov so 4 603 členmi). Väčšina filmových klubov funguje v priestoroch klasických kín, 39 z nich, teda 66,10 %, je v digitalizovaných kinách.

— V roku 2019 prišlo na predstavenia klubových filmov vo všetkých kinách na Slovensku (nielen v FK) 104 325 divákov, čo znamená medziročný nárast 23 %. K najvýznamnejším akciám, ktoré usporiadala ASFK v roku 2019, patrili najstaršia filmová prehliadka na Slovensku Projekt 100 – 2019, 26. Medzinárodný festival filmových klubov Febiofest 2019 a Filmový kabinet deťom. Na Febiofeste boli po jedenásty raz vyhlásení držiteľia **Výročných cien ASFK za rok 2018**. Najlepším filmovým klubom sa stal Kinoklub Tatra v Nitre. **Výročnú cenu ASFK za prínos svetovej kinematografii** získal ukrajinský režisér Sergej Loznica. **Výročnú cenu ASFK za prínos slovenskej kinematografii a klubovému hnutiu** si prevzali kameraman **Dodo Šimončíč** a **Daniel Bernát** a **Simona Nôtová**, ktorí boli šéfredaktormi mesačníka **Film.sk** počas 20 rokov jeho existencie.

► OCENENIA SLOVENSKÝCH FILMOV A TVORCOV V ZAHRANIČÍ

— Slovenské filmy boli v roku 2019 úspešné i na festivaloch v zahraničí. K najžiadanejším a najočenennejším celovečerným filmom v roku 2019 patrili **Nech je svetlo** (r. Marko Škop) a **Pomaľované vtáča** (CZ/SK/UA, r. Václav Marhoul). Oba

boli národnými nomináciami na cenu americkej Akadémie filmových umení a vied (Oscar) v kategórii medzinárodný celovečerný film – **Nech je svetlo** za Slovensko a **Pomaľované vtáča** za Česko. Po svetovej premiére na **54. MFF Karlove Vary**, odkiaľ si Milan Ondřík odniesol Cenu za mužský herecký výkon a film **Zvláštne uznanie ekumenickej poroty**, bola dráma **Nech je svetlo** uvedená na ďalších festivaloch, kde získala celý rad ocenení. **Pomaľované vtáča** získalo po svetovej premiére na 76. MFF Benátky, kde mu udelili neštatutárnu cenu Film pre UNICEF, takisto celý rad ďalších ocenení. Dostalo sa i do širšej nominácie (10 filmov) na ceny Americkej akadémie filmových umení a vied v kategórii medzinárodný celovečerný film. Do užšieho výberu 81 filmov na študentského Oscara (z 1 615 prihlásených) sa dostal krátky animovaný **Šarkan** (CZ/SK/PL, r. Martin Smatana).

— Slovenské filmy boli v roku 2019 **uvedené na ôsmich festivaloch kategórie A**. V máji 2019 oznámila Medzinárodná aliancia pre horský film (IAMF), ktorá združuje 26 festivalov venovaných horskej tematike z 19 krajín sveta, že **Sloboda pod nákladom** (2016, r. Pavol Barabáš) dostala najvyšší počet ocenení Grand Prix za posledné tri roky.

► SLOVENSKÝ FILMOVÝ ÚSTAV

— **Slovenský filmový ústav** (SFÚ, www.sfu.sk) je jedinou štátnou organizáciou pôsobiacou v oblasti audiovizie v Slovenskej republike. Jeho hlavné úlohy, činnosti a pôsobnosť sú definované zákonom a patrí k nim uchovávanie, ochrana a obnova audiovizuálneho dedičstva, jeho spracovávanie a zveľádovanie, spracovávanie a šírenie poznatkov z oblasti audiovizuálnej kultúry, osobitne kinematografie a audiovizuálneho umenia Slovenskej republiky. V roku 2019 SFÚ realizoval **prioritné projekty Zákonný depozitár – ošetrovanie originálnych rozmožňovacích a zabezpečovacích filmových materiálov**, **Prezentácia slovenskej kinematografie a audiovizie v zahraničí**, **Týždeň slovenského filmu – putovná prehliadka**, **Informačný systém SK CINEMA**, **Múzeum slovenskej kinematografie – príprava**. Ďalej sa v roku 2019 realizovali aj **projekty v rámci bilaterálnej spolupráce na základe poverenia Sekcie medzinárodnej spolupráce MK SR: Dni ruského filmu**, **Dni kubánskeho filmu**.

— V národnom projekte **Digitálna audiovizia** sa na digitalizačnom pracovisku SFÚ zdigitalizovalo 67 filmových objektov. Digitálne reštaurované filmy zo zbierok inštitúcie si mohli diváci pozrieť v programe dlhodobej prehliadky **Digitálne kino 1955 – 1975** v Kine Lumière, počas ktorej sa od septembra 2019 raz mesačne premietala kolekcia krátkych filmov.

— **Informačný systém SK CINEMA** – ku koncu roka 2019 bol celkový počet záznamov v systéme 596 845, čo predstavuje nárast o 20 714 záznamov za rok 2019. Databázy SFÚ sú prístupné na internete prostredníctvom portálu SK CINEMA na www.skcinema.sk.

— V roku 2019 pokračoval dlhodobý Projekt systematickej obnovy audiovizuálneho dedičstva SR, zameraný na oblasť konzervovania a reštaurovania, ktorý kontinuálne podporuje

vláda SR od roku 2006. Okrem iného sa zameriava na obnovu a záchranu filmových zbierok SFÚ prepisom z triacetátu a nitrocelulózy na polyester. V roku 2019 vláda SR schválila návrh aktualizácie projektu.

— **Prezentácia slovenskej kinematografie v zahraničí** – tento projekt realizuje od roku 2009 Národné kinematografické centrum. Nosnými podujatiami projektu boli aj v roku 2019 prezentácie na medzinárodných filmových trhoch EFM Berlín, Marché du film Cannes a na MFF Karlove Vary.

— Základnou dlhodobou úlohou SFÚ na nasledujúce obdobie je výkon úloh **zákonného depozitára** audiovizuálnych diel, komplexná odborná starostlivosť o kinematografickú zložku národného kultúrneho dedičstva Slovenskej republiky a v rámci nej najmä kompletná systematická záchrana a obnova filmových zbierkových fondov vrátane ich prepisu na digitálne a magnetické nosiče, postupná digitalizácia archívnych fondov, odborná katalogizácia zbierkových predmetov a fondov, ich informačno-obsahový popis a následné sprístupňovanie verejnosti.

— Od septembra 2011 SFÚ prevádzkuje **Kino Lumière**. Premieta v štyroch kinosálach, ktoré sú digitalizované v DCI štandardoch a zároveň disponujú 35 mm premietacími strojmi. V roku 2019 prišlo do kina na filmové predstavenia **119 017 divákov**, z toho 76 % na európske filmy (z toho 24 % na slovenské). Súčasťou SFÚ je aj jediná **špecializovaná filmová knižnica** na Slovensku (15 140 knižných jednotiek, 214 CD nosičov, 2 059 scenárov a 2 451 archivovaných ročníkov periodík) a **media-téka** (27 986 filmov, z toho 4 825 slovenských). SFÚ vydáva od roku 2000 jediný mesačník o filmovom dianí na Slovensku **Film.sk**. Edičné oddelenie SFÚ vydáva v spolupráci s ASFK filmologický časopis **Kino-Ikon**, ktorý je od roku 2014 odborným recenzovaným časopisom. Predajňa SFÚ **Klapka.sk** ponúka široký sortiment filmologickej literatúry, CD a DVD nosičov a ďalších filmových materiálov. V roku 2019 predala spolu 895 publikácií, 6 374 DVD a 291 blu-ray nosičov.

— V oblasti edičnej produkcie SFÚ vydal v roku 2019 **päť publikácií**: zborník textov **Pavel Branko. V znamení filmu a jazyka** (v spolupráci so SFTA), zborník referátov **Slovenský film v roku 2018** (v spolupráci so SFTA a s VŠMU), esej **François Jost: Kult banality. Od Duchampa k reality šou**, rozšírené druhé vydanie publikácie **František Gyárfáš – Juraj Malíček: Naše filmové storočie** a súbor textov **Andrej Tarkovskij. Z filmových titulov vydal DVD Maľovanky – spievanky** (1983 – 1990) so štvordielnym animovaným cyklom režisérky Heleny Slavíkovej-Rabarovej, 2-DVD **Slovenský dokumentárny film 60** s unikátnym výberom dokumentárnych filmov zo 60. rokov minulého storočia, 3-DVD **Zlatý fond slovenskej komédie I** s filmami Jána Lacka **Statočný zlodej** (1958), **Skalni v ofsajde** (1960) a **Šťastie príde v nedeľu** (1958), 2-DVD **Zlatý fond slovenskej komédie II** s reedíciami filmov **Pásla kone na betóne** (1982, r. Štefan Uher) a **Sladké starosti** (1984, r. Juraj Herz) a 2-DVD **Zlatý fond slovenskej komédie III** s filmami **Katka** (1949, r. Ján Kadár) a **Čert nespí** (1956, r. Peter Solan, František Žáček). Na 2-DVD **Elo Havetta Collection** vyšli jediné dva celovečerné filmy režiséra Ela Havettu **Slávnosť v botanickej záhrade** (1969) a **Lalie poľné** (1972).

— V roku 2019 sa v oblasti vedeckovýskumnej činnosti

realizoval výskum filmu **Neha** (CS, 1991) režiséra Martina Šulíka, skúmali sa aj historické zdroje o pôsobení režiséra Alaina Robba-Grilleta v Československu v druhej polovici 60. rokov 20. storočia a realizoval sa aj vedecký výskum filmovej a televíznej tvorby Miloslava Luthera. SFÚ bol spoluorganizátorom **19. česko-slovenskej filmologickej konferencie** s témou **Obraz – slovo – zvuk**, ktorá sa konala v Krpáčove.

— SFÚ pokračuje v uzatváraní **licenčných zmlúv na predaj televíznych vysielacích práv**. Počas roka 2019 boli uzatvorené zmluvy na vysielanie celovečerných hraných filmov s RTVS, TV Joj, Českou televíziou a so spoločnosťou JAY Production, s. r. o. Pokračovala aj zmluvná spolupráca s televíziou TA3 pri vysielaní týždenníkov **Týždeň vo filme**. Celkovo v roku 2019 nadobudli účinnosť licenčné zmluvy na televízne šírenie audiovizuálnych diel **k 97 celovečerným filmom**. Pokračovala i spolupráca s televíziou Markíza v rámci internetovej služby **VOYO** formou SVOD. Spoločnosť **Towercom** v rámci svojej novej distribučnej platformy **otta** sprístupňovala spôsobom VOD filmy SFÚ.

— SFÚ každoročne participuje aj na výrobe nových slovenských filmov. V roku 2019 bol koproducentom celovečerných dokumentov pre kiná **Osamelí bežci: Ideme ďalej!** (r. Martin Repka) a **Svetozár Stračina** (r. Pavol Barabáš).

— Základné **slovenské filmy** archivované v SFÚ predstavujú k 31. 12. 2019 **celkovú metráž 3 959 530** (dĺžka jednotlivých diel a fragmentov vyjadrená v metroch filmového materiálu). **Celková metráž všetkých druhov filmových materiálov** k slovenským dielam, archivovaných v zbierkach a vo fondoch SFÚ, predstavuje **23 728 570 metrov** filmového materiálu.

— Okrem organizovania a spoluorganizovania väčšiny domáccich podujatí propagoval SFÚ slovenskú kinematografiu v roku 2019 aj na filmových podujatiach v zahraničí. SFÚ sa podieľal na 118 zahraničných podujatiach so slovenským filmom v 43 krajinách sveta. Zo zbierok SFÚ sa s veľkým úspechom na viacerých zahraničných podujatiach stretlo uvedenie kolekcie krátkych filmov zo 60. rokov **Stopy experimentu v slovenskom krátkom filme**, výrazný ohlas zaznamenal aj film **Prípád Barnabáš Kos** (1964) Petra Solana, ktorý v roku 2019 premietli aj v National Gallery of Art Washington DC, blu-ray nosič s týmto filmom sa dostal do finálového výberu súťaže o najlepšie blu-ray/DVD roka 2019 na prestížnom festivale klasických filmov Il Cinema ritrovato v Bologni, kde získal Zvláštne uznanie. Významnou udalosťou bola aj svetová premiéra digitálne reštaurovaného filmu **Lalie poľné** (1972) Ela Havettu na Lumière – Grand Lyon Film Festival. ◀

Miro Ulman (Správa o stave slovenskej audiovizie v roku 2019,
VYDAVATEL: Creative Europe Desko Slovensko
– Slovenský filmový ústav)

TEXT BOL KRÁTENÝ A DODATOČNE REDAKČNE UPRAVENÝ

**O DOBRÝCH FILMOCH
SA HOVORÍ AJ
V RELÁCII
FILMOPOLIS **_FM****

filmy / filmová hudba / zaujímavosti / novinky

v sobotu 13.00 – 14.00

rtv:
ROZHLAS A TELEVÍZIA
SLOVENSKÁ

:RÁDIO **_FM**

▼ film.sk je evidovaný mk sr pod ev. č. ev 947/08

ISSN 1335-8286

